

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Màster Europeu de Traducció Audiovisual

**LA RECEPCIÓ DEL LLENGUATGE
COL·LOQUIAL EN LA SUBTITULACIÓ:
UN ESTUDI PILOT MITJANÇANT
SEGUIMENT DE LA MIRADA (*EYE
TRACKING*) SOBRE ELS PRONOMS FEBLES**

**Autora:
Anna Fernández Torné**

**Tutora:
Dra. Anna Matamala Ripoll**

Juliol del 2011

ÍNDIX DE CONTINGUTS

0	Introducció.....	5
0.1	Motivació.....	5
0.2	Antecedents.....	6
0.3	Objectiu.....	7
0.4	Hipòtesi.....	7
0.5	Marc teòric.....	8
0.6	Metodologia.....	9
0.7	Estructuració.....	10
1	El català col·loquial.....	11
1.1	La variació lingüística i el llenguatge col·loquial.....	11
1.2	Els pronoms febles en el català col·loquial.....	20
1.2.1	Els pronoms febles normatius.....	20
1.2.2	Els pronoms febles col·loquials.....	26
1.2.3	Els pronoms febles a TV3.....	29
2	La subtitulació dels pronoms febles col·loquials.....	33
2.1	La subtitulació del col·loquial.....	35
2.2	La subtitulació del català col·loquial: el cas dels pronoms febles.....	38
3	<i>Eye tracking</i> , lectura i traducció.....	40
4	Aspectes metodològics.....	46
4.1	Experiment controlat mitjançant <i>eye tracking</i>	46

4.1.1	Variable dependent.....	47
4.1.2	Variable independent.....	48
4.1.3	Producte audiovisual subtitulat.....	52
4.1.4	Participants	54
4.1.5	Eye tracker.....	55
4.2	Enquesta.....	56
4.3	Desenvolupament de l'estudi pilot.....	57
5	Anàlisi dels resultats.....	59
5.1	Resultats obtinguts amb l' <i>eye tracker</i>	59
5.1.1	Nombre de fixacions.....	60
5.1.2	Temps de lectura.....	64
5.2	Resultats de les enquestes	68
6	Conclusions i perspectives de futur	71
7	Bibliografia.....	74
8	Annex. Recull dels subtítols inclosos als clips de l'experiment amb les variables independents marcades	82
8.1	Clip 471.....	82
8.2	Clip 472.....	85
8.3	Clip 473.....	88
8.4	Clip 476.....	93
8.5	Clip 512.....	97
8.6	Clip 513.....	100

8.7	Clip 514.....	105
9	Annex. Missatge de crida als participants	112
10	Annex. Full d'instruccions als participants	113
11	Annex. Taules de recollida de dades de l'experiment	114
12	Annex. Dades i gràfiques de les mitjanes de l'experiment.....	115
13	Annex. Dades i gràfiques de les mitjanes de l'experiment per perfil.....	116
14	Annex. Dades dels qüestionaris.....	117
15	Annex. Enquestes dels participants	118

Índex de figures

Figura 1.	Quadre de relacions entre modes (Gregory i Carroll 1978, citat per Castellà 1996: 126).....	14
Figura 2.	Esquema de trets d'un text basats en les varietats.....	15
Figura 3.	Quadre de les formes proclíiques i enclíiques dels pronoms febles	21
Figura 4.	Quadre de funcions dels pronoms febles	23
Figura 5.	Quadre de combinacions de clítics pronominals de tercera persona.....	28
Figura 6.	Quadre de canals i sistemes en un marc dinàmic.....	34
Figura 7.	Tobii T60.....	56
Figura 8.	Elements del test	58
Figura 9.	Exemple de determinació de les àrees d'interès	60
Figura 10.	Mitjana del nombre de fixacions al subtítol.....	61
Figura 11.	Fixacions <i>versus</i> caràcters.....	62

Figura 12. Mitjana del nombre de fixacions a l'àrea pronominal	63
Figura 13. Mitjanes del nombre de fixacions per perfil als subtítols normatius	63
Figura 14. Mitjanes del nombre de fixacions per perfil als subtítols col·loquials.....	64
Figura 15. Mitjana de durada de les fixacions al subtítol per perfil de participants.....	66

Índex de taules

Taula 1. Resum informació obtinguda a la primera fase sense tenir en compte el perfil dels participants	67
Taula 2. Resum informació obtinguda a la primera fase tenint en compte el perfil dels participants	67
Taula 3. Resum dels resultats de les enquestes en percentatges.....	70

0 INTRODUCCIÓ

0.1 Motivació

Aquest treball s'encabeix al METAV (Màster Europeu de Traducció Audiovisual), però el tema escollit té uns forts lligams amb la meva formació i experiència prèvies en el món de la traducció audiovisual al català. Com a traductora homologada de TV3, he hagut de traslladar textos originals força col·loquials a un català que en conservi el registre, cosa que no sempre ha estat fàcil. A l'hora de deixar constància de la col·loquialitat a la meva traducció escrita era cabdal, entre altres coses, combinar els pronoms febles com solen fer els parlants quan no paren especial atenció a la llengua que estan produint i, per tant, els que fan servir de manera més relaxada i natural (si més no, al dialecte central). Tot i això, inconscientment, mentre escrivia, les combinacions pronominals que primer em venien al cap eren les normatives, les quals havia de canviar a posteriori en un esforç per deixar de banda la *correcció* i adoptar les formes orals no estàndard. Un cop escrites en paper —cosa que només aconseguia després de consultar el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, l'Ésadir, per cenyir-me a l'ortografia triada en cada cas—, em costava lliurar un document que per mi transgredia els codis de la llengua escrita. Quan es tractava de guions per al doblatge, m'enganyava pensant que *calia fer-ho així* per ajudar els dobladors a fer la seva feina. Ara bé, quan es tractava de subtítols, el neguit desapareixia perquè cap client no m'hauria permès fer servir les combinacions més informals —en perjudici, evidentment, del trasllat del to de l'original.

Arran d'aquí, vaig començar a pensar que en el cas dels subtítols traïa fins a cert punt l'original en no marcar la informalitat de la parla dels personatges potser tant per culpa dels meus prejudicis com pel pes de la normativa en la llengua escrita i que, per tant, seria interessant comprovar si la meva resistència a aquelles combinacions pronominals col·loquials era deformació professional meva o si realment, tal com la intuïció em deia, el seu ús en uns subtítols distrauria els espectadors en comptes d'ajudar-los a copsar la col·loquialitat que volien transmetre.

0.2 Antecedents

La majoria dels estudis que hi ha sobre subtitulació aborden temes relacionats amb els problemes que suposen les restriccions dels subtítols pel que fa a espai i temps, la sincronització amb les imatges, el trasllat de les referències culturals, de l'humor, dels jocs de paraules, etc. En aquest sentit, “various researchers have dealt with the topic of orality in audiovisual translations” (Matamala 2009: 485), en concret amb el problema que representa en la subtitulació traslladar el mode oral al mode escrit. Així, Ivarsson i Carroll (1998), Díaz Cintas (2003), Díaz Cintas i Remael (2007), Gottlieb (2001), Santamaria (2003) i Perego (2009), entre d'altres, tracten del caràcter multimodal de la subtitulació i dels problemes que comporta per al subtitulador. En català, el grup de recerca Llengua i Mèdia (2004) aborda el tema directament en el seu llibre *La subtitulació del col·loquial*, tot i que ho enfoca des del punt de vista de la subtitulació intralingüística.

Tanmateix, la majoria de treballs esmentats estan fets des de la perspectiva del subtitulador i de la seva tasca. Des de la perspectiva de l'espectador, en canvi, hi ha molta menys literatura. S'han elaborat pocs estudis que se centrin en la recepció de determinats trets de la subtitulació i els que hi ha estan relacionats sobretot amb característiques formals dels subtítols, com ara el nombre de caràcters recomanat en funció de la velocitat de lectura mitjana dels espectadors, el tipus, la mida i el color de la lletra que presenta un grau més elevat de llegibilitat, etc. En són bons exemples el llibre de Matamala i Orero (2010), en què hi ha diversos estudis sobre la recepció dels subtítols intralingüístics, i el treball de De Linde i Kay (1999), que, tot i que també se centra principalment en la subtitulació intralingüística, analitza “the condensing and transformation of dialogue between spoken and written language modes [...], and the way in which subtitle features influence viewing behaviour” (1999: prefaci). També ha estat de gran utilitat l'article de Caffrey (2008), on s'analitza la “viewer perception of subtitled culturally marked visual nonverbal cues in TV anime [...] using an eye tracking monitor to gain insights into non-Japanese speakers' visual attention to visual nonverbal cues”. Així mateix, el llibre editat per Romero-Fresco (en premsa) sobre el projecte europeu DTV4ALL (<http://www.psp-dtv4all.org/>) ofereix una panoràmica completa i actualitzada d'aquests aspectes. Aquest projecte inclou la realització i l'anàlisi de qüestionaris arreu d'Europa per conèixer l'opinió de la gent quant als

subtítols tant interlingüístics com intralingüístics; i l'ús de sistemes de seguiment de la mirada per esbrinar com els espectadors processen els subtítols i les imatges.

0.3 Objectiu

Tal com indica el títol, l'objectiu principal d'aquest treball de màster és analitzar la recepció del llenguatge col·loquial en la subtitulació. En concret, es tracta d'esbrinar si el fet de llegir uns subtítols marcadament col·loquials, que introdueixen una llengua no estàndard de to informal, és a dir, el fet de trobar per escrit un tipus de llengua més pròpia del mode oral espontani distreu l'atenció dels espectadors.

Això no vol dir, tanmateix, que el tipus de llengua hagi de ser vulgar i que sobti pels renecs, pels insults o per l'argot, sinó una llengua en els seus usos més quotidians. Atès que hi ha unes limitacions estrictes pel que fa a l'extensió del treball, ens centrarem tan sols en un dels trets que caracteritzen la llengua col·loquial i que la diferencien fins a cert punt de la llengua estàndard: els pronoms febles i les seves combinacions.

Així, per saber si l'aparició de pronoms col·loquials afecta la lectura dels subtítols i distreu l'atenció dels espectadors, es compararà el nombre i la durada de les fixacions dels espectadors en subtítols amb pronoms normatius i col·loquials mesurats mitjançant *eye tracking*. Les fixacions són les pauses que fan els ulls, en què romanen quietes durant aproximadament 0,25 segons.

0.4 Hipòtesi

És ben sabut que en català els pronoms febles s'usen de maneres diverses depenent del grau de formalitat que requereix la situació comunicativa, del canal que s'hi fa servir, del propòsit de l'acte comunicatiu, de l'àrea geogràfica a la qual pertany l'emissor, etc. En la subtitulació, igual que a la major part de textos escrits —per no dir tots—, però, se solen usar en la seva forma normativa, que, tot sovint, topa amb les combinacions que es fan en l'àmbit col·loquial. Així, doncs, les combinacions pronominals col·loquials poden xocar els lectors-espectadors en veure-les escrites a causa de la tradició generalment normativa que té el mode escrit en la nostra llengua. Malgrat tot, amb l'ús cada cop més estès dels xats, del correu electrònic i dels missatges per mòbil com a

mitjans de comunicació escrita amb un nivell d'espontaneïtat força elevat, aquest impacte pot ser molt inferior o fins i tot inexistent. Per tant, a priori es poden formular hipòtesis del tot contràries vinculades en última instància a les característiques dels espectadors, especialment del grau de familiarització que tinguin amb aquesta mena de textos escrits *espontanis*, de l'edat, del nivell educatiu assolit, de la sensibilitat lingüística i de la varietat geogràfica del seu català.

A més, si tenim en compte el que afirmen Clifton *et alii* (2007: 363) que “[r]elatively few eyetracking studies have examined the effect on eye movements of encountering a syntactically or semantically anomalous word in printed text” i que “[i]t is somewhat surprising that of the four studies [...] that have examined responses to syntactic anomaly (e.g., agreement errors), only two [...] found effects on the anomalous word”, sembla que l'aparició d'aquesta mena de pronoms no hauria de produir cap efecte en la lectura dels subtítols, és a dir, que els espectadors llegirien els subtítols amb pronoms col·loquials igual que llegeixen els subtítols amb pronoms normatius, sense que hi hagi diferències significatives pel que fa sobretot al nombre de fixacions i al temps de lectura dels espectadors d'uns i altres subtítols. Tanmateix, tenint en compte la situació històrica, social i cultural actual, la **hipòtesi principal** d'aquest treball és que uns subtítols que incloguin combinacions pronominals col·loquials faran que el lector s'hi deturi i hi pari més atenció, en detriment de l'observació del producte audiovisual en si.

0.5 Marc teòric

Per assolir l'objectiu d'aquest treball, s'ha recorregut als camps de la lingüística aplicada en general i, més concretament, de la lingüística del text, de la pragmàtica, de la sociolingüística, de la psicolingüística i de l'anàlisi del discurs. És en l'àmbit d'estudi d'aquestes disciplines, que sovint s'encavalquen, s'interrelacionen i es complementen entre si, on cal situar conceptes com la variació o diversitat lingüística, l'adequació del text i la teoria dels registres, entre molts altres. Així, partint d'autors com Lluís Payrató (1990, 1998 i 2003), Josep Maria Castellà (1996), Gabriel Bibiloni (2000), Jesús Tuson (1993) i Francesc Vallverdú (2000), entre d'altres, s'aporten conceptes que han servit per donar una visió global de *l'ús del llenguatge* i per poder definir què s'entén per llenguatge col·loquial.

També es prenen com a referència teòrica la *Gramàtica del català contemporani*, dirigida per Joan Solà, en particular la part relacionada amb els pronoms febles i les seves possibles diferents combinacions, tant normatives com col·loquials, així com l'Ésadir, el portal lingüístic del llibre d'estil de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuais, també per aprofundir en l'ús dels pronoms febles col·loquials.

En l'àmbit de la traducció audiovisual, ens basarem en els estudis referents a la subtitulació que tractin de la transmissió de la col·loquialitat tant en altres llengües com en el cas del català. Cal destacar aquí les aportacions de Frederic Chaume (2003), Jorge Díaz Cintas (2003 i 2004), Aline Remael i Joselia Neves (2007), Anna Matamala (2009), Silvia Romero (1998) i el grup de recerca Llengua i Mèdia (2004).

Pel que fa al sistema de seguiment de la mirada, les obres que s'han pres com a referència són la de Keith Rayner (1998) i la de Clifton, Staub i Rayner (2007) pel que fa a l'estudi del processament de la lectura mitjançant *eye tracking*; la d'Andrew Duchowski (2007) quant a teoria i pràctica de la metodologia de l'*eye tracking*; i la de Perego, Del Missier, Porta i Mosconi (2010) sobre el processament dels subtítols. La selecció no és extensa, però hem seleccionat les obres que ens han semblat més adequades per als propòsits i l'abast d'aquest treball.

0.6 Metodologia

Com veurem en el capítol corresponent (4), per a aquest estudi pilot s'ha triat la realització d'un experiment controlat: es presenta un producte audiovisual subtitulat en català en què apareixen pronoms febles col·loquials a diferents grups de persones. Mitjançant un sistema de seguiment de la mirada (*eye tracking*) s'observa si el nombre i la durada de les fixacions dels espectadors tenen a veure o no amb l'aparició dels pronoms febles col·loquials en pantalla i se n'analitzen els resultats. Finalment, es complementen amb els resultats obtinguts en un qüestionari amb quatre preguntes obertes a què també s'haurà sotmès els participants en dues ocasions: després de veure els primers 6 clips i després de veure el setè i últim clip. Es tracta, doncs, d'una combinació de mètodes quantitius i qualitius que exposo amb més detall al capítol 4, per la qual cosa no m'hi estendré més en aquesta introducció.

0.7 Estructuració

El treball es divideix en un primer capítol introductori, del qual aquest és el darrer apartat, i sis altres capítols. Els tres primers capítols conformen la primera part del treball, de caràcter teorico-descriptiu, que presenta un estat de la qüestió i defineix el marc teòric en què ens basarem, mentre que la segona part se centra en els aspectes més experimentals.

Hem considerat que els elements clau del nostre estudi eren la relació entre el català col·loquial i la subtitulació, amb un èmfasi especial en els pronoms febles, com també l'aplicació de l'*eye tracker* a estudis relacionats amb la subtitulació i la lectura. És per això que el primer capítol, "El català col·loquial", dóna una definició de llenguatge col·loquial a partir del concepte de variació lingüística i ofereix una visió global dels pronoms febles en català, tant normatius com col·loquials, i en particular els que es fan servir a TV3. El segon capítol, "La subtitulació del català col·loquial: el cas dels pronoms febles", parla de la subtitulació del col·loquial en general i de com s'ha subtitulat fins ara el català col·loquial en els mitjans audiovisuals, en particular a TV3. El tercer capítol, "*Eye tracking*, lectura i traducció" presenta una visió panoràmica dels estudis d'*eye tracking* relacionats amb la lectura i la traducció.

Al capítol quart ("Aspectes metodològics") es presenta i descriu l'experiment que s'ha dut a terme, mentre que en el capítol cinquè ("Anàlisi de resultats") se n'analitzen els resultats obtinguts.

Finalment, el capítol sisè ("Conclusions i perspectives de futur") està dedicat a l'extracció de conclusions i al plantejament de les perspectives de futur que es poden preveure arran d'aquest treball.

1 EL CATALÀ COL·LOQUIAL

1.1 La variació lingüística i el llenguatge col·loquial

Si la lingüística reúne hoy tantos investigadores y de disciplinas a la vez diferentes y convergentes, es porque los objetivos de esta ciencia han sido puestos, por primera vez, con un grado de ambición desconocido hasta ahora. Justamente, a la altura que conviene a nuestra facultad del habla, la característica que más nos singulariza como humanos.

(Tuson, J. 1993: 23-24)

Des del moment en què adjuntem un adjectiu a qualsevol substantiu, l'estem diferenciant d'altres substantius als quals no podem aplicar aquell qualificatiu concret. Així, del títol d'aquest apartat es desprèn necessàriament l'existència d'altres menes de llenguatge, com a mínim el que s'hi oposaria, el *llenguatge no col·loquial*. Tanmateix, això que pot semblar tan evident a primera vista —l'existència de diferents tipus de llenguatge— s'ha obviat durant anys en la lingüística. Era com si el llenguatge només existís com a ens superior i abstracte, total i complet, únic i, per tant, inqualificable. De fet, el que realment era objecte d'estudi era una llengua ideal, gairebé fixa i inamovible, basada en la seva forma escrita, ja que era aquesta forma la que tenia —i té encara en gran mesura— prestigi social. Tal com assenyala Amparo Tuson (1995: 8), “[l]’oral és efímer, inaprehensible, i sembla que, per tant, no pot esdevenir un objecte d'estudi, mentre que l'escrit és allà, com un producte acabat, a disposició de qui vulgui investigar-lo”.

No ha estat fins a finals del segle passat que no s'ha començat a donar importància a l'oralitat de resultes del sorgiment de tot un seguit de disciplines científiques que han centrat la seva atenció no tant en el llenguatge com a sistema virtual, sinó en la llengua en ús (Castellà 1996: 25), com a capacitat cognitiva humana, com a instrument comunicatiu, com a eina social, etc. Així, Castellà (1996: 30) parla de dos enfocaments diferents de la lingüística, un de paradigma formal i un altre de paradigma funcional. En el primer, la llengua es considera un conjunt d'oracions la funció primària de les quals és expressar el pensament. El seu estudi es deslliga de l'ús i del context en què es produeix, de manera que la sintaxi és la prioritat i la semàntica i la pragmàtica queden en segon terme. En canvi, en el paradigma funcional, la llengua es considera un

instrument d'interacció social que serveix principalment per comunicar-se. El seu estudi, per tant, està totalment vinculat a l'ús i al context en què es produeix, de manera que la prioritat en aquest cas la té la pragmàtica, per sobre de la semàntica i de la sintaxi. Aquest segon paradigma abraça disciplines com la sociolingüística, l'etnolingüística, la lingüística textual, l'anàlisi del discurs, la lingüística funcional i la psicolingüística, entre d'altres. Payrató considera que totes aquestes disciplines són "corrents que han desembocat en la pragmàtica actual" (2003: 25) i defineix la pragmàtica com "l'estudi dels aspectes de l'ús lingüístic relacionats amb les funcions del llenguatge, la dixi, les interferències, els actes de parla, la cortesia, la modalitat i l'estructura textual i conversacional" (2003: 28).

D'aquesta definició ens interessa especialment el que té a veure amb les funcions del llenguatge, sobretot amb la concepció proposada per Halliday, per al qual el llenguatge consta de tres macrofuncions: la ideativa (o informativa), la interpersonal (o de relació) i la textual (o d'organització del missatge). Amb aquestes tres funcions bàsiques el llenguatge es pot aplicar a qualsevol situació comunicativa. Aquesta concepció enllaça amb la classificació dels registres (o varietats funcionals) de la llengua, que, com veurem més endavant, es defineixen d'acord amb els factors de la situació comunicativa de mode, camp, tenor funcional i to interpersonal i constitueixen les realitzacions que adopta la llengua en funció del context en què es produeix.

Això ens porta a introduir el concepte de variació lingüística, un tema àmpliament tractat per molts autors i associat a altres conceptes com el de l'adequació o considerat com a part integrant de la teoria de l'adaptació (Payrató 2003: 42-49). La variació lingüística, entesa no com a diversitat de llengües, sinó com a fenomen intralingüístic, és en si és universal i inherent a totes les llengües. D'acord amb Gregory (Gregory i Carroll 1978: 10), aquesta variació es concreta en diferents varietats en funció o bé dels usuaris o bé dels usos.

D'una banda, si tenim en compte els usuaris, parlarem de *lectes* (o *dialectes*, en sentit ampli) o *varietats formals* (o també *varietats personals*), que es poden dividir en *varietats geogràfiques* (altrament anomenades *territorials*, *diatòpiques*, o *dialectes*, en sentit més restringit), les quals tenen a veure amb la regió geogràfica a què pertanyen els parlants; en *varietats històriques* (també conegudes com a *cronològiques*, *temporals*, o *diacròniques*, o *cronolectes*), associades a les formes lingüístiques emprades pels

usuaris en una època determinada; i en *varietats socials* (o *diastràtiques*, o *sociolectes*), que es relacionen amb característiques socials com ara la classe social, l'edat,¹ el nivell cultural, etc. (per a una major subcategorització d'aquest tipus de varietat, vegeu Payrató 2003: 184).²

En canvi, prenent en consideració els usos, parlarem de *registres* o *varietats funcionals*, que també reben el nom de *varietats contextuals*, *diatípiques* i *estilístiques*.³

Pel que fa a les varietats funcionals, aquestes vénen determinades per quatre factors, quatre característiques a partir de les quals es pot descriure una situació comunicativa concreta: el camp, el mode, el tenor funcional i el to —o tenor— interpersonal.

- a) El camp fa referència al tema de què es tracta. Així, podem tenir actes d'ús de la llengua en què es toquin temes generals o, per contra, que se centrin en temes molt més específics, sovint de caire científic, tècnic o professional.
- b) El mode està relacionat amb el canal de comunicació emprat i amb el grau de preparació o espontaneïtat del missatge. Així, tenim que el mode escrit s'associa al canal visual i a un elevat grau de preparació, mentre que el mode oral s'associa al canal auditiu i a un escàs grau de preparació. De tota manera, això no sempre és cert: no podem pas dir, per exemple, que els discursos polítics, tot i ser orals, siguin del tot espontanis. Gregory i Carroll l'any 1978 ja van representar gràficament part d'aquests matisos:

---

¹ Payrató (1990: 44) inclou dins de la varietat social l'edat dels usuaris i, per tant, la generació a la qual pertanyen. Altres autors, però, situen les anomenades *varietats generacionals* al costat de les històriques, atès que tindrien en compte les diferències lingüístiques dins d'una mateixa època.

² Filant més prim, d'acord amb Castellà (1996: 119-120), Isidor Marí inclouria l'*idiolecte*, la "varietat individual consistent en les tries personals, sovint no conscients, que cada parlant fa d'entre les opcions que li ofereix el codi", i l'estàndard al costat d'aquestes varietats.

³ Com es pot observar, sembla que la variació lingüística hagi volgut quedar palesa també en la gran diversitat de denominacions, la qual cosa només ha provocat confusió conceptual i terminològica. Un exemple ben clar d'aquest embull el tenim amb el terme *diafàsic*, que segons Vallverdú (2000: 29), Julià-Muné (2004: 24) i Bernal i Sinner (2009: 13) fa referència a la variació estilística, mentre que Castellà (1996:120) l'identifica erròniament amb la variació històrica.

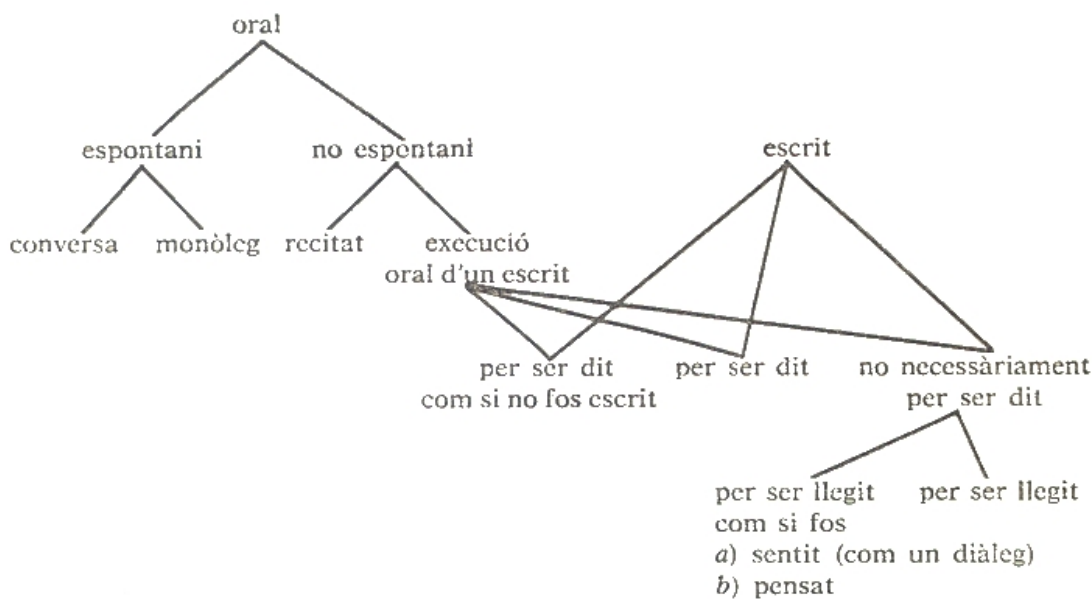

Figura 1. Quadre de relacions entre modes (Gregory i Carroll 1978, citat per Castellà 1996: 126)

Aquest arbre, tanmateix, s'hauria de revisar i adaptar a les noves combinacions possibles. Les noves tecnologies han anat modelant nous tipus de textos el grau d'espontaneïtat dels quals, tot i no arribar a ser comparable cent per cent a l'oral donada la mínima preparació inherent a l'escrit, és força més elevat del que preveïen Gregory i Carroll. És el cas, per exemple, de les converses per xat,⁴ dels missatges SMS i, fins i tot, dels missatges de correu electrònic de caràcter més informal.

- c) El tenor funcional es refereix al propòsit de l'acte comunicatiu. D'intencions comunicatives n'hi pot haver infinites: saludar, felicitar, persuadir, renyar, etc. Una de les divisions primeres que s'han proposat per a una millor classificació dels potencials propòsits dels actes comunicatius, però, és la de separar els missatges que tenen una intenció *informativa* (l'objectiu principal en aquests casos és la transmissió d'informació) dels que tenen una intenció *interactiva* (la finalitat principal dels quals és la interacció entre els interlocutors). De vegades,

---

⁴ Solà (2009: 107-108) parla de les característiques atribuïdes a la comunicació per ordinador, en especial del xat, i diu: "Com a recurs majoritàriament en mans de la joventut, és antisistema: usa un llenguatge acostat al de la conversa presencial informal; es desempallega d'entrebancs ortogràfics i de correctors lèxics o sintàctics; tira cap a l'argot decididament; ep, però també cap a la poesia de la metàfora i cap a la síntesi de la intel·ligència que és la ironia; és també juganer, com un retorn a l'època feliç i innocent de la infantesa; en resum, intenta ser, per sobre de tot, expressiu, vehiculador de complicitat i de cohesió de grup, informal, intranscendent i lúdic."

el tenor s'ha simplificat fins al punt de considerar-se com el grau d'implicació personal de l'emissor en l'acte comunicatiu, de manera que hi hauria una divisió entre textos *objectius* i textos *subjectius* (Cassany 1992: 23). Payrató (2003: 186), no obstant això, contempla aquestes dues possibilitats com un desdoblament del tenor, que subdivideix en *tenor funcional* (pròpiament dit) i *tenor personal*, respectivament.

- d) El to interpersonal representa el *grau de formalitat* de l'ús lingüístic. Alguns autors associen el to interpersonal amb la relació existent entre els interlocutors, però, tot i que aquesta relació sol ser determinant a l'hora d'establir el grau de formalitat, no és en cap cas l'únic factor que el condiciona: dos amics no parlaran entre ells amb el mateix grau de formalitat davant d'altres amics prenent una cervesa en un bar que davant de clients importants en una reunió de feina.

Tots aquests tipus de varietats no es presenten de forma aïllada en un text (o acte de parla), sinó que es combinen entre ells, de manera que aquest text es podria descriure analitzant-ne les diferents varietats que hi intervenen. Així, podríem caracteritzar un determinat text empenant un esquema com el que proposa Payrató (2003: 193):

(A) Varietat dialectal:

1. Històrica: (a) contemporània (b) pretèrita
2. Geogràfica: (a) local / regional (b) estàndard / no marcada
3. Social
  - 3.1 De classe social: (a) no marcada (b) baixa (c) mitjana (d) alta (e) d'altres
  - 3.2 De nivell cultural: (a) no marcada (b) baixa (c) mitjana (d) alta
  - 3.3 De generació: (a) no marcada (b) gran (c) jove (d) infantil
  - 3.4 De gènere: (a) no marcada (b) masculina (c) femenina
  - 3.5 D'adquisició: (a) nativa / no marcada (b) segona
  - 3.6 De grup social / ètnic: per especificar

(B) Varietat funcional:

4. De camp: (a) no especialitzat (b) especialitzat
5. De mode:
  - 5.1 De canal: (a) oral (b) escrit (c) mixt (d) d'altres
  - 5.2 De preparació: (a) no planificat (b) planificat (c) mixt
6. De tenor:
  - 6.1 Funcional: (a) interactiu (b) informatiu (c) mixt (d) d'altres
  - 6.2 Personal: (a) subjectiu/implicat (b) objectiu/distant (c) mixt
7. De to: (a) informal (b) neutre (c) formal

Figura 2. Esquema de trets d'un text basats en les varietats

A cavall de totes aquestes varietats cabria situar l'estàndard. Entre els autors hi ha diversitat d'opinions a l'hora de classificar-lo. D'una banda, hi ha els que l'inclouen en les varietats que depenen dels usuaris (dins dels lectures, com ara Cassany (1992: 23) o els mateixos Gregory i Carroll) i, de l'altra, els que la consideren com a part de les que depenen dels usos (dins dels registres). Bibiloni (2000: 76) indica que “[l]a dificultat ve del fet que l'estàndard no és una varietat com les «naturals», que apareixen relacionades fonamentalment a grups geogràfics, sinó que [...] ha estat creada en principi per a un tipus de comunicació que és la comunicació formal i pública”. Vallverdú (2000: 30), per la seva banda, l'ha definit com “la varietat lingüística que els parlants d'una comunitat utilitzen per aconseguir la màxima comprensibilitat entre ells”.

Si l'analitzem una mica en detall, ens adonem que l'estàndard pretén ser una varietat atemporal, supradialectal (o transdialectal, com indica Vallverdú) i no marcada des del punt de vista diastràtic. Des de la perspectiva dels registres, l'estàndard admet qualsevol tema, tot i que se sol vincular a camps amb un cert nivell d'especialització. Des de l'òptica del mode, no està marcat quant al canal —malgrat que cal reconèixer que històricament s'ha vinculat força més amb el canal escrit i que l'estàndard oral encara no està del tot definit en català— ni quant al grau de preparació —encara que se sol associar a una espontaneïtat més aviat reduïda. Finalment, es podria afirmar que l'estàndard tampoc no presenta cap limitació quant al tenor funcional, per bé que s'adiu més a textos de tenor personal objectiu i de to interpersonal amb una formalitat mitjana o elevada (tot i que en menor grau que els casos dels llenguatges especialitzats). En resum, “l'estàndard es caracteritza per la capacitat d'adaptar-se a diverses situacions i per produir-se en forma de diversos registres” (Bibiloni 2000: 76). És, doncs, la varietat més neutra.

Totes aquestes diferents varietats són de les que disposen idealment els usuaris. Això no obstant, cada usuari compta amb un repertori lingüístic limitat, format per les varietats concretes que domina. Aquest repertori lingüístic és el que permet que cada parlant s'adeqüi amb més o menys encert a la situació comunicativa. Com més ampli sigui el repertori lingüístic, major serà la competència comunicativa del parlant, entesa com la “capacitat per comportar-se d'una forma socialment i comunicativament apropiada segons les situacions de parla en què es troba” (Payrató 1990: 56).

En vista de tot el que hem tractat fins ara, a priori sembla que no hauria de ser difícil ubicar el *llenguatge col·loquial*⁵ i aportar-ne una definició acurada. Només caldria determinar-ne els trets que el caracteritzen atenint-nos a les classificacions anteriors pel que fa a les varietats funcionals. Així, podríem definir l'àmbit d'ús del col·loquial de la següent manera:

- a. Camp: general, quotidià
- b. Mode: oral espontani
- c. Tenor: interactiu
- d. To: informal

D'acord amb això, els trets que diferencien en certa mesura el col·loquial de l'estàndard serien les *tendències* d'aquest últim al mode escrit, a una menor espontaneïtat i a una major formalitat. Payrató (1990: 61) ho resumeix així:

L'obertura a què s'inclina en aquest sentit l'estàndard contrasta amb el tancament a repertoris més reduïts a què tendeix el col·loquial, com a vehicle d'interacció oral espontània. Tots dos usos només s'acostarien en el supòsit d'una varietat estàndard no coincident amb cap varietat dialectal, que fos usada amb un to informal, però aquest cas no es dona de forma natural: qualsevol parlant català utilitza en els usos informals el registre col·loquial corresponent a la seva varietat dialectal.

Aquesta dificultat a l'hora de traçar la línia de separació entre l'estàndard i el col·loquial en el continu de parla es veu agreujada, d'una banda, per la manca, com dèiem, d'un estàndard oral ben fixat i, de l'altra, per la possibilitat que el col·loquial es manifesti en el mode escrit, àmbit en què no hi ha propostes ortogràfiques consensuades per reflectir-lo.

Deixant això de banda, podem dir que el col·loquial és el registre fonamental, comú de totes les llengües, el propi de la conversa, la qual constitueix "la forma primera i primària en què es manifesta, en què existeix el llenguatge" (Tuson, A. 1995: 7). A part dels trets generals a partir dels quals es poden definir els àmbits d'ús del col·loquial i que hem esmentat més amunt —a saber, el camp, el mode, el tenor i el to—, hi ha un

---

⁵ Parlarem de llenguatge col·loquial entès com a registre, independentment de la varietat geogràfica, temporal i social amb què es concreti.

seguit de realitzacions pròpies del col·loquial que també cal remarcar i que extrauré de l'estudi que en va fer Payrató (1990: 78-119):

1. Utilització de l'entonació, el ritme d'elocució, la intensitat de la veu, la gestualitat i les onomatopeies per proporcionar matisos al discurs.
2. Fonètica i fonologia: articulació relaxada em general.
  - a. Reducció de la tensió consonàntica fins arribar a perdre un so o una síl·laba: *pressió* [prəzjó], *discussió* [diskuzjó], *etcétera* [ədzétara], *comissari* [kumizári], *mi(ra)-te'l*, *ca(sa) nostra*, *do(nc)s*, *(me)càgum*, *mo(v)iment*
  - b. Variació en l'obertura de les vocals tòniques: *idea*, *secta*, *vetlla*, *llengua*, *primavera*, *zona*, *fórmula*, *a dojo*, *prorroga*, *gorja*
  - c. Caiguda de vocals àtones:
    - i. *t(a)ronja*, *g(a)rota*, *emb(a)rassada*
    - ii. *p(e)ro*, *v(e)ritat*, *f(e)redat*, *b€renar*, *dif(e)rent*
    - iii. *(a)nem*, *(a)gafa*, *(ha)víem*
    - iv. *cas(a) teva*
  - d. Reducció dels diftongs: *lleng(u)a*, *aig(u)a*, *aig(ü)era*, *s(e)ixanta*, *qu(a)ranta*, *ve(u)re*, *v(e)urem*
  - e. Reducció de grups consonàntics: *p(r)ograma*, *p(r)oblema*, *co(n)stipat*, *tra(n)satlàntic*, *a(l)tre*, *vosa(l)tres*, *tes(t)*, *lles(t)*, *por(t)*, *mor(t)*
  - f. Addició de sons: *cort* (per *cor*), *marc* (per *mar*), *col·lègit*, *prèmit*, *aixòs*, *allòs*, *anou*, *amoto*, *aixafar*, *aveiam*, *ideia*, *teiatre*, *on* [t] *és?*, *on* [t] *anem?*, *fot*[ə]-*li*, *ja les* [ə] *sé*, *els* [ə] *la duré*, *torna'ns*[ə]-*les*
  - g. Inversió de síl·labes: *radere* (*darrere*), *ganivet* (*ganivet*)
  - h. Africació: *txocolata* (*xocolata*), *atxeca't* (*aixeca't*)
  - i. Palatalització: *llògica* (*lògica*), *fenya* (*feina*)
  - j. Assimilació i dissimilació: *saltxitxa*, *dicidir*, *istiu*, *un antre*, *bora nit*, *vagilar*, *juriol*, *dingú*, *comanió*, *fandilla*
  - k. Elisió o pèrdua de sons en els enllaços: (a) *suposo qu' ho acabaran aprovant*, *no sé què 'vien fet*, *no'ns ha dit res*

3. Morfologia:

- a. Regularització dels paradigmes flexionals
  - i. En la formació del plural: *llapissos, testos, ous crusos / du(r)sos, masses, prous, forces*
  - ii. En la formació del femení: *eleganta, decenta, ignoranta, iniel·ligenta, iguala, bastanta, cabrona, capulla, maricona*
  - iii. En la creació de singulars o masculins analògics: *un guà, el pantaló, puto, bledo*
  - iv. En la morfologia verbal: *coneixo (conec), tindre (tenir), vindre (venir), volguer, sapiguer, donc, dongui*
- b. Aplicació reduïda del conjunt de recursos
  - i. Ús molt freqüent de l'imperatiu
  - ii. Eliminació del perfet simple
  - iii. Concordança de temps verbals no gramatical: *Si l'hagués vist, l'hagués agafat*
  - iv. Ús de la primera persona plural del present d'indicatiu en el lloc de la segona del singular: *Com anem?, Què fem?*
  - v. Ús de l'imperfet d'indicatiu en el joc infantil
  - vi. Ús de l'infinitiu compost amb valor condicional: *Home, haver-ho dit*
  - vii. Preferència per enunciats amb complement ple (*Porta-la al cotxe* (en lloc de *Porta-la-hi*)), i ús d'enunciats pleonàstics: *Jo el trucaré a(mb) ell*
  - viii. Simplificació [i alteració] de combinacions pronominals
- c. Grau elevat de variació lliure, com ara en l'indefinit i el perfet perifràstic: *he/haig/hai/hi, hem/havem, heu/haveu, vaig/vàreig/vai, vas/vares vam/vàrem/vem, vau/vàreu/veu, van/varen*
- d. Major ús de derivació de mots, sobretot d'augmentatius i de diminutius. *petitó, miquetona, escalforeta o sabatots, cabronàs i mal paridot*
- e. Ús de l'article personal davant noms propis
- f. Ús de l'anomenat "article neutre"

4. Sintaxi:

- a. Estructuració senzilla de les frases
- b. Preferència per la juxtaposició i la coordinació
- c. Ús del relatiu col·loquial
- d. Ús del “que” expandit
- e. Ús de vocatius
- f. Ús d’enunciats incomplets

5. Lèxic:

- a. Ús d’un lèxic limitat, mancat de precisió: *dallò, daixò, fotre*
- b. Aparició abundant de renecs, eufemismes i disfemismes
- c. Ús de termes argòtics
- d. Inclusió de parèmies, de frases fetes i de locucions

De tots aquests trets propis del col·loquial el que ens interessa analitzar amb més deteniment és el que afecta la morfologia, en concret el que té a veure amb els pronoms febles (el punt 3.b.viii de l’esquema anterior), però també inclourem els trets fonètics i fonològics de reducció de la tensió consonàntica fins arribar a perdre un so o una síl·laba (2.a) i el d’addició de sons, que mantenen relació directament o indirectament amb els pronoms febles (2.f). En l’apartat següent hi aprofundirem.

1.2 Els pronoms febles en el català col·loquial

Abans de centrar-nos en els pronoms febles col·loquials, i més concretament en els pronoms febles col·loquials que es fan servir a TV3, farem un breu repàs als pronoms febles que prescriu la normativa.

1.2.1 Els pronoms febles normatius

Els pronoms febles o àtons són pronoms personals clítics monosíl·labs que poden anar darrere del verb, en posició enclítica, o davant del verb, en posició proclítica.

Constitueixen, doncs, els anomenats clítics pronominals, a saber: *me, nos, te, vos, se, lo, la, li, los, les, ho, hi* i *en*. En posició proclítica, poden adoptar dues formes: *reforçades*, quan el verb comença en consonant; o *elidides* —els que en tenen—, quan comença en vocal o *h*. En posició enclítica, podem trobar formes *plenes*, quan el verb acaba en

consonant o *u*; o formes *reduïdes* —els que en tenen—, quan acaba en una vocal que no sigui *u*. El quadre següent (Colomina 2008: 571) recull les variants dels pronoms febles:

PROCLISI		ENCLISI	
FORMES REFORÇADES	FORMES ELIDIDES	FORMES PLENES	FORMES REDUÏDES
DAVANT DE CONSONANT	DAVANT DE VOCAL	DARRERE DE CONSONANT O SEMIVOCAL	DARRERE DE VOCAL
em	m'	-me	'm
ens		-nos	'ns
et	t'	-te	't
us		-vos	-us
es	s'	-se	's
el	l'	-lo	'l
la	l' (la)	-la	
li		-li	
els		-los	'ls
les		-les	
ho		-ho	
en	n'	-ne	'n
hi		-hi	

Figura 3. Quadre de les formes proclítics i enclítics dels pronoms febles

Normativament, darrere d'un verb acabat en consonant o semivocal s'hi fan servir les formes plenes (*mengem-nos*, *caceu-les*); darrere d'un verb acabat en vocal, s'empren les formes reduïdes (si en tenen) (*canta'l*, *fuma'n*); davant d'un verb que comenci per consonant, s'utilitzen les formes reforçades (*et toca*, *es grata*) (o plenes, com a recomanació en el cas del pronom *se* davant dels verbs que comencin per *s*);⁶ i davant d'un verb que comenci per vocal, s'usen les formes elidides (si en tenen) (*m'adono*, *n'ensuma*).⁷ Això coincideix amb les formes pròpies de l'àmbit general que recull la

⁶ Colomina assenyala que “[e]n zones del català central on en posició proclítica s’han imposat les formes reforçades (*em*, *et*, *es*, *el*, *ens*, *us*) encara es conserven fossilitzades en frases fetes les antigues formes plenes en contextos interconsonàntics” i posa els següents exemples: “Quants *ne* té?, Com *te* dius? [...] Déu *vos* guard”.

⁷ Bonet observa que “[a]questes grafies diferents s’adiuen, per a la majoria de pronoms febles, amb la pronúncia que es troba en moltes varietats del català central” (2008: 944).

Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. 2, Morfologia (Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica 1999: 22).

Fabra (1991: 60), a més, indicava que els pronoms febles "[e]s col·loquen generalment davant del verb; es col·loquen darrera (*sic*) quan el verb està en imperatiu, infinitiu o gerundi". En aquest sentit, Bonet (2008: 937) explica que, "[q]uan el verb apareix en forma finita (deixant de banda l'imperatiu), els pronoms febles acostumen a ser proclítics en totes les varietats dialectals (vg., però, § 3.9.2.4): «¿Em podries donar les claus?», «Em continuen donant feina», «S'ha menjat una poma», «Encara no me les volen donar». En la majoria de varietats dialectals són sempre enclítics quan el verb apareix en la forma imperativa («¿Porta'm les claus!») i també ho són quan apareixen darrere d'un infinitiu («¿Podries donar-me les claus?») o d'un gerundi («Continuen donant-me feina»). Per tant, quan apareixen formes verbals finites seguides d'un infinitiu o d'un gerundi, a la pràctica els pronoms febles poden ser enclítics de la forma no finita o proclítics de la forma finita.

Quant a les funcions sintàctiques que poden realitzar els diferents pronoms febles, he considerat oportú recollir el quadre que inclou Todolí (2008: 1374-1375) al punt 6.5.1.4 de l'apartat dedicat a la morfologia del primer volum de la *Gramàtica del català contemporani*, atès que s'hi mostren tant les funcions sintàctiques que poden realitzar com les que no tenen cap clíctic pronominal associat.

E. SINTÀCTICA		PRONOM	SINTAGMA	EXEMPLES
<i>subjecte</i>	partitiu	en	SN indefinit	(a1)
	no partitiu			
<i>CD</i>	partitiu	en	SN indefinit	(a2)
	personal	em, et, es, ens, us	SN introduït per <i>a</i>	(b1), (b2)
	definit	el, la, els, les	SN definit	(b3)
	neutre	ho	oració, <i>això/allò</i>	(b4)
<i>CI</i>		li/els; em/ens; et/us	SN introduït per <i>a</i>	(c1), (c2)
<i>Complement de règim</i>		en	SP introduït per <i>de</i>	(d1)
		hi	SP introduït per <i>a, en, per</i>	(d2)
<i>Complement del nom</i>		en	SP introduït per <i>de</i>	(e1), (e2)
<i>Datiu</i>	benefactiu possessiu ètic	li/els; em/ens; et/us	SP introduït per <i>a</i>	(f1)
				(f2)
				(f3)
<i>Locatiu</i>	d'origen	en	SP introduït per <i>de</i>	(g1)
	estàtic direccional de trajectòria	hi	SP introduït per <i>a, en, per</i> SP dependent de les locucions preposicionals <i>a sota de, al costat de,</i> <i>al darrere de, al davant de,</i> <i>al damunt de, etc.</i>	(g2) (g3) (g4) (g5)
<i>Adjunt del predicat</i>	de companyia instrumental de mitjà (causal)	hi	SP introduït per <i>amb</i> (<i>sense</i>), (<i>de</i>)	(h1) (h2) (h3) (h4)
	final			
<i>Adjunt oracional</i>	condicional temporal modal aspectual			
<i>Impersonal</i>		es hi	SN agentiu	(i1) (i2)
<i>Atribut</i>		ho, en, hi	tots els sintagmes	(j1), (j2), (j3)
<i>Complement predicatiu</i>		hi, en	SN, SAdj	(k1), (k2)
<i>Complement de manera</i>		hi	SAdv, SP	(l1), (l2)
<i>Inherent (formen verbs pronominals)</i>		en, hi, ho, es, la/les	—	(m1), (m2), (m3), (m4), (m5)

Figura 4. Quadre de funcions dels pronoms febles

És fàcil deduir que hi haurà casos en què caldrà fer servir dos o fins a tres pronoms febles alhora depenent del nombre de complements que vulguem substituir o del tipus de verb de què es tracti i que, per tant, serà necessari combinar-los en moltes ocasions. Per fer-ho, en l'estàndard no valencià se segueix una fórmula general: *es* + 2a pers. + 1a pers. + 3a pers. (datiu + acusatiu) + *en* + *ho/hi*. Totes les combinacions creades amb aquesta fórmula, d'esquerra a dreta, són possibles des del punt de vista gramatical, tret dels casos següents, en què hi ha alguna alteració o fins i tot incompatibilitat:

- En la combinació de *li* + *el*, *la*, *els*, *les*, *li* es redueix a *hi* i es posposa als altres: *l'hi*, *la hi*, *els hi*, *les hi*.
- En la combinació de l'acusatiu dels pronoms de primera o segona persona (*em*, *et*, *ens*, *us*) amb el datiu de tercera persona (*li*, *els*), el pronom feble datiu es transforma en *hi* (*m'hi van recomanar*).
- Incompatibilitat en la combinació de pronoms idèntics (tret de certes combinacions de pronoms febles de tercera persona).
- Incompatibilitat en la combinació de pronoms de primera o segona persona (dos de primera o dos de segona, un en singular i l'altre en plural).
- Incompatibilitat en la combinació dels pronoms *ho en* i *ho hi*.

Pel que fa a les formes que adopten els diferents pronoms febles quan es combinen, aquestes són les normes que els regeixen:

- Combinació tant davant com darrere del verb:
  - *me*, *te*, *se*: sempre formes plenes, excepte davant de *ho* i *hi*, cas en què adopten les formes elidides *m'*, *t'*, *s'*
  - resta de pronoms: mantenen la forma que tenen quan no estan combinats amb altres pronoms
  - si es poden elidir dues vocals neutres, s'elideix sempre la del segon pronom; per tant, l'apòstrof se situa sempre tan a la dreta com sigui possible. Casos especials:

- *se* no s'apostrofa davant de *us* (*se us escapa*)
- *el* combinat amb *en* fa *l'en* (no *le'n*), perquè no existeix la forma *le*
- Combinació davant del verb:
  - si el primer pronom acaba en vocal, el segon pronom adopta la forma reduïda, si en té (*me'n prenc*), o l'elidida, quan el verb comença en vocal (*me n'emporto*)
  - en cas que hi hagi tres o més pronoms, el primer pronom s'escriu tot sol i els altres també, si no s'han d'apostrofar
- Combinació darrere del verb:
  - el segon pronom adopta la forma reduïda, si en té; si no en té, adopta la forma plena, precedida d'un guionet. Excepcions:
    - *lo, los, ne* darrere dels pronoms acabats en *-s* (*nos, vos, us, los, les*) adopten les formes reforçades *el, els, en* en lloc de les plenes (*endur-nos-el, desfer-vos-els, preneu-vos-en*)
    - *me, nos* darrere *vos, us* adopten les formes reforçades *em, ens*
  - en cas que hi hagi tres o més pronoms, s'escriuen tots entre guionets, si no s'han d'apostrofar.

Tot el que hem dit fins ara faria referència a la normativa vigent i, per tant, són les formes emprades principalment a l'estàndard escrit i a l'estàndard oral d'àmbit general (encara que en la proposta de l'Institut d'Estudis Catalans no es fa esment de cap combinació pronominal com a pròpia d'aquest àmbit).⁸ Ara bé, algunes d'aquestes formes “no han aconseguit d'imposar-se ni poc ni molt no tan sols a la llengua parlada sinó tampoc a la llengua escrita: des de fa anys hi ha molts autors que usen les reals,

---

⁸ De fet, només menciona les combinacions pronominals en un punt de l'apartat de les formes febles no recomanables.

n’hi ha que mantenen les proposades per disciplina i n’hi ha molts que les usen a mitges i amb vacil·lacions” (Solà 2009: 331).

A més, a la proposta de l’IEC s’hi recullen també altres formes *admissibles* en l’àmbit general, com ara “l’ús proclític de les formes plenes *me, te, se, ne* (davant consonant) i *vos*” i “l’omissió de la -r final en els infinitius de la segona conjugació acabats en -er àton seguit de forma pronominal feble: *conèixer-te* (pron. *conèixe’t*), *convèncer-vos* (pron. *convènçe-us*)” tot i que “convé articular-la en els registres formals en els parlars que l’emmudeixen” (1999: 22). És en aquestes formes admissibles —i en algunes de les no recomanables, val a dir— on l’estàndard oral s’acosta al col·loquial, ja que són formes de pronúncia més relaxada, com hem assenyalat en l’apartat anterior. Cal, doncs, aprofundir en els pronoms febles col·loquials, sobretot en els casos de combinacions binàries. Vegem-los amb més detall.

1.2.2 *Els pronoms febles col·loquials*

Quan parlàvem del llenguatge col·loquial entès com a varietat funcional dèiem que “[q]ualsevol registre ho és, al capdavant, d’una varietat, i si es parla de «català col·loquial» serà amb el benentès que no es reflecteix sinó a través d’un *valencià* col·loquial, un *menorquí* col·loquial, etc.” (Payrató, 1990: 59). Si a més a més hi afegim que “[e]ls clítics pronominals constitueixen una de les fonts de variació dialectal més importants” i que “[l]a variació es pot presentar sobretot en la forma que té cada pronom feble (vg. § 10.3.2 i 3.9) i en els resultats que s’obtenen quan els clítics pronominals es combinen entre ells” (Bonet 2008: 940), ens adonem que la diversitat de formes possibles en l’abast geogràfic del català és força elevada i que, en conseqüència, la seva anàlisi no és una tasca fàcil.

Sílvia Romero (1998), no obstant això, deixa de banda la diversitat de formes i se centra en l’estudi dels factors que defineixen els àmbits d’ús (camp genèric o específic, mode oral planificat o espontani, tenor funcional informatiu o interactiu i to interpersonal formal o informal). I conclou (1998: 126-127) el següent:

Efectivament, la informalitat determina una major utilització d’unitats pronominals, en general, i una major utilització de combinacions binàries, en particular. A més a

més, la combinació dels indicadors informalitat/interacció presenta les freqüències d'aparició d'unitats pronominals més elevades.

En canvi, altres indicadors, com el camp, han resultat tenir una incidència mínima en la utilització de pronoms febles. Pel que fa al mode, es registra una lleugera incidència de l'espontaneïtat, és a dir, la planificació en varietats orals no afavoriria l'ús pronominal àton en el grau que l'afavoreix l'espontaneïtat.

Finalment, cal assenyalar que la utilització de seqüències pronominals ternàries és realment escassa ja que es tracta de seqüències excessivament elaborades per a les varietats orals.

Els factors que esmenta del mode oral —informalitat, interacció i espontaneïtat— i que incideixen directament en l'ús dels pronoms febles, defineixen, de fet, l'àmbit d'ús col·loquial.

Dit això, i reprenent el punt 1.1, dividirem aquest apartat en dos subapartats: un de dedicat a la morfologia (simplificació i alteració de combinacions pronominals) i un altre de dedicat a la fonètica i la fonologia (pèrdua i addicció de sons).

1.2.2.1 Simplificació i alteració de combinacions pronominals

Hi ha exemples de combinacions no estàndards que s'han imposat clarament a la major part del domini lingüístic, excepte al valencià. És el cas de les combinacions de pronoms de tercera persona datiu i acusatiu recollits en aquest quadre (Bonet 2008: 960):

	ESTÀND. NO VAL.		BARCELONÍ	BAIX CAMP
<i>dat. sg. + ac. m. sg.</i>	l'hi	l'hi	[li]	[li]
<i>dat. sg. + ac. f. sg.</i>	la hi	la-hi	[li]	[li]
<i>dat. sg. + ac. m. pl.</i>	els hi	los-hi	[(ə)lzi]	[(ə)lzi] [luzi]
<i>dat. sg. + ac. f. pl.</i>	les hi	les-hi	[(ə)lzi]	[ləzi]
<i>dat. pl. + ac. m. sg.</i>	els el	los-el	[(ə)lzi]	[(ə)lzi] [luzi]
<i>dat. pl. + ac. f. sg.</i>	els la	lo-la	[(ə)lzi]	[(ə)lzi] [luzi]
<i>dat. pl. + ac. m. pl.</i>	els els	los-els	[(ə)lzi]	[(ə)lzi] [luzi]
<i>dat. pl. + ac. f. pl.</i>	els les	los-les	[(ə)lzi]	[ləzi]

Figura 5. Quadre de combinacions de clítics pronominals de tercera persona

Caldria afegir que la combinació del datiu (tant singular com plural) amb l'acusatiu substituït pel clíctic *ho*, que en estàndard farien *li ho* i *els ho*, en col·loquial es converteixen en *l'hi* i *els hi*, respectivament, igual que les combinacions de datiu amb acusatiu masculí singular.

Per tant, les alternatives que dóna la normativa quan un dels dos complements és plural es redueixen a una única combinació en el llenguatge col·loquial (en el cas del barceloní i altres varietats): *els hi*. Aquesta combinació només s'omplirà de significat en funció del context. Albert Pla (2010: 111) sosté que “[p]ensar-se que aquest mareig de pronoms febles té alguna conseqüència en la claredat o lògica de la llengua és no entendre el seu caràcter anafòric. *Els hi* és tan clar i lògic com les set formes normatives perquè, per tenir sentit, les set formes necessiten, igual que *els hi*, remetre's a un antecedent contextual que ja dóna tota la informació”.

La combinació del datiu singular amb l'acusatiu indefinit substituït pel pronom feble *en*, en estàndard faria *li'n*, mentre que en col·loquial es converteix en *n'hi*. El mateix passa, malgrat que en menor mesura, amb la combinació del datiu plural amb el pronom feble *en* (*els en*), que sovint també es converteix en *n'hi*.

1.2.2.2 Pèrdua i addició de sons

Entre els casos de pèrdua de sons, en trobem un d'admès per l'Institut d'Estudis Catalans (1999: 22): el d'“omissió de la -r final en els infinitius de la segona conjugació acabats en -er àton seguit de forma pronominal feble: *conèixer-te* (pron. *conèixe't*), *convèncer-vos* (pron. *convènçe-us*)”. L'IEC també esmenta explícitament com a usos no recomanables “les formes *se/s'* en construccions com [...] *alcem-se* per *alcem-nos* [...] i *alimenteu-se* per *alimenteu-vos*” i les “combinacions del tipus [anemzen] per *anem-nos-en* i [aparteuze] per *aparteu-vos*”.

En els casos d'addició de sons, pot aparèixer una vocal epentètica, que fa de suport o coixí fonètic, entre la forma verbal i el pronom (*ens e surt*) o entre les combinacions de pronoms febles (*ens e la porta, torna'ns e la!*), casos tots dos admissibles en l'àmbit general, tot i que només en registres informals (IEC 1999: 24).

Fixem-nos a continuació en la tria que fa la televisió pública catalana pel que fa als clítics pronominals.

1.2.3 *Els pronoms febles a TV3*

El primer que cal dir sobre els pronoms febles col·loquials de TV3 és que estan basats en la varietat dialectal central, majorment en el barceloní. Això es deu en part al fet que, tal com manifesten a l'Ésadir —d'on extrauré les dades d'aquest apartat—, el seu model de llengua es basa en l'estàndard, “la [llengua] que la comunitat lingüística en conjunt identifica més fàcilment”, que al seu torn presenta més trets del central que de cap altra varietat dialectal. Per tant, el seu model de llengua per al col·loquial també s'hi basa.

El fet que una televisió pública se centri més en una varietat geogràfica que en les altres a l'hora d'establir un model de llengua col·loquial ha estat força criticat. Bibiloni (2000: 132) s'expressa en aquests termes:

Una vegada posats en feina per acostar la llengua d'ús públic a la parla del carrer, es produeixen dos fets principals. Per una banda, el manteniment de l'estat d'interferència, en alguns casos amb una dinàmica de marxa enrere, quan es propugna l'acceptació d'usos que havien estat superats almenys en els registres cultes.[...] I, en segon lloc, una qüestió que s'ha pretès normalment camuflar: la llengua del carrer està subjecta a una notable variació geogràfica, i, per tant, optar per la llengua del carrer implica inevitablement una de dues, o la fragmentació de la llengua estàndard —que ja no seria estàndard— o la simple imposició de la llengua d'una àrea geogràfica a les altres. Gràficament, si és «traumatitzant» per als barcelonins sentir *conèixer-los* per televisió, també ho és per als valencians sentir *ens correspon* o per als illencs sentir *veure-us* (forma general: *veurer-vós*). Aquesta qüestió sempre ha estat més o menys defugida pels defensors de la «llengua del carrer», com si, de fet, el català fos només el català dit central i la resta no existís.

Aclarit aquest aspecte, TV3 organitza les tries pronominals segons l'adequació de cadascuna a determinats registres i en fa una gradació distingint quatre usos diferents per a les formes pronominals: usos formals, usos formals espontanis, usos col·loquials i

usos col·loquials marcadament informals. Tanmateix, més enllà d'aquesta distinció no defineix aquests usos.⁹

Les formes que considera vàlides en qualsevol context independentment de si són normatives o no són:

- Reducció a *l'hi* de les combinacions de pronoms febles *la hi* i *li ho*. Per exemple: *Torna-l'hi* podria fer referència a *Torna la bicicleta a la nena*, *Torna la bicicleta al nen*, *Torna això a la nena* i *Torna això al nen*.
- Combinació de pronoms febles *n'hi* en comptes de *li'n*.¹⁰ Per exemple: *Vaig comprar dues pomes a la Maria* es pronominalitzaria com *N'hi vaig comprar dues*, en lloc de *Li'n vaig comprar dues*.
- Recomanació d'anteposar el pronom a les formes verbals perifràstiques. Per exemple: *El vaig empènyer* abans que *Vaig empènyer-lo* o *La volia veure* millor que *Volia veure-la*.
- Qualsevol forma del verb, sense alteració, precedida de la combinació de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*ens*, *us*) amb el pronom *en* en forma reforçada en lloc de forma elidida. Per exemple: *ens en enduem* (*ens n'enduem*), *us en heu anat* (*us n'heu anat*).

Les formes adequades als usos tant col·loquial com formal espontani són:

- Ús d'*els hi* amb valor d'*els* datiu. També com a reducció de les combinacions *els el*, *els la*, *els els*, *els les*, *els ho*. Per exemple: *Els hi va demanar els diners* (*Els va demanar els diners*) i *Torna'ls-hi*, que podria fer referència a *Torna la bicicleta al nens*, *Torna la bicicleta a les nenes*, *Torna el llapis als nens*, *Torna el llapis a les nenes*, *Torna les bicicletes a les nenes*, *Torna les bicicletes als nens*, *Torna els llapis a les nenes*, *Torna els llapis als nens*, *Torna això a les nenes* i *Torna això als nens*.

---

⁹ Puntualitzo que les dades que recullo en aquest apartat són les que presenta l'Ésadir el 8 de març del 2011, data de la darrera consulta.

¹⁰ Però no la forma del plural *els en*.

- Imperatiu de 2a persona del singular amb pèrdua de *-s* final seguits de pronom feble en forma reduïda o plena. Per exemple: *digue-m'ho* (*digues-m'ho*), *estiguet* (*estigues-te*).
- Infinitius amb pèrdua de *-r* final seguits d'un pronom feble en forma reduïda.¹¹ Per exemple: *coneixet* (*conèixer-te*), *convence-us* (*convèncer-vos*).
- Imperatiu seguit de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) reduïts a *'s* i seguits d'*en* o *hi*. Per exemple: *anem's-en* (*anem-nos-en*), *fixeu's-hi* (*fixeu-vos-hi*).
- Imperatiu 2a persona del singular amb vocal afegida al verb seguits de pronom feble en forma reduïda. Per exemple: *ajupe't* (*ajup-te*), *promete'm* (*promet-me*).
- Imperatiu 2a persona del singular amb vocal afegida al verb seguits de pronom feble en forma plena. Per exemple: *convence-la* (*convenç-la*), *promete-ho* (*promet-ho*).

Les formes reservades als usos estrictament col·loquials són:

- Imperatiu amb una reducció encara més important, com ara la pèrdua d'una síl·laba. Per exemple: *mi-te'l* (*mira-te'l*), *do'm* (*dóna'm*).
- Forma verbal començada en consonant i precedida de l'ús de les formes plenes *me, te, se, ne*. Per exemple: *Quants ne compraràs?* (*Quants en compraràs?*), *No se llegeix bé* (*No es llegeix bé*).
- Infinitius amb pèrdua de *-r* final seguits de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reduïda combinats amb un altre pronom. Per exemple: *pentinà-us-els* (*pentinar-vos-els*), *di'ns-ho* (*dir-nos-ho*).
- Qualsevol forma del verb, sense alteració, precedida de la combinació de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reforçada, amb vocal

---

¹¹ Aquest últim punt és l'únic considerat admissible a la proposta de l'IEC, tot i que la reserva a registres no formals (IEC 1992: 22). Val a dir també que divergeixen en la grafia proposada, ja que l'IEC optaria per conservar-hi l'accent, mentre que l'Ésadir l'elimina.

epentètica entre consonants. Per exemple: *ens e sorprèn* (*ens sorprèn*), *us e surt* (*us surt*), *ens e la canta* (*ens la canta*), *us e la pinta* (*us la pinta*).

- Imperatius sense alteració o infinitius amb pèrdua de *-r* final, seguits de combinacions de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reduïda amb el pronom *la*, amb vocal epentètica entre consonants. Per exemple: *cantà'ns-e-la* (*cantar-nos-la*), *emportà-us-e-la* (*emportar-vos-la*).

Les formes que limita a l'ús col·loquial marcadament informal són:

- Imperatiu seguit de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) reduïts a 's, amb vocal epentètica. Per exemple: *fixem's-e* (*fixem-nos*), *afanyeu's-e* (*afanyeu-vos*).
- Infinitius amb pèrdua de *-r* final seguits de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reduïda, amb vocal epentètica. Per exemple: *fe-us-e* (*fer-vos*), *mirà'ns-e* (*mirar-nos*).

Totes aquestes combinacions pronominals i alteracions de les formes verbals pertanyen, com bé s'assenyala a l'Ésadir, a la "llengua parlada" i, per tant, afecten el doblatge. És fàcil deduir, doncs, que patiran canvis a l'hora de reflectir el mateix grau de col·loquialitat als subtítols, com veurem al pròxim capítol, dedicat a la subtitulació.

Com hem vist, doncs, el català col·loquial s'allunya en molts aspectes del català estàndard, a nivell sintàctic, fonètic, morfològic, lèxic, etc. Un dels punts més importants de divergència entre l'un i l'altre és l'ús que fan dels pronoms febles tant en combinació entre ells com en combinació amb els verbs. Caldria, però, poder traslladar les característiques de la col·loquialitat, més pròpies del mode oral, a l'escriptura. Caldria acordar alguna manera de posar per escrit aquestes combinacions pronominals no normatives i aquestes pèrdues o addicions de sons entre pronoms i verbs (o verbs i pronoms) per tal que el lector reconegui la varietat funcional col·loquial sense que cregui haver descobert una *incorrecció*, fet que té unes conseqüències especialment nefastes en la subtitulació.

2 LA SUBTITULACIÓ DELS PRONOMS FEBLES COL·LOQUIALS

Indeed, the best subtitle is the one the viewer reads unknowingly.

(Díaz Cintas i Remael 2007: 185)

El *Diccionari de la llengua catalana. Segona edició* (versió en línia) defineix subtítol com un “[e]scrit que apareix en una sobreimpressió al peu de la imatge d’un film i tradueix els diàlegs originals a una altra llengua” (en cito només l’accepció que ens ocupa), mentre que el *Gran diccionari de la llengua catalana* (versió en línia) diu que és una “[i]nscripció que apareix a la part inferior de la pantalla en els films projectats en versió original, quan es tracta d’una llengua estrangera, i que tradueix el diàleg dels actors d’una manera abreujada”. Totes dues definicions són correctes tot i que incompletes. El que més crida l’atenció, potser, és que es limiten als subtítols interlingüístics, atès que totes dues definicions inclouen el concepte de *traducció*. Hi ha, per tant, una versió original, pròpia del producte audiovisual, i una versió traduïda, aportada pels subtítols. Així doncs, no es fa esment de l’existència dels subtítols intralingüístics, els quals no tradueixen la versió original, sinó que la reproduïxen en la mateixa llengua que l’original —generalment de manera escurçada, tot i que no sempre—, i poden presentar marques i símbols que traslladin la informació acústica del producte audiovisual.

No aprofundirem en les característiques que diferencien aquests dos tipus de subtitulació, perquè queda fora de l’abast d’aquest treball. Tanmateix, ens és útil fer aquesta distinció per concretar que ens centrarem en el primer tipus de subtitulació i deixarem de banda la subtitulació intralingüística.¹²

Així doncs, la subtitulació interlingüística és una de les diverses modalitats de traducció audiovisual que “consisteix a incorporar text escrit en la llengua meta a la pantalla on s’exhibeix una pel·lícula en versió original, de manera que aquest text en forma de subtítols coincideix aproximadament amb les intervencions dels actors de la pantalla” (Chaume 2003: 18).

---

¹² El grup de recerca Llengua i Mèdia (2004: 9) assenyala que és en aquesta mena de subtítols, però, “[o]n es vacil·la més a l’hora de fer servir el col·loquial mediatitzat”.

Al llarg de les últimes dècades, i en especial durant les dues darreres (Díaz Cintas 2004), ha aparegut una extensa bibliografia relacionada amb la traducció audiovisual en general, de manera que actualment disposem de molts llibres, treballs i articles que estudien i analitzen la subtitulació tant des del punt de vista de la seva pràctica, com de la seva recepció, evolució i història, etc.

En molts d'aquests estudis es descriuen les característiques de la pràctica de la subtitulació —entesa com a incorporació de text escrit com vèiem a la definició—, directament relacionades amb les restriccions d'espai i de temps que presenten els subtítols. En efecte, es tracta d'afegir informació per escrit a un producte audiovisual acabat, complet per si sol. Si ens fixem en el següent esquema (Bartoll 2008: 42), tots aquests elements són propis de qualsevol producte audiovisual (a menys que sigui cinema mut). Però si el producte se subtitula, els subtítols constitueixen afegitons situats a la intersecció entre el canal visual i el sistema verbal.

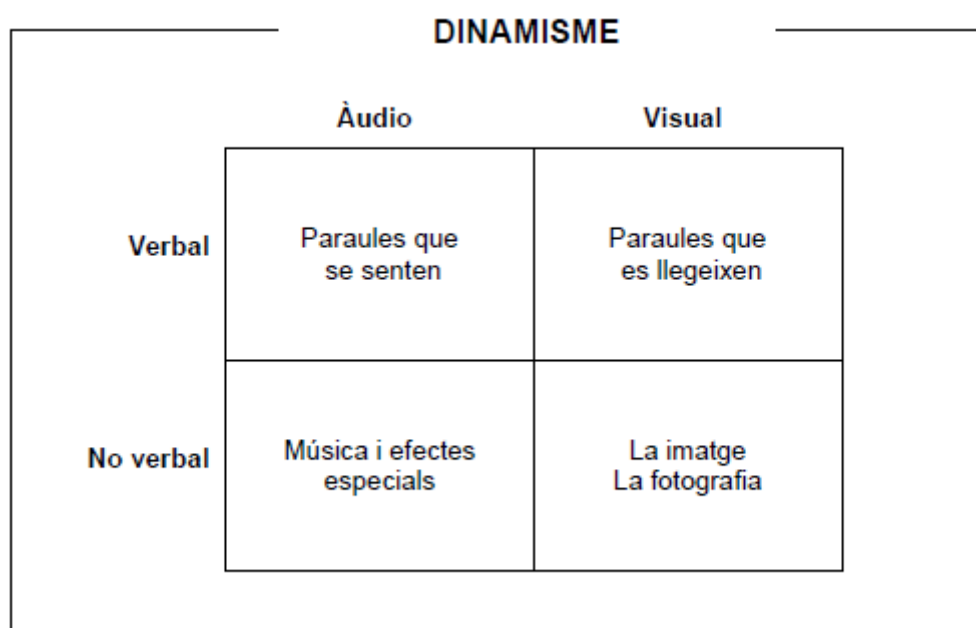

Figura 6. Quadre de canals i sistemes en un marc dinàmic.

Aquest caràcter d'addició de la subtitulació en determina el lligam indissociable amb el context on se situa, de manera que totes les decisions i solucions traductològiques que adopta el subtitulador depenen directament de la resta d'elements que componen el producte audiovisual. Gottlieb (2001: 88) manté el següent:

As far as semiotic fidelity is concerned, ‘normal’ translation uses the channel of the original. In such *isosemiotic* translations, speech is rendered by speech (as in dubbing), and writing by writing (as in literary translation). Subtitling — *diasemiotic* by nature— shifts its balance by placing written chunks of text — exposed for between two and seven seconds each— on top of the already complex flow of dialogue, sound and images. Naturally, this additive nature of subtitling changes the working strategies of the translator as well as viewer’s strategies of reception, vis-à-vis dubbing.

Així, doncs, la pràctica subtítoladora implica tasques de reducció de l’original, mitjançant tècniques de condensació, d’omissió, de reformulació o d’adaptació, i la segmentació i la sincronització dels subtítols amb les imatges, entre altres aspectes, que només es poden “valorar” en context i de forma global.

Entre tots els trets que caracteritzen aquesta pràctica la que més ens interessa és la del canvi de mode (Georgakopoulou 2009b: 26), el pas de l’oral a l’escrit (Gambier 2008: 13; Díaz Cintas 2003: 223-229), per les seves particularitats i les dificultats que comporta.

2.1 La subtítolació del col·loquial

Nuestra sociedad, que supervalora la materialidad de los documentos frente a la inmaterialidad del discurso oral y que, a la vez y no sin cierta ironía, está siempre dispuesta a deformar la lengua hablada según su voluntad, ve con malos ojos la corrupción de lo escrito [...]. Sin duda, es ésta una de las razones que inducen al subtítolador a mostrar una clara tendencia a la uniformidad del discurso subtítulado. Ante el miedo a enajenar al público la solución parece limitarse a la homogeneización de la entrega, a una reformulación lingüística más formal y rígida, que casi siempre se ajusta a la gramática establecida.

(Díaz Cintas 2003: 224)

De la mateixa manera que el registre d’un acte de parla depèn de la situació comunicativa concreta —del tema que es tracti, de la intenció del parlant i del to interpersonal, bàsicament—, els productes audiovisuals també varien sovint depenent del gènere al qual pertanyen. El gènere condiona en gran mesura el grau de col·loquialitat del discurs que s’hi farà servir. Per exemple, un documental sol presentar

un grau de col·loquialitat molt més baix que no pas una pel·lícula de ficció en què hi hagi personatges que calgui caracteritzar i que mantinguin diàlegs entre ells. I, conseqüentment, varia també el grau de col·loquialitat (espontaneïtat i informalitat, principalment) que cal reflectir als subtítols.

Aquests trets, oralitat espontània i informal, lligats a la interacció entre interlocutors i al tractament de temes quotidians, constitueixen les característiques que defineixen el llenguatge col·loquial, tal com vèiem a l'apartat 1.1. De fet, ens trobem davant d'un fenomen prou peculiar: en l'arbre de Gregory i Carroll (figura 1), els subtítols s'encabirien dins dels escrits per ser llegits com si fossin sentits, uns escrits, però, que pretenen traslladar un discurs oral que al seu torn procedeix d'un escrit per ser dit com si no fos escrit. Per tant, es parteix d'una oralitat fictícia, prefabricada (Chaume 2003: 213), mediatitzada (Llengua i Mèdia 2004: 15), en què moltes de les característiques de l'oralitat real ja estan en part difuminades, com ara el nombre d'interjeccions, les vacil·lacions, les redundàncies, les incorreccions, els anacoluts, etc., que tant abunden al discurs espontani. De tota manera, en paraules de Gottlieb (2001: 90), el discurs oral espontani, sigui real o simulat, presenta amb major o menor freqüència:

1. Pauses, false starts, self-corrections and interruptions.
2. Unfinished sentences and 'grammatically unacceptable' constructions.
3. Slips of the tongue, self-contradictions, ambiguities and nonsense.
4. Overlapping speech [...].
5. [...] dialectal or sociolectal features that the established orthography is unable to cope with.
6. [...] idiolectal features, i.e. idiosyncrasies specific to the speaker.
7. [...] [Indistinct] pronunciation of certain words.

Malgrat tot, si tenim en compte les restriccions pròpies de la subtitulació pel que fa a espai i temps, sovint s'observa que aquests trets de l'oral —genuí o no— desapareixen del tot, de manera que el grau de col·loquialitat que es reflecteix efectivament als subtítols es redueix de forma dràstica. El fet que els subtítols siguin fugissers i perdin el

caràcter de permanència de l'escriptura tot i ser escrits fa que no es puguin rellegir si no se n'entén alguna cosa. Alhora, la limitació quant a la seva extensió comporta que se n'hagin d'eliminar vacil·lacions, de refer frases agramaticals o contradictòries, d'eliminar ambigüitats, d'ometre trets repetitius característics del parlar d'un personatge, etc. En resum, cal que s'entenguin fàcilment a la primera i que siguin clars, breus i concisos. Tal com indica García del Toro (2004: 117) “si no se estandarizasen los rasgos del oral real, el texto se convertiría en un producto de difícil lectura”.

D'altra banda, posar per escrit el que es diu col·loquialment pot suposar haver de transgredir l'estàndard tant a nivell lèxic, com morfològic, sintàctic i ortogràfic. I és aquesta transgressió de la normativa escrita el més difícil, “perquè ja se sap que l'escriptura ens provoca més respecte i tendim a tractar-la amb més cura que la llengua parlada” (Llengua i Mèdia 2004: 15). “Així, reproduir per escrit una oració com ara «*‘quet matí vui ‘nà a la platxa*», que és com es diria habitualment a Barcelona «*Aquest matí vull anar a la platja*», ens cridaria l'atenció mentre que quan la sentim, segurament no pensem res especial.” (Bartoll 2008: 149).

Si recapitem tot el que hem dit en aquest apartat, doncs, ens adonem que el discurs que ofereixen els subtítols és més aviat *monocromàtic* i està lluny de reflectir el ventall de colors que pot arribar a presentar l'oral original. Díaz Cintas (2003: 286) destaca que “[e]l discurso subtítulador se caracteriza por una cierta monotonía de registro, donde la imperante economía lingüística y la necesidad de facilitar la lectura y comprensión del mensaje se cobran su precio”. Es constata, així, la hipòtesi de partida de Rico (2000: 91), segons la qual “el subtitulatge tendeix a reduir, a condensar el text oral, i que ho fa donant més importància als aspectes informatius o referencials per damunt de les dades relatives a les característiques del parlant (marques dialectals, sintaxi col·loquial, lèxic col·loquial, falques, modalitzacions, expressions idiomàtiques, trets culturals, etc.). En definitiva, es perdran les marques d'oralitat (sintàctiques, estilístiques, etc.), que tendrien a allargar l'escrit si es reproduïssin fidelment. D'aquesta manera es pot «seguir» el fil del discurs oral perquè les pèrdues d'informació no l'afecten de manera essencial”.

2.2 La subtitulació del català col·loquial: el cas dels pronoms febles

El cas de la subtitulació del col·loquial en català no difereix gaire del de les altres llengües, ja que els trets del discurs oral espontani que destacava Gottlieb i que esmentàvem a l'apartat anterior tenen un caràcter universal i, per tant, són comuns a totes les llengües. Així, el català que reflecteixen els subtítols també està bastant estandarditzat i en general no inclou marques de registre que no s'ajustin a la normativa.

En català, a més, tal com indicàvem a l'apartat 1.2.2, una major utilització dels pronoms febles i una major freqüència d'aparició de combinacions binàries ja són signe de col·loquialitat, amb la qual cosa es pot atorgar un cert grau de col·loquialitat, encara que molt minsa, al discurs sense haver de fer servir necessàriament les formes “no estàndards” que s'utilitzen normalment en aquest registre.

Ara bé, també hem vist que la major part de les combinacions pronominals col·loquials no són estàndards i que generalment es produeixen alteracions fonètiques quan els pronoms entren en contacte amb el verb o en determinades combinacions pronominals que la normativa —o proposta de normativa— no recull o considera no recomanables.

En aquest sentit, Llengua i Mèdia (2004), en referència tant a la subtitulació interlingüística com intralingüística, deixa en mans del subtitulador la tria de reflectir en els subtítols marques col·loquials no normatives i proposa fer subtitulacions diferents en funció del tipus de producte audiovisual que se subtituli, on les formes no estàndard s'eliminin, es marquin o directament es deixin sense cap marca. Així, “el fet que el programa sigui informatiu o bé de ficció exigirà que se senyalitzin o no les formes lingüístiques no estàndard (estrangerismes, col·loquialismes, neologismes, etc.), perquè siguin coherents amb l'estratègia general de redacció dels subtítols en cada cas” (2004: 19).

TV3, per la seva banda, en l'apartat “Subtitulació” de l'Ésadir declara que el criteri general a l'hora de fer els subtítols és el mateix que s'aplica en el doblatge, mentre que en l'apartat “Criteris bàsics de subtitulació”, tot i que tracta aspectes formals i aspectes lingüístics, en aquests últims només inclou la partició d'algunes estructures, els signes de puntuació i l'ús d'abreviatures, xifres i símbols.

En l'apartat d'ús dels pronoms febles, però, hi ha quatre subapartats en què allà on s'estableix l'àmbit d'ús de cada proposta (usos formals, usos formals espontanis, usos col·loquials i usos col·loquials marcadament informals) s'indica expressament que “en els subtítols s'utilitzarà la forma normativa”. Aquests quatre subapartats són el 4.4, el 4.11, el 4.13 i el 4.14:

4.4 Imperatiu seguit de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) reduïts a 's, amb vocal epentètica. Exemples: *mirem's-e (mirem-nos)*, *afanyeu's-e (afanyeu-vos)*, *animeu's-e (animeu-vos)*, *quedeu's-e (quedeu-vos)*.

4.11 Infinitius amb pèrdua de *-r* final seguits de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reduïda, amb vocal epentètica. Exemples: *di-us-e (dir-vos)*, *calmà-us-e (calmar-vos)*, *ajudà'ns-e (ajudar-nos)*, *fe'ns-e (fer-nos)*.

4.13 Qualsevol forma del verb, sense alteració, precedida de la combinació de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reforçada, amb vocal epentètica entre consonants. Exemples: *ens e surt (ens surt)*, *us e surt (us surt)*, *ens e la porta (ens la porta)*, *us e la donaré (us la donaré)*.

4.14 Imperatius sense alteració o infinitius amb pèrdua de *-r* final, seguits de combinacions de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*nos, vos*) en forma reduïda amb el pronom *la*, amb vocal epentètica entre consonants. Exemples: *porta'ns-e-la (porta'ns-la)*, *portà-us-e-la (portar-vos-la)*, *dóna'ls-e-la (dóna'ls-la)*, *emportà-us-e-la (emportar-vos-la)*.

Entre els lingüistes i traductors, però, és un tema en debat. Hi ha qui opina que els subtítols no han de ser una transcripció del diàleg i que, per tant, s'han de tractar com a textos escrits i s'han de regir per la normativa, mentre que d'altres estan oberts potser a crear convencions diferents quant a la llengua escrita en un àmbit tan específic com ara els subtítols, de manera que poguessin reflectir tot el ventall de matisos que exhibeix l'oral.

3 EYE TRACKING, LECTURA I TRADUCCIÓ

As eye movements indicate how people visually process written text, they are a significant source of empirical information about how people 'read' in practice.

(De Linde i Kay 1999: 59)

L'*eye tracking* s'ha aplicat a múltiples camps, però per contextualitzar la nostra recerca serà bo fer una repassada ràpida del que s'ha fet en traducció, i més específicament en traducció audiovisual i en lectura, ja que en el fons ens interessa veure com es llegeixen els subtítols.

Els estudis sobre *eye tracking* i lectura tenen ja una llarga tradició, però l'aplicació d'aquesta tecnologia a la traducció escrita és més recent i el seu ús en estudis de traducció audiovisual és pràcticament inexistent.

Les investigacions relacionades amb la lectura mitjançant *eye tracking* són nombroses i Keith Rayner es podria considerar el seu màxim exponent. Treballs clau són els de Rayner i Pollatsek (1989), Rayner (1998) o Radach, Kennedy i Rayner (2004), entre d'altres. Rayner, Chace, Slattery i Ashby (2006) expliquen de manera clara les característiques principals dels moviments oculars mentre es llegeix: fonamentalment, hi ha tres components principals en els moviments oculars, anomenats *saccades*, fixacions i regressions. Els ulls fan una sèrie de moviments ràpids (*saccades*) durant els quals se suprimeix la visió. Aquests moviments estan separats per pauses (fixacions, que solen durar entre 200 i 250 ms en anglès). Segons els estudis fets en anglès, els ulls d'un lector expert fan salts de fins a quinze espais ("*letter spaces*") per *saccade*, si bé la dificultat d'entendre el text genera molta variació. I és que tal com afirmen els autors (*ibid* 2006: 242),

when readers encounter words that are more difficult to identify [...] or sentences that are syntactically complex [...] fixations get longer. About 10% to 15% of the time, skilled readers regress (or make a saccade that moves the eyes backward in the text) to read material that they have previously encountered. It is generally

assumed that as text gets more difficult, readers make longer fixations, shorter saccades, and more regressions.

De fet, hi ha molts elements, generalment vinculats al reconeixement dels mots, que poden alterar els moviments oculars en la lectura i augmentar la durada de les fixacions.

Clifton, Staub i Rayner (2007) presenten la llista següent, que resumim tot seguit:

- Freqüència de les paraules, segons dades obtingudes de corpus. Com menys freqüents, més influència en les diverses mesures vinculades a les fixacions.
- Familiaritat de les paraules: si bé la freqüència es mesura a partir de corpus, la familiaritat es determina a partir de les respostes dels informants i s'ha demostrat que també afecta la lectura.
- Edat d'adquisició del mot: segons el moment en què es va aprendre un determinat mot hi pot haver canvis en les fixacions.
- L'ambigüïtat lèxica, o nombre de significats d'una paraula, també afecten les mesures relacionades amb les fixacions (Rayner i Duffy 1987).
- Els efectes morfològics també poden tenir certa influència, aspecte que s'ha fet evident en estudis recents en mots complexos.
- Restriccions contextuais: diversos estudis han demostrat que els lectors miren menys estona els mots que són predictibles tenint en compte el context previ (Balota, Pollatsek i Rayner, 1985) i fins i tot els salten.
- Plausibilitat: diversos estudis han manipulat paraules i hi han introduït anomalies de contingut.

McConkie i Yang (2003) afegixen a la llista els mots amb errors ortogràfics a partir de la referència a l'estudi de Zola (1984).

Els estudis sobre la lectura mitjançant *eye tracking* han analitzat diverses mesures, tal com expliquen Clifton *et alii* (2007: 248). Per a anàlisis centrades en la identificació de mots, se sol recórrer a:

- Fixació única (*single fixation*)

- Primera fixació (*first fixation*): fa referència a la durada de la primera fixació en un mot independentment de si es tracta de l'única fixació que s'hi produeix o la primera de diverses fixacions sobre el mateix mot.
- Durada de la mirada (*gaze duration*): correspon a la suma de totes les fixacions que es produeixen sobre una paraula abans que es realitzi una *saccade* a un altre mot.

Per la seva banda, Duchowski (2007) identifica les dades recollides amb *eye tracking* com a mesures objectives, no tant de l'actuació a l'hora de realitzar una tasca determinada (“[e]fficiency and effectiveness metrics are objective performance measures of speed and accuracy, respectively”), sinó del procés que es duu a terme. Sosté que, “[i]n practice, by providing process metrics, eye movements can help corroborate the performance metrics of efficiency and effectiveness” (2007: 174). Segons l'autor (2007: 173), els indicadors relacionats amb el procés són:

- nombre de fixacions (*number of fixations*)
- durada de les fixacions (*fixation duration*)
- alternança de l'atenció (*attentional switching*)
- semblança dels recorreguts de la mirada (*scanpath similarity*)

En vista dels elements apuntats fins aquí, no sembla forassenyat plantejar-se si l'ús de combinacions de pronoms col·loquials, sens dubte menys freqüents, pot dificultar la lectura dels subtítols i augmentar la durada de les fixacions i les regressions. No hem trobat cap article a la bibliografia que tracti d'aquest aspecte, si bé no són gaire encoratjadores les referències de Clifton *et alii* (2007:363) a alguns articles que estudien l'efecte sobre els moviments oculars d'una sèrie de factors relacionats amb la sintaxi, la semàntica i la pragmàtica, com veurem més endavant.

D'altra banda, cal tenir en compte que, segons Rayner (1998: 375),

[w]hereas a majority of the words in a text are fixated during reading, many words are skipped so that foveal processing of each word is not necessary. For example, content words are fixated about 85% of the time, whereas function words are

fixated about 35% of the time [...] Function words are fixated less frequently than content words, because they tend to be short, and there is a clear relationship between the probability of fixating a word and its length.

És evident que fa falta dur a terme més recerca en aquest àmbit, especialment tenint en compte que l'objecte del nostre estudi inclou textos traduïts en format de subtítols que conviuen amb unes imatges i que, per tant, l'espectador dividirà l'atenció entre text i imatge.

Quant a l'aplicació de l'*eye tracking* a la traducció, alguns dels investigadors més destacats que han dut a terme estudis d'aquest tipus conflueixen en el volum editat per Shreve i Angelone (2010). Així, Dragsted (2010) estudia la coordinació dels processos de lectura i escriptura en traductors professionals i en estudiants mitjançant *eye tracking* i *keyboard logging*. Shreve, Lacruz i Angelone (2010) també empren l'*eye tracking*, juntament amb altres tècniques, per entendre el comportament ocular durant la traducció a la vista. També fan servir l'*eye tracking* investigadors com Fougner Rydning i Lachaud (2010), que estudien l'efecte de l'*expertise* i el context en la comprensió i reformulació de mots polisèmics.

Alves, Pagano, Neumann, Steiner i Hansen-Schirra (2010), per la seva banda, també recorren a l'*eye tracking* i a altres tècniques per investigar els *grammatical shifts* i les unitats de traducció. Aquests autors, integrants del grup LETRA de Minas Gerais, tenen diverses publicacions en aquest àmbit i han abordat l'estudi de la traducció mitjançant el seguiment ocular.

Una investigadora que ha aplicat l'*eye tracking* a la recerca sobre traducció escrita és Sharon O'Brien (2010a), que estudia si textos escrits amb un llenguatge controlat són més fàcils de llegir i generen traduccions automàtiques més acceptables. Altres estudis d'O'Brien han fet èmfasi en l'estudi del procés de traducció (O'Brien 2010b) i en la traducció automàtica (Doherty, O'Brien i Carl 2010, O'Brien 2008, O'Brien 2006). Darrerament ha editat un volum sobre aspectes cognitius de la traducció (O'Brien 2011) en què s'inclouen aportacions sobre *eye tracking* i traducció.

Finalment, cal fer referència ineludible a Arnt Jakobsen, editor de volums de referència com Göpferich, Jakobsen i Mees (2008) i participant d'un projecte europeu en l'àmbit com és l'Eye-to-IT (<http://cogs.nbu.bg/eye-to-it>).

En l'àmbit específic de la traducció audiovisual, objecte d'aquesta recerca, les primeres aproximacions a l'estudi mitjançant *eye tracking* s'han centrat principalment en la subtitulació, generalment intralingüística, i s'han iniciat estudis en audiodescripció.

Dos són els autors clau que han aplicat l'*eye tracking* a l'estudi de la subtitulació, tot i que des de l'àmbit de la psicologia i no pròpiament dels estudis de traducció: d'Ydewalle i Jensema. D'Ydewalle ha estudiat, entre altres aspectes, la distribució de l'atenció en programes subtitulats, tant per part d'adults com d'infants, i les diferències de recepció entre subtítols d'una línia i de dues línies (D'Ydewalle i Van Rensbergen 1987; D'Ydewalle, Warlop i Van Rensbergen 1989; D'Ydewalle i Gielen 1992; Gielen i D'Ydewalle 1992; D'Ydewalle, Praet, Verfaillie i Van Rensbergen 1991). Jensema, per la seva banda, ha estudiat els moviments oculars en la lectura de subtítols (Jensema 2003), la reacció dels espectadors davant de velocitats diferents d'emissió dels subtítols (Jensema 1997 i 1998), les estratègies oculars que es fan servir a l'hora de mirar productes audiovisuals subtitulats (Jensema 2000), entre altres aspectes.

Ja en l'àmbit dels estudis de traducció pròpiament dits, trobem els treballs duts a terme per Perego (2008 i 2009) i Perego *et al.* (2010), que s'ha interessat per la llegibilitat i el processament cognitiu dels subtítols i per la codificació de la informació no verbal als subtítols. També cal destacar Hefer (2010), amb un treball en què ha aplicat l'*eye tracking* a l'estudi de la lectura de subtítols en una segona llengua. En la submodalitat del *respeaking*, Romero-Fresco (2010) ha investigat els patrons de lectura i la comprensió dels subtítols en directe projectats paraula per paraula, a partir d'un corpus de notícies, i ha conclòs que en aquest sistema de presentació els espectadors passen el 90% del temps mirant els subtítols i només un 10% mirant les imatges, cosa que afecta la comprensió. En un article anterior, Romero-Fresco (2009) havia comparat els subtítols editats amb els subtítols literals i ja feia referència als estudis amb *eye tracking*, destacant que “[w]hen reading a subtitle, the eyes need not fixate on every word. One fixation may suffice to read more than one word and predictable words are often skipped, which allows faster reading” (Romero-Fresco 2009: 124).

També han fet aportacions en aquest àmbit De Linde i Kay (1999), que examinen els efectes de determinats trets dels subtítols, com ara la velocitat en què es presenten els subtítols, la visibilitat o no visibilitat del personatge que parla mentre es visualitzen els subtítols, etc., en la lectura dels subtítols i empren l'*eye tracking* per analitzar els

patrons dels moviments oculars de persones sordes i no sordes mentre visualitzen subtítols de diferents tipus de programes subtitulats.

Així mateix, Caffrey (2008) presenta un estudi centrat en *animes* japonesos i la percepció del que anomena “visual nonverbal cues” —“nonverbal item appearing in the image of an audiovisual text which has an intended secondary, connotative meaning”, en les seves paraules—. En aquest estudi Caffrey recorre a l'*eye tracking* per observar on fixen l'atenció els espectadors no japonesos quan apareixen aquests elements visuals no verbals clau.

Referent a una altra modalitat de traducció audiovisual, Orero ha aplicat l'*eye tracking* a l'estudi de l'audiodescripció, sovint amb la col·laboració d'Andrew Duchowski —autor d'un volum de referència sobre l'*eye tracking* titulat *Eye Tracking Methodology*— i d'Anna Vilaró, psicòloga del Centre d'Accessibilitat i Intel·ligència Ambiental de Catalunya. Orero (en premsa) apunta alguns possibles experiments amb *eye tracking* que poden servir per entendre com perceben els audiodescriptors els productes fílmics i com els traslladen en forma de descripció. Entrant ja en experiments concrets, Orero i Vilaró (en premsa) es plantegen si detalls molt subtils que poden passar desapercibuts s'haurien de descriure o no: per respondre aquesta pregunta, empren l'*eye tracking* i qüestionaris per estudiar si el públic s'adona d'aquests detalls i, per tant, si caldria audiodescriure'ls.

Pel que fa a altres modalitats com les veus superposades o el doblatge, no tenim constància de cap estudi publicat, si bé hi ha tesis doctorals en marxa en què s'aplicarà l'*eye tracking* a l'estudi de les veus superposades (Sepielak, en curs).

4 ASPECTES METODOLÒGICS

A lot more than subtitles meets the eye.

(Ivarsson i Carroll 1998: 63)

Per dur a terme l'estudi pilot a partir del qual es pretén esbrinar si els subtítols que inclouen combinacions pronominals col·loquials afecten la lectura i distreuen l'atenció del lector s'han fet servir dues tècniques de recollida de dades: l'experiment controlat mitjançant *eye tracking* i l'enquesta.

Tal com sostenen De Linde i Kay (1999: 38) “eye-movement experiments are able to provide very precise quantitative information on how people watch subtitled television”. Per la seva banda, l'enquesta permet recollir informació per mitjà de preguntes escrites organitzades en un qüestionari imprès que l'enquestat respon sense la intervenció directa de l'investigador.

A continuació descriurem tots dos mètodes en detall.

4.1 Experiment controlat mitjançant *eye tracking*

S'ha portat a terme un experiment de disseny nomotètic intrasubjectes realitzat en laboratori per tal de generalitzar els resultats obtinguts en la mesura que sigui possible, d'una banda, i de tenir un major control sobre les condicions experimentals, de l'altra.

A grans trets, l'experiment ha consistit a examinar els moviments oculars dels participants quan se'ls presenten subtítols amb pronoms febles normatius i quan se'ls presenten subtítols amb pronoms febles col·loquials. En comparar-los, s'esperava que hi hagués diferències, de manera que es pogués determinar si la lectura i, per tant, l'atenció de l'espectador es veia afectada.

En un pla més formal, en manipular la variable independent (els pronoms febles) s'esperava detectar diferències en l'atenció mesurada mitjançant moviments oculars (variable dependent) dels participants per tal d'acceptar la nostra hipòtesi que l'aparició de pronoms febles col·loquials afecta la lectura i distreu l'atenció de l'espectador.

En els següents subapartats desglossarem i tractarem en profunditat els diferents elements que conformen l'experiment.

4.1.1 Variable dependent

D'acord amb els estudis existents relacionats amb la lectura realitzats mitjançant sistemes de seguiment de la mirada, “[a]lthough we can easily decouple the locus of attention and eye location in simple discrimination tasks (Posner, 1980), in complex information processing tasks such as reading, the link between the two is probably quite tight” (Rayner 1998: 375). Per tant, assumim que “during the course of our study we expect participants’ attention to be aligned with foveal vision” (Duchowski 2007: 166).

Així doncs, com dèiem abans, l'anàlisi dels moviments oculars en diferents condicions (amb i sense pronoms febles col·loquials) ens permetrà quantificar l'atenció visual dels espectadors. Les mesures que al seu torn permeten quantificar els moviments oculars són principalment:

- el nombre de fixacions dins del subtítol
- el nombre de fixacions dins de l'àrea d'interès formada pel verb i el pronom (o combinació pronominal)
- el temps de lectura del subtítol (o el que és el mateix, durada de les fixacions)
- el temps de lectura de l'àrea d'interès formada pel verb i el pronom (o combinació pronominal)

S'han obviat altres mesures com ara el nombre de regressions¹³ i el recorregut de la mirada (*scanpath*) (Duchowski 2007: 173) per motius de limitacions en l'extensió d'aquest treball.

---

¹³ De Linde i Kay (1999: 38) exposen els resultats d'un estudi de Baker i sostenen que “[r]egressive eye-movements indicated specific syntactic and vocabulary difficulties”.

4.1.2 *Variable independent*

Tal com apuntàvem més amunt, els pronoms febles representen la variable independent en aquest experiment, les “conditions under examination” (Duchowski 2007: 158).

Després d’una anàlisi exhaustiva dels casos de pronoms i combinacions pronominals col·loquials inclosos al portal lingüístic de la CCRTV (vegeu l’apartat 1.2.3), a l’hora de triar quins es farien servir com a variables independents, s’han agrupat de la següent manera:

a) Pèrdua de sons

1. digue-m’ho, estigue’t, dugue’l, tingue-ho
2. fixe’u’s-hi, aneu’s-en, anem’s-en, aturem’s-hi, compreu’s-en, recolzeu’s-hi
3. coneixe’ns, coneixe’n, estrenye’l, convence’ls
4. di-us-el, anà’ns-en, emportà’ns-el, mirà’ns-ho, emportà-us-el
5. mi-te’l, do’m

b) Addició de sons (e epentètica)

1. ens en anem, us en heu anat
2. ajupe’t, promete’m
3. convence-la, promete-ho
4. fixem’s-e, afanyeu’s-e*
5. fe-us-e, mirà’ns-e*
6. canta’ns-e-la, emportà-us-e-la*

7. ens e sorprèn, us e surt, ens e la canta, us e la porta*¹⁴

c) Altres

1. l'hi
2. n'hi
3. els hi
4. formes plenes davant de verb (quants ne compraràs?)
5. recomanació d'anteposar el pronom a les formes verbals perifràstiques

A causa de les limitacions d'extensió del treball, s'ha optat per deixar de banda els casos del grup *c*, menys controvertits per tenir una acceptació més gran entre la població; els casos d'imperatiu de 2a persona del singular *a1*, *a5*, *b2* i *b3*; els casos d'infinitius de la segona conjugació acabats en *-er* àton (*a3*), per la seva inclusió a la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. Morfologia amb una grafia diferent*; i els casos que TV3 refusa de forma escrita (casos *b4*, *b5*, *b6* i *b7*).¹⁵

Així doncs, ens hem centrat en els casos següents:

- Imperatius de 1a i 2a persona del plural seguits de pronoms de 1a i 2a persona del plural reduïts a *'s* i seguits d'*en* o *hi*.

---

¹⁴ He marcat amb un asterisc els casos la forma escrita dels quals TV3 prohibeix en els subtítols, tots pertanyents al grup d'addició de sons, concretament els casos *b4* i *b5* per pertànyer a contextos marcadament informals i tenir poca extensió geogràfica.

¹⁵ Aprofundint en el seu estudi, hem detectat certs paral·lelismes precisament amb les formes no acceptades a l'Ésadir als subtítols que ens han portat a concloure que el problema real amb les formes no acceptades és més un problema de grafia de la vocal epentètica que no pas de lògica lingüística. Així, d'acord amb les pautes de la CCRTV, en un subtítol podríem veure-hi escrit *compreu's-en* (*compreu-vos-en*), però no pas *compreu's-e* (*compreu-vos*) ni *compreu's-e-la* (*compreu-vos-la*); o *emportem's-en* (*emportem-nos-en*), però no pas *emportem's-e* (*emportem-nos*) o *emportem's-e-les* (*emportem-nos-les*). De la mateixa manera, podríem trobar *di-us-el* (*dir-vos-el*), però no pas *di-us-e* (*dir-vos*) ni *di-us-e-la* (*dir-vos-la*); o *mirà'ns-ho* (*mirar-nos-ho*), però no pas *mirà'ns-e* (*mirar-nos*) ni *mirà'ns-e-les* (*mirar-nos-les*). Així mateix, podríem llegir-hi *us en ha tret* (*us n'ha tret*), però no *us e l'ha tret* (*us l'ha tret*); o *ens en han explicat* (*ens n'han explicat*), però no *ens e l'han explicat* (*ens l'han explicat*). De fet, sóc del parer que en casos com ara *us en ha tret* o *ens en han explicat* en realitat el que pronunciem és *us e n'ha tret* o *ens e n'han explicat*, que seria exactament el mateix cas del qual no es permet la forma escrita.

- Infinitius amb pèrdua de *-r* final seguits de pronoms de 1a i 2a persona del plural en forma reduïda combinats amb un altre pronom.
- Qualsevol forma del verb, sense alteració, que comenci per vocal precedida de la combinació de pronoms de 1a i 2a persona del plural amb el pronom *en* en forma reforçada en lloc de forma elidida.

Aquests casos s'han inclòs en 15 subtítols diferents i s'han repartit homogèniament als diferents clips. S'ha considerat que, com que els clips eren aproximadament d'un minut de durada (vegeu l'apartat 4.1.3), la inclusió de dos casos pertinents per al nostre estudi era suficient per no enfarfegar el text en excés. Vegem-los recollits a la taula següent:

Clip	Forma normativa	Forma col·loquial
471	<u>Instal·lem-nos-hi</u> , va.	<u>Instal·lem's-hi</u> , va.
	Hauríeu de <u>rumiar-vos-ho</u> , tu i l'Sven.	Hauríeu de <u>rumià-us-ho</u> , tu i l'Sven.
472	<u>Ens n'oblidem?</u>	<u>Ens en oblidem?</u>
	No podem <u>oblidar-nos-en</u> , del primer petó.	No podem <u>oblidà'ns-en</u> , del primer petó.
473	Però <u>ens n'anàvem</u> al llit.	Però <u>ens en anàvem</u> al llit.
	Heu <u>d'arrencar-vos-els</u> , aquests pèls.	Heu <u>d'arrencà-us-els</u> , aquests pèls.
476	Sí que hi era, Alex. I <u>ens n'hem fet</u> molts, de petons.	Sí que hi era, Alex. I <u>ens en hem fet</u> molts, de petons.
	No us n'heu estat, Sven?	No us en heu estat, Sven?
512	<u>Baralleu-vos-hi</u> , aquí al mig, que jo només passo.	<u>Baralleu's-hi</u> , aquí al mig, que jo només passo.
	No <u>us n'adonareu</u> que hi és!	No <u>us en adonareu</u> que hi és!
513	Fred! <u>Afanyem-nos-hi</u> una mica, sents? -Un moment! Ja surto.	Fred! <u>Afanyem's-hi</u> una mica, sents? -Un moment! Ja surto.
	Sento <u>haver-vos-el</u> embussat. El desembussaré de seguida!	Sento <u>havè-us-el</u> embussat. El desembussaré de seguida!
514	<u>Mirem-nos-ho</u> més positivament.	<u>Mirem's-ho</u> més positivament.
	Tot s'ha modernitzat i	Tot s'ha modernitzat i

	<u>ens n'estalvien</u> la part burocràtica.	<u>ens en estalvien</u> la part burocràtica.
	Haurem <u>d'acostumar-nos-hi</u> , a tant disseny.	Haurem <u>d'acostumà'ns-hi</u> , a tant disseny.

Es tracta, doncs, dels següents casos de combinacions pronominals col·loquials recollides a l'Ésadir:

- Clip 471
  - Imperatiu 1a pers. plural + pronom 1a pers. plural (nos) + hi
  - Infinitiu + 2a pers. plural (vos) + ho
- Clip 472
  - 1a pers. plural (ens) + en + verb començat per vocal
  - Infinitiu + 1a pers. plural (nos) + en
- Clip 473
  - 1a pers. plural (ens) + en + verb començat per vocal
  - Infinitiu + 2a pers. plural (vos) + els
- Clip 476
  - 1a pers. plural (ens) + en + verb començat per vocal
  - 2a pers. plural (us) + en + verb començat per vocal
- Clip 512
  - Imperatiu 2a pers. plural + pronom 2a pers. plural (vos) + hi
  - 2a pers. plural (us) + en + verb començat per vocal
- Clip 513
  - Imperatiu 1a pers. plural + pronom 1a pers. plural (nos) + hi

- Infinitiu + 2a pers. plural (vos) + el
- Clip 514
  - Imperatiu 1a pers. plural + pronom 1a pers. plural (nos) + ho
  - 1a pers. plural (ens) + en + verb començat per vocal
  - Infinitiu + 1a pers. plural (nos) + hi

En total, trobem que hi ha 4 formes d'imperatiu, 5 d'infinitiu i 6 de combinacions de pronoms de 1a i 2a persona del plural (*ens, us*) amb el pronom *en* en forma reforçada davant de qualsevol forma d'un verb començat per vocal. Si bé hi ha diverses categories, no hem dut a terme un estudi específic per a cada subtipus sinó que hem analitzat les dades encabint-les en dues grans categories: col·loquials i normatius.

4.1.3 Producte audiovisual subtitulat

En l'experiment s'han fet servir set clips de vídeo d'un minut de durada aproximadament. S'ha decidit que fossin curts per assegurar-nos que l'atenció dels participants no davallés durant la visualització del clip i per garantir que l'*eye tracker* enregistrés tots els moviments oculars en cada cas.

Els clips s'han extret de la sèrie de televisió *Berlin, Berlin*, produïda a Alemanya entre el 2001 i el 2004. La sèrie, guanyadora d'un Emmy en la categoria de millor comèdia, consta de 86 episodis distribuïts en 4 temporades. Aquesta comèdia es va emetre per Televisió de Catalunya, l'última temporada de la qual es va estrenar al canal 3XL al gener del 2006.

Els episodis de què s'han extret els clips són el 47 ("Sven oder Alex", traduït en català com "L'Sven o l'Alex") i el 51 ("Jung, dynamisch, arbeitslos", traduït en català com "Jove, dinàmica i sense feina"). Ambdós pertanyen a la tercera temporada.¹⁶

---

¹⁶ Agraïeix a Carme Gala, traductora de la sèrie al català, a Iola Ledesma, correctora, i sobretot a Maria Dolors Ventós, també correctora, el seu ajut a l'hora de facilitar-me els materials de què disposaven.

S'ha triat aquesta sèrie juvenil per diversos motius. En primer lloc, perquè no és de parla anglesa. Això ha permès aconseguir amb més facilitat participants que no coneixin la llengua original, cosa que hauria afectat la lectura dels subtítols mirant d'entendre el diàleg original parlat o comparant la versió original amb la traduïda o fins i tot avaluant-ne la traducció. A més, el fet que els participants desconeguin per complet la llengua original ha permès fins a cert punt elaborar uns subtítols més lliures i en certs moments allunyats del que literalment s'hi deia —fent ús una mica del “leeway” de què parla Caffrey i que diu que tenen tant “the dubber in changing the spoken dialogue to fit the visual elements of the scene” com els “subtitlers of ‘exotic’ languages, which have few speakers in the target culture” (Caffrey 2008: 164)—, però que mantenien el to i transmetien un contingut que no sobtava l'espectador. D'aquesta manera, doncs, es garantia que els participants llegissin els subtítols ja que “individuals show a rather strong tendency to initiate reading subtitles at their onset even when they have little experience with this source of information [...], and this tendency is stronger when subtitles are informative (i.e., the language of the soundtrack is unknown or known little, there is limited redundancy between written text and images, and subtitles convey valuable information)” (Perego *et al.* 2010: 245).

El segon motiu pel qual s'ha escollit aquesta sèrie és perquè el llenguatge que s'hi utilitza es força col·loquial, però en cap moment no s'abusa dels renecs ni de paraules malsonants, la inclusió dels quals als subtítols podria distreure l'atenció dels espectadors i desvirtuar així els resultats de l'experiment. I en tercer lloc, perquè el fet de ser una comèdia juvenil d'èxit reconegut garantia mínimament que captaria l'atenció dels informants (tots joves, com veurem més endavant).

Un cop destriats els clips de cada episodi —quatre de l'episodi 47 i tres de l'episodi 51—, s'han subtitulat fent servir el programa gratuït de subtitulació Subtitle Workshop seguint es paràmetres establerts per Ivarsson i Carroll (1998) i s'han fet dues versions dels subtítols: una de normativa i una altra de no normativa. En aquestes versions la variable independent i, per tant, l'únic que diferencia una versió de l'altra són els pronoms febles i les combinacions pronominals que s'hi utilitzaven. En un cas, els pronoms i les combinacions pronominals que apareixen són els col·loquials que TVC accepta oralment (amb l'ortografia que es proposa a l'Ésadir), mentre que en l'altre cas es fan servir exclusivament pronoms i combinacions pronominals normatius.

El nombre total de subtítols creats ha estat de 115, repartits de la següent manera: 13 al primer clip, 9 al segon, 20 al tercer, 17 al quart, 13 al cinquè, 18 al sisè i 25 al setè. El nombre total de subtítols rellevants per a l'anàlisi dels pronoms febles col·loquials, però, és de 15: 2, 2, 2,¹⁷ 2, 2, 2 i 3, respectivament.

Aquests clips s'han presentat als participants sempre en el mateix ordre atès que hi ha un avenç de la trama de la sèrie que s'ha considerat que ajudaria a mantenir l'atenció dels informants. Amb molta probabilitat, alterar-ne l'ordre hauria fet que els participants intentessin reconstruir la història i deduir-ne el fil conductor.

4.1.4 Participants

En l'etapa d'elaboració de l'experiment es va decidir que la mostra estudiada es limitaria a 24 informants a causa de les restriccions tant de temps com d'espai a l'hora d'elaborar el present treball. Es va considerar, tanmateix, que la mostra seria prou representativa de la població que es pretenia estudiar.

Es va decidir també que els participants es dividirien en dos perfils diferents: d'una banda, un perfil format per participants que a priori tindrien més coneixements lingüístics en llengua catalana (especialistes) i, de l'altra, un perfil en què els informants fossin només parlants de català (no especialistes). En aquesta divisió es van obviar altres aspectes com la variant dialectal del català de cada participant a causa de les limitacions que esmentàvem, però són trets que caldria tenir en compte en altres estudis ja que podrien afectar els resultats de l'experiment, tal com apuntàvem a la introducció d'aquest treball.

En l'experiment, doncs, han participat 15 dones i 9 homes d'edats compreses entre els 18 i els 31 anys d'edat, tots catalanoparlants estudiants de carreres universitàries o ja llicenciats. S'han separat els 24 participants en dos grups de 12 informants cadascun en funció de si la carrera que estaven estudiant o que havien estudiat estava relacionada amb l'estudi de les llengües (en concret, Traducció i Interpretació o Filologia Catalana) o no (Medicina, Enginyeria, Musicologia, etc.).

---

¹⁷ En realitat, el tercer clip mostrat als participants conté quatre combinacions pronominals col·loquials. Malgrat això, només dues d'aquestes combinacions són rellevants en aquest treball, com s'ha vist a l'apartat 4.1.24.1.2.

El primer grup consta de 5 homes i 7 dones. Tres estudien o han estudiat Filologia Catalana i la resta, Traducció i Interpretació. Al segon grup hi ha 4 homes i 8 dones, de carreres tan diverses com ara Musicologia (2), Enginyeria (3), Pedagogia (1), Medicina (1), Biologia (1), Magisteri (1), Història de l'Art (2) i Psicologia (1).

4.1.5 Eye tracker

Per a la realització de l'experiment s'ha fet servir un *eye tracker* de la marca Tobii, concretament el model T60. Aquest dispositiu està integrat en un monitor TFT de 17 polzades, amb una resolució de 1280 x 1024 píxels, on es presenten els estímuls visuals als participants dels experiments. Disposa d'uns sensors infrarojos a la part inferior amb els quals l'aparell monitora els moviments dels ulls i en segueix la posició. Té una precisió de 0,5 graus i una freqüència de mostreig de 60 Hz (enregistra dades de cada ull 60 vegades per segon).

Com que els sensors no són visibles i l'aspecte del monitor és com el d'una pantalla normal d'ordinador, els participants no estan tan condicionats com amb altres aparells de seguiment de la mirada i es comporten amb més naturalitat. A més, presenta una gran tolerància pel que fa a la il·luminació a l'hora de dur a terme l'experiment i compta amb un sistema de compensació dels errors provocats pels moviments del cap que atorga més llibertat a les persones analitzades.

Aquest dispositiu permet realitzar el seguiment binocular de qualsevol persona, independentment de la raça, de l'edat, del color dels ulls i del fet que dugui ulleres o lents de contacte.

Figura 7. Tobii T60

El programari que s'ha utilitzat per analitzar i visualitzar les dades recollides és el Tobii Studio™.

4.2 Enquesta

L'enquesta s'ha materialitzat en un qüestionari amb què s'esperava complementar els resultats obtinguts mitjançant l'*eye tracker*.

El mateix qüestionari es fa servir dues vegades. La primera vegada que es presenta el qüestionari als participants és després que han vist els sis primers clips —en què apareixen tant subtítols amb formes pronominals normatives com no— i la segona, un cop visionat el setè —amb formes únicament col·loquials—. L'objectiu principal dels qüestionaris és esbrinar si els informants són conscients d'haver percebut res que els cridés l'atenció als subtítols, tant en el primer cas, en què només se'ls ha donat la instrucció de visionar els clips amb normalitat, com en el segon cas, en què se'ls diu que es fixin específicament en els subtítols.

El qüestionari està constituït per quatre preguntes obertes, a saber:

1. Què t'han semblat els subtítols en general?
2. Te n'ha sobtat algun especialment?
3. En cas afirmatiu, quin i per què?

4. Què et sembla com estan escrits els subtítols?

S'aspira, per tant, a conèixer les opinions i les valoracions dels participants pel que fa als subtítols. Si bé el nostre interès rau en la percepció de determinades combinacions pronominals com a elements de col·loquialitat, en aquest estudi pilot hem plantejat preguntes molt obertes perquè en cap cas no es vol influenciar el participant, la resposta del qual fins i tot pot centrar-se en la mida o el color del text i no tant en el grau de col·loquialitat, cosa que demostrarà que el tipus de llenguatge que s'hi fa servir no li ha cridat l'atenció.

4.3 Desenvolupament de l'estudi pilot

A fi de reunir els 24 participants necessaris per dur a terme l'estudi pilot, s'ha fet una crida per correu electrònic directament a destinataris que s'adeqüen als perfils requerits o bé a gent que el pot difondre a altres possibles participants. El missatge obvia esmentar l'objectiu de l'experiment per evitar influir així de cap manera en la predisposició dels participants i, per tant, en els resultats de l'experiment. El mateix s'ha fet en el cas d'haver de reclutar voluntaris directament al carrer: es pregunta a la gent si compleix els requisits necessaris i, en cas afirmatiu, se li demana si vol col·laborar en un experiment de recerca que requereix l'enregistrament de la mirada i que, per tant, s'ha de realitzar en un laboratori.

Un cop al laboratori, l'experiment s'ha dut a terme de manera individual. Es fa seure el participant en una cadira davant de l'*eye tracker* i se li lliura un full amb les instruccions (vegeu l'Annex. Full d'instruccions als participants) per a la seva realització. La tasca principal que se li encomana a les instruccions és veure detingudament els clips, sense cap altre instrucció. Quan acaba de llegir-lo, se li demana si té cap dubte i es procedeix a crear el participant al Tobii Studio, introduint-hi el nom i el perfil al qual pertany. Tot seguit, se li entreguen uns auriculars per reduir al màxim el soroll extern i minimitzar qualsevol possible distracció ambiental. Posteriorment, se'l col·loca a la distància i l'alçada adequades d'acord amb els paràmetres predeterminats (a uns 60 centímetres de la pantalla), de manera que continuï estant còmode, i se l'avisava que el proper pas és efectuar el calibratge de l'aparell i la seva mirada. Per a aquella operació, apareixerà a la

pantalla una bola vermella amb un punt negre al centre i cal que la segueixi atentament amb els ulls.

En acabat, es procedeix a l'enregistrament dels sis primers tests de manera successiva, seguint l'ordre establert d'acord amb l'avenç de la trama de la sèrie per evitar, tal com indicàvem a l'apartat 4.1.3, que el participant se centri a reconstruir la història.

Cada test consta del que el Tobii Studio anomena “elements d'instrucció” —un en què s'indica al participant que el clip comença al cap de tres segons i que el miri com ho faria normalment i un altre on apareix una creu al centre perquè hi fixi la mirada— i del clip pròpiament (figura 8).

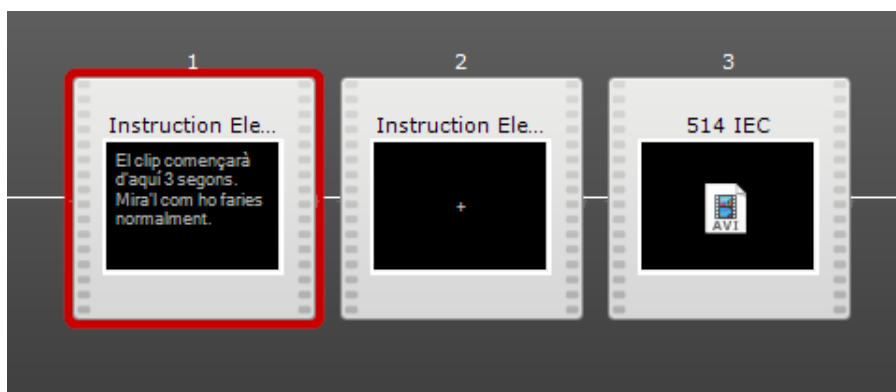

Figura 8. Elements del test

A continuació, es lliura a l'informant el qüestionari pertinent, que ha d'omplir amb total llibertat en relació amb el que ha vist als sis clips inicials.

A la segona part de l'estudi, molt més breu, s'adverteix al participant que en aquell darrer clip ha de parar especial atenció als subtítols, s'enregistra l'últim test (en què excepcionalment hi ha tres combinacions pronominals col·loquials i que serà igual per als 24 participants) i se li torna a lliurar un qüestionari idèntic al de la primera fase perquè l'empleni en relació amb el clip que acaba de veure.

En total, l'experiment dura 20 minuts aproximadament.

Com que prèviament no es comunica als participants quin és l'objectiu de l'experiment, se'ls informa abans d'acomiar-los que es tracta d'un estudi sobre la recepció dels pronoms febles col·loquials i se'ls demana si estan interessats a rebre'n els resultats un cop finalitzada l'anàlisi de les dades. Tots sense excepció hi han mostrat interès.

5 ANÀLISI DELS RESULTATS

En l'apartat anterior, s'han descrit tots els elements que intervenen en l'elaboració d'aquest estudi pilot, tant en l'experiment mitjançant *eye tracking*, com en les enquestes. A continuació presentarem els resultats obtinguts tant des d'un punt de vista quantitatiu com qualitatiu: així, en primer lloc presentarem els resultats quantitatius generats per l'*eye tracker* en la primera fase, en què es mostren de manera aleatòria sis clips que contenen formes normatives i formes col·loquials als participants. En total l'objecte d'anàlisi són dotze subtítols amb formes pronominals, tant en versió col·loquial com normativa, que per problemes tècnics han quedat reduïts a onze.

En segon lloc, farem una anàlisi quantitativa i qualitativa dels resultats de les enquestes, tant la resposta pels informants després de la primera fase (sis clips amb un total de dotze combinacions pronominals tant col·loquials com normatives) com en la segona fase (un únic clip amb tres combinacions col·loquials).

5.1 Resultats obtinguts amb l'*eye tracker*

The test of a hypothesis depends on a comparison of the outcomes of the dependent variables, following manipulation of the IVs.

(Duchowski, 2007: 166)

Per a l'anàlisi dels resultats obtinguts amb l'*eye tracker*, el primer pas que s'ha dut a terme ha estat segmentar convenientment els sis clips per extreure'n els fragments en què apareixen subtítols amb combinacions pronominals, tant col·loquials com normatives. A partir dels segments, s'han creat les escenes que s'han d'examinar amb deteniment per analitzar els possibles efectes sobre el nombre de fixacions dins del subtítol, el nombre de fixacions dins de l'àrea d'interès formada pel verb i el pronom (o combinació pronominal), el temps de lectura del subtítol i el temps de lectura de l'àrea d'interès formada pel verb i el pronom (o combinació pronominal).

En el pas següent, s'han determinat les àrees d'interès (AOI, *area of interest*). La primera s'ha definit com el subtítol sencer i la segona, només l'àrea del verb amb la combinació pronominal (figura 9).

Figura 9. Exemple de determinació de les àrees d'interès

A continuació, s'han extret les dades relatives al *fixation count* i a la *fixation length* — emprant les denominacions que s'utilitzen al Tobii Studio— corresponents a les dues àrees d'interès de cada escena per a cada participant i s'han copiat en un full de càlcul per poder tenir una visió global de totes les dades (vegeu l'annex 11). En aquest full de càlcul s'ha determinat també el recompte i la durada mitjans de les fixacions per a cada àrea d'interès, a banda dels totals dels nombres de fixacions i de les durades de les fixacions a l'escena en conjunt. A més, s'han eliminat els casos puntuals per als quals l'*eye tracker* no ha recollit dades per problemes tècnics i s'ha detectat que per al cas d'*arrencar-vos-els* no ha enregistrat cap dada. Els resultats es presenten en els subapartats següents.

5.1.1 Nombre de fixacions

Després d'haver observat amb deteniment les dades obtingudes pel que fa al nombre de fixacions dins de cadascun dels subtítols, n'hem calculat la mitjana i hem comparat les mitjanes dels onze subtítols on apareixen els pronoms normatius amb les dels onze subtítols on apareixen els pronoms col·loquials.

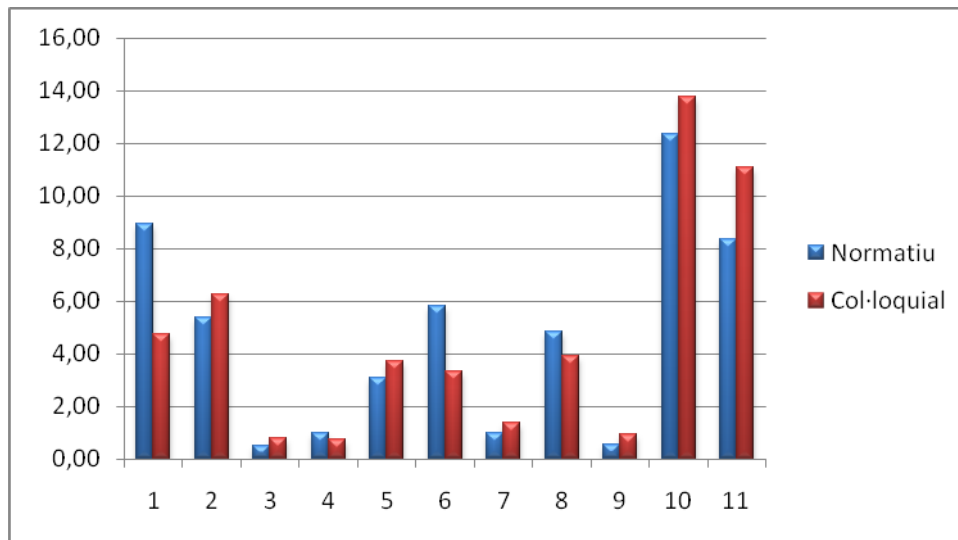

Figura 10. Mitjana del nombre de fixacions al subtítol

La gràfica de la figura 10 ens mostra que en un 37% de les parelles de pronoms comparades¹⁸ (4 de les 11 parelles) el nombre de fixacions és més elevat en els subtítols amb pronoms normatius, mentre que en un 63% (les altres 7 parelles) succeeix el contrari: els subtítols amb pronoms col·loquials són els que mostren més fixacions. La diferència en el nombre de casos d'un i altre grup no sembla prou significativa per treure'n cap conclusió amb certesa, però indica que de manera general, independentment del perfil dels informants, hi ha una lleugera tendència que hi hagi un nombre més elevat de fixacions en els subtítols col·loquials.

Mirant d'aprofundir-hi una mica més, s'ha calculat el nombre de caràcters de cada subtítol. Efectivament, l'objecte d'aquest experiment ens obliga a alterar mínimament (en un o dos caràcters com a màxim) el nombre de caràcters de l'element analitzat, ja sigui a l'alça o a la baixa (*instal·lem-nos-hi* en oposició a *instal·lem's-hi* o *us n'heu estat* per comparació a *us en heu estat*), cosa del tot desaconsellada en la realització d'experiments, ja que pot afectar-ne els resultats.¹⁹ Així, l'experiment consta d'11

¹⁸ Recordem que en aquesta primera fase analitzàvem dotze casos en total. Malgrat això, per a un dels casos el sistema de seguiment de la mirada no ha pogut recollir prou dades dels participants, cosa que ens ha obligat a eliminar-lo de l'anàlisi i reduir els subtítols estudiats en la primera fase a onze. Els altres tres casos restants, inclosos al darrer clip, no s'han tingut en compte en aquesta fase perquè tant les instruccions donades als participants com el contingut diferien.

¹⁹ Per intentar pal·liar aquest efecte, però, les AOI no s'han establert en funció del nombre de caràcters dels subtítols, sinó que s'han mantingut inalterades i ocupen la mateixa superfície de la imatge —la del subtítol amb més nombre de caràcters— tant en un cas com en l'altre.

parelles de subtítols comparables entre si i en 6 la quantitat més gran de caràcters correspon als casos normatius.

No obstant això, si ens fixem en els resultats, dels 4 casos normatius en què el nombre de fixacions és més elevat, 2 tenen una quantitat inferior de caràcters. I dels 7 casos col·loquials en què el nombre de fixacions és més elevat, en són 4 els que tenen menys quantitat de caràcters.

Per tant, en un total de 6 casos (sumant els normatius i els no normatius) el nombre més elevat de fixacions es troba en els que tenen un nombre inferior de caràcters. Sembla, doncs, que els resultats no reflecteixen cap correlació entre el nombre de caràcters i el nombre de fixacions. La següent gràfica de dispersió (figura 11) mostra la manca de relació entre fixacions i caràcters, ja siguin en els casos col·loquials o en els normatius:

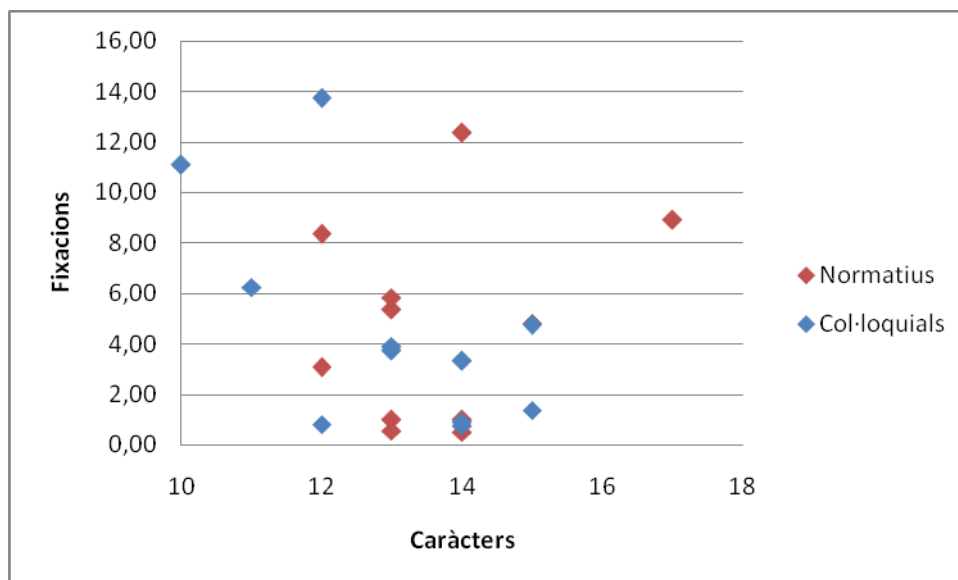

Figura 11. Fixacions versus caràcters

De manera exactament paral·lela, si ens centrem en les AOI formades pel verb i el pronom (o combinació pronominal) sense tenir en compte el perfil dels participants (figura 12), observem que la quantitat de casos col·loquials i normatius amb major nombre de fixacions és la mateixa que en les AOI dels subtítols sencers: un 63% i un 37% dels casos (7 i 4 casos) respectivament. Així mateix, les mitjanes més elevades del nombre de fixacions dins de l'àrea d'interès formada pel verb i el pronom (o combinació pronominal) es corresponen amb un nombre més elevat de caràcters dins de l'AOI pronominal en un 45% dels casos (5 dels 11 casos). Així, *instal·lem-nos-hi*,

baralleu-vos-hi, ens en anàvem, us en heu estat i us en adonareu —dos casos normatius i tres de col·loquials— presenten un nombre de fixacions i de caràcters més elevat que els seus homòlegs.

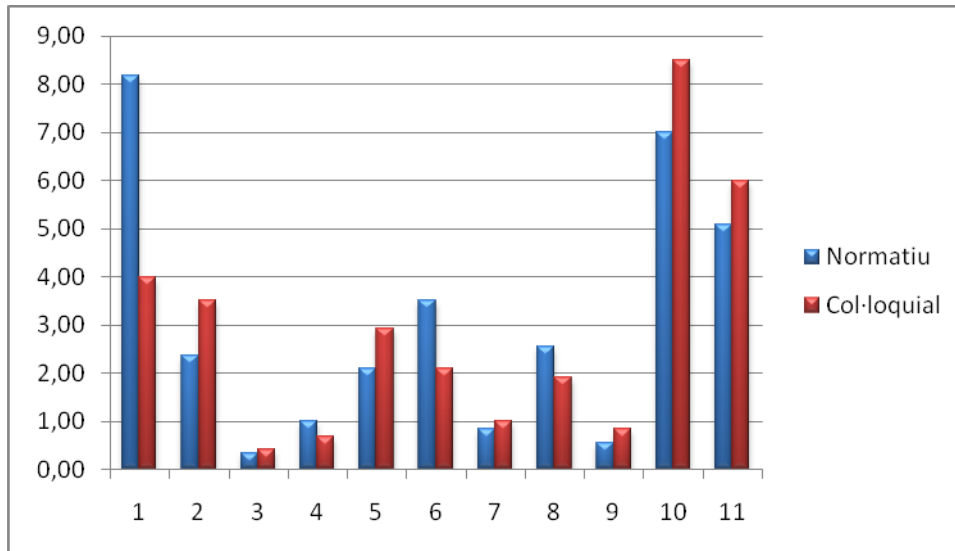

Figura 12. Mitjana del nombre de fixacions a l'àrea pronominal

A banda d'aquesta observació, també hem volgut esbrinar si hi ha cap diferència entre el nombre de fixacions segons el perfil dels participants (figura 13 i figura 14). Si ens cenyim a les 11 parelles de subtítols, un 63% dels casos (14 de 22) presenta més fixacions per part dels participants sense especialització lingüística i exactament la meitat són casos de subtítols amb pronoms col·loquials.

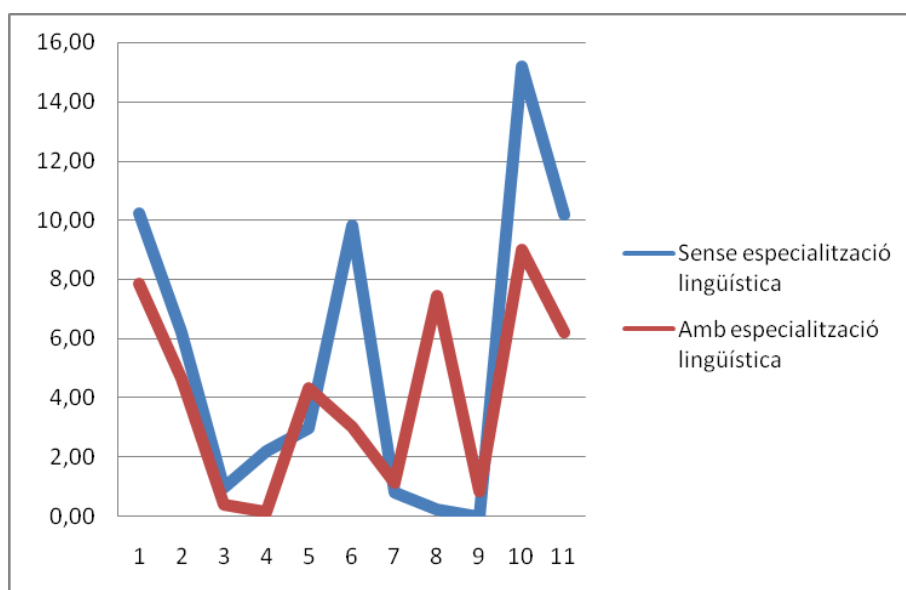

Figura 13. Mitjanes del nombre de fixacions per perfil als subtítols normatius

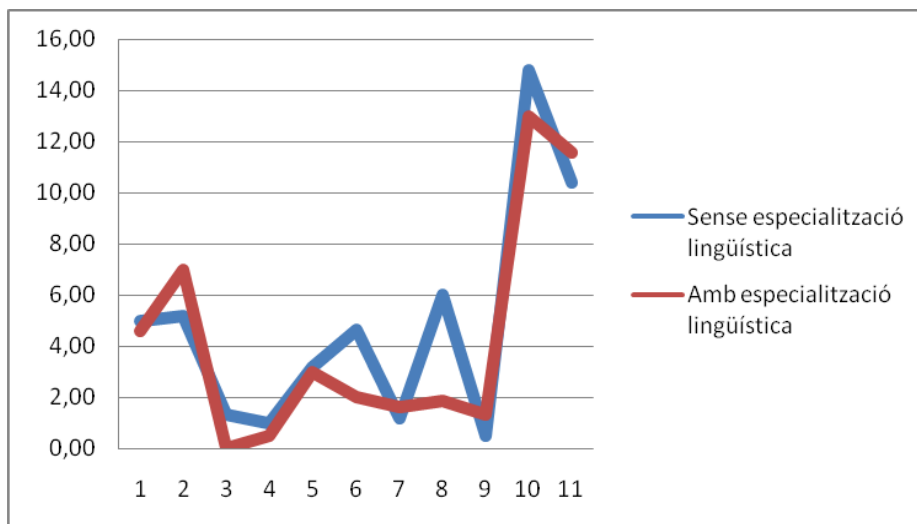

Figura 14. Mitjanes del nombre de fixacions per perfil als subtítols col·loquials

De forma similar, en relació amb el nombre de fixacions dins de l'àrea pronominal, també en un 63% dels casos (14 ocasions) els participants sense especialització lingüística presenten un nombre de fixacions més elevat, un 57% dels quals (8 de 14) corresponen a casos de pronoms col·loquials.

Sembla, doncs, que hi ha una tendència que la relació entre el coneixement de la llengua catalana i el nombre de fixacions sigui inversament proporcional: com més especialització lingüística, menys fixacions. I tampoc no sembla importar si es tracta de combinacions de pronoms normatius o col·loquials: dels 11 casos normatius, en un 63,3% dels casos (en 7 ocasions) el perfil sense especialització lingüística presenta més fixacions que el perfil amb especialització lingüística, exactament el mateix que succeeix amb els 11 casos col·loquials.²⁰

5.1.2 Temps de lectura

D'acord amb el manual de l'usuari del Tobii Studio (2008: 82), la *fixation length* és “[t]he length of the fixations in seconds within an AOI”. En aquest sentit, podem traduir aquest terme com a *durada de les fixacions* en l'AOI i, fins i tot, considerar-lo sinònim

²⁰ Cal remarcar aquí que ocorre el mateix amb els 3 pronoms col·loquials del setè clip, en què el perfil de participants sense especialització lingüística ha realitzat més fixacions tant en l'AOI del subtítol com en l'AOI de la zona pronominal.

de *temps de lectura*, atès que representa l'estona total que el participant para atenció en el subtítol.²¹

Tot i que a primera vista pot semblar il·lògic, no sempre passa que la *fixation length* sigui directament proporcional al *fixation count*. És a dir, no sempre que hi ha més fixacions el temps de lectura és més llarg, precisament perquè hi pot haver tan sols una fixació, però que aquesta sigui molt llarga. Això indicaria una major dificultat a l'hora de processar la informació continguda en la fixació en qüestió.

Malgrat tot, havent examinat les dades de l'experiment, observem que amb la durada de les fixacions gairebé es repeteix el mateix patró que amb el nombre de fixacions. D'una banda, només en un 36% dels casos analitzats (en 4 d'11) la mitjana de la durada de les fixacions és més elevada en els subtítols amb pronoms normatius que en els subtítols amb pronoms col·loquials. Les mitjanes de la durada de les fixacions de l'àrea d'interès formada pel verb i el pronom (o combinació pronominal) també es comporten gairebé de la mateixa manera. Així, tenim només 5 casos en què les mitjanes de la durada de les fixacions de les àrees normatives superen les mitjanes de les no normatives, davant dels 4 casos pel que fa al nombre de fixacions. Això és indicatiu d'una tendència encara més lleugera que la durada de les fixacions sigui més gran en els subtítols i en les àrees pronominals col·loquials.

Quant a la relació entre la durada de les fixacions i el nombre de caràcters, es torna a observar que en un 45% dels casos (5 d'11) —exactament els mateixos que per al nombre de fixacions: 2 de normatius i 3 de col·loquials— hi ha una relació directament proporcional entre ambdues variables en els subtítols, cosa que succeeix en un 55% dels casos (6 d'11) en les àrees d'interès pronominals. Per tant, es torna a fer palès que no existeix cap correlació entre la durada de les fixacions i el nombre de caràcters.

En canvi, pel que es refereix al perfil dels participants, s'observa que en un 40,9% dels casos (en 9 dels 22) el perfil de participants sense especialització lingüística és el que triga menys a llegir els subtítols i les àrees d'interès formades pel verb i el pronom (o

---

²¹ Clifton *et alii* (2007: 248) defineix *total reading time* com “the sum of all fixations in a region, both forward and regressive movements, [...] given that the region was fixated”. Tanmateix, si ens fixem en les dades absolutes que presenta l'experiment, és poc probable, per no dir impossible, que una persona només trigui 1,14 segons a llegir un subtítol de 53 caràcters, com ara “Sí que hi era, Alex./I ens n'hem fet molts, de petons”.

combinació pronominal) —en aquest últim cas, un 45,4% (10 de 22).²² Per tant, podem afirmar que el perfil amb una major especialització lingüística en general triga més a llegir els subtítols, sense tenir en compte si són normatius o col·loquials (figura 15).

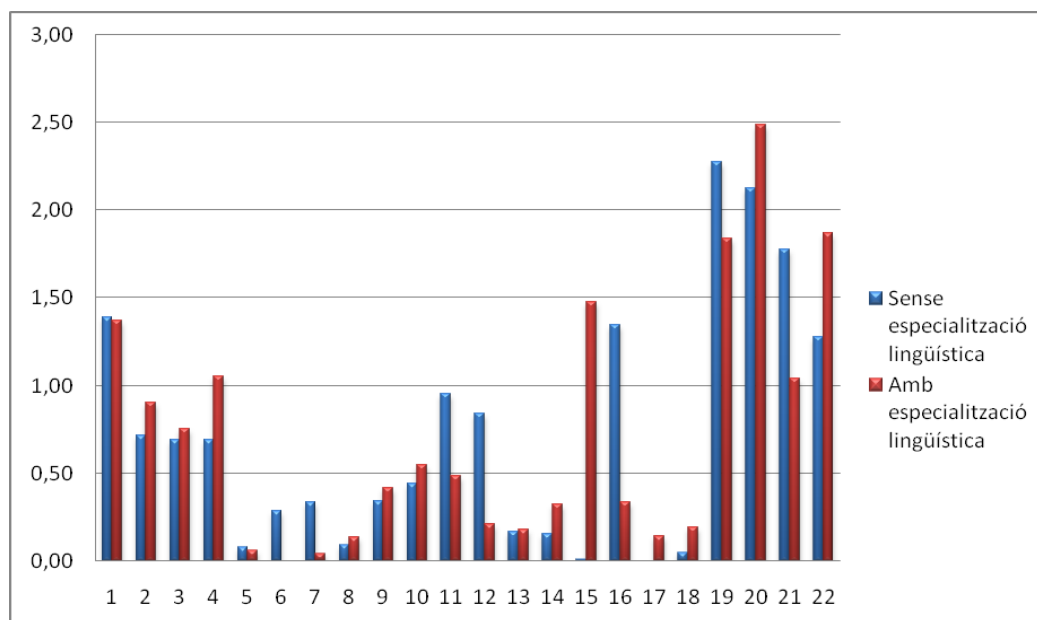

Figura 15. Mitjana de durada de les fixacions al subtítol per perfil de participants

A més a més, és en els casos col·loquials on la proporció és més elevada: en un 72,7% dels subtítols col·loquials (8 d'11) els participants amb més especialització lingüística presenten mitjanes de durada de les fixacions més altes que els participants sense especialització lingüística, tot i que aquesta diferència es redueix quan ens fixem en les àrees d'interès formades pel verb i el pronom (o combinació pronominal) (un 54,5% o 6 d'11). En conseqüència, es pot dir que els participants amb especialització lingüística triguen més a llegir els subtítols, en particular els col·loquials.

La taula 1 resumeix la informació quantitativa obtinguda dels onze subtítols corresponents als sis clips de la primera fase de l'estudi i hi afegeix les mitjanes, sense tenir en compte el perfil (especialista/no especialista), mentre que la taula 2 aporta les dades diferenciades per perfils.

²² De nou s'inclouen aquí els 3 casos d'aparicions pronominals del setè clip i un dels exemples col·loquials del tercer clip, que s'havia eliminat en anàlisis prèvies per manca de dades en el seu homòleg normatiu.

	Col·loquials		Normatius	
	Subtítol sencer	Àrea pronom	Subtítol sencer	Àrea pronom
Percentatge de casos amb nombre de fixacions més elevat	63,6%	63,6%	36,4%	36,4%
Mitjana de nombre de fixacions	4,60	2,89	4,71	3,04
Percentatge de casos amb durada de les fixacions més llarga	63,6%	54,5%	36,4%	45,5%
Mitjana de la durada de les fixacions	0,75	0,47	0,74	0,48

Taula 1. Resum informació obtinguda a la primera fase sense tenir en compte el perfil dels participants

Aquestes dades ens demostren que, si bé en percentatges hi ha certa tendència a observar un nombre de fixacions i unes durades de fixacions més altes en els subtítols col·loquials, les mitjanes no presenten diferències significatives i caldria emprar més informants per poder fer-ne una anàlisi estadística que confirmés o refutés les tendències.

	Especialista		No especialista	
	Subtítol sencer	Àrea pronom	Subtítol sencer	Àrea pronom
Percentatge de casos amb nombre de fixacions més elevat	36,4%	36,4%	63,6%	63,6%
Mitjana de nombre de fixacions	4,15	2,67	5,09	3,23
Percentatge de casos amb durada de les fixacions més llarga	59%	55%	41%	45%
Mitjana de la durada de les fixacions	0,72	0,47	0,73	0,46

Taula 2. Resum informació obtinguda a la primera fase tenint en compte el perfil dels participants

En aquest cas observem que per als especialistes lingüístics hi ha menys fixacions però més llargues en un percentatge de subtítols més alt, tot i que un cop més aquestes tendències no es veuen corroborades de manera clara per les mitjanes i caldria dur a terme estudis més amplis per obtenir-ne dades estadísticament rellevants.

5.2 Resultats de les enquestes

A l'hora d'analitzar els resultats de les enquestes, ens hem adonat que el qüestionari presentat era massa general. En el nostre afany per no influir els participants, hem formulat les preguntes del tot obertes, cosa que ens han deixat molts interrogants pendents de resoldre. Malgrat tot, hem trobat la manera de quantificar-ne els resultats per poder-ne extreure conclusions mínimament fiables i objectives.

S'han analitzat els qüestionaris en funció de:

- si s'havia esmentat o no en algun moment l'aparició de pronoms febles
- si s'havia esmentat, encara que indirectament, el tema de la col·loquialitat
- si s'havien detectat faltes d'ortografia

A continuació es presenten els resultats sobre aquests tres punts, diferenciant entre el qüestionari corresponent als primers sis clips (primera fase) i el qüestionari corresponent al darrer clip (segona fase). Les diferències eren la instrucció i la tipologia de pronoms: mentre que en la primera fase se'ls ha demanat que fessin un visionat lliure dels clips i se'ls han mostrat tant subtítols amb combinacions col·loquials com amb combinacions normatives de manera aleatòria, en la segona fase se'ls ha demanat explícitament que es fixessin en els subtítols i s'han inclòs únicament combinacions col·loquials (tres en total).

a) Sobre l'aparició de pronoms febles

Pel que fa al qüestionari corresponent als primers 6 clips, només el 20% dels participants (5 de 24) han esmentat l'aparició de pronoms febles, el 80% dels quals (4 de 5) pertanyen al perfil amb especialització lingüística. Amb relació al qüestionari referent al setè clip, observem que el 41% dels participants (10 de 24) han esmentat els pronoms febles (el 60% dels quals —6 de 10— pertanyen al perfil amb especialització lingüística),

Pel que fa als comentaris concrets que fan sobre cada un dels aspectes analitzats, veiem que hi ha observacions molt diverses. Quant als pronoms febles, en els primers sis clips dos participants admeten que “algun subtítol [els] ha sobtat per com es feien servir els

pronoms febles”, dos més a qui se’ls ha fet “difícil llegir tots els pronoms febles” i un altre que troba excessiu el nombre de pronoms que apareixen. En el darrer clip, un participant admet que li sobta l’ús dels pronoms febles, tres els relacionen amb faltes d’ortografia, dos troben excessiu el nombre de pronoms febles, i quatre més (tots del perfil amb especialització en llengua) els relacionen amb la grafia col·loquial i admeten que són difícils de llegir perquè no hi estan acostumats.

b) Sobre la col·loquialitat

Quant a la col·loquialitat, el 33% dels participants (8 de 24) l’han esmentada en la primera fase, el 62% dels quals (5 de 8) també formaven part del grup de participants del perfil amb especialització lingüística. En relació amb el setè clip els percentatges són els següents: el 33% dels participants (8 de 24) han esmentat la col·loquialitat (el 62% dels quals —5 de 8— pertanyen al perfil amb especialització lingüística).

Respecte de la col·loquialitat, en els primers clips només dues persones (pertanyents al perfil amb especialització en llengua) l’esmenten positivament mentre que són tres en el setè clip, un dels quals pertanyent al perfil sense especialització en llengua. La resta de participants que en fan esment fan comentaris com ara: “Trobo que es podrien haver fet més col·loquials pensant que es dirigeix a un públic jove”, “Estan escrits en un català correcte i en moments bastant formal”, “No és com s’escriu normalment, és molt col·loquial” o “Força bé, potser molt col·loquials”.

c) Sobre la presència de faltes d’ortografia

En el qüestionari de la primera fase només el 12,5% dels participants (3 de 24) han parlat de faltes d’ortografia, el 66% de les quals (2 de 3) eren del perfil amb especialització lingüística, mentre que després de visionar el setè clip el 20,8% dels participants (5 de 24) hi ha detectat faltes d’ortografia (el 40% dels quals —2 de 5— pertanyen al perfil amb especialització lingüística).

Pel que fa als comentaris inclosos al qüestionari, en els primers sis clips el 66% dels participants que detecten faltes (2 de 3) les relacionen amb la col·loquialitat i els pronoms, mentre que en el setè clip el 20% (1 de 5) les relaciona amb la col·loquialitat i els pronoms febles, el 60% (3 de 5) les relacionen amb els pronoms febles i l’altre 20% (1 de 5) simplement les detecta.

La taula 3 resumeix els percentatges obtinguts:

	Q1		Q2	
	Especialistes	No especialistes	Especialistes	No especialistes
Referència a pronom personal	4 participants	1 participant	6 participants	4 participants
	Total: 20% (5/24)		Total: 41% (10/24)	
Referència a grau de col·loquialitat	5 participants	3 participants	5 participants	3 participants
	Total: 33% (8/24)		Total: 33% (8/24)	
Referència a faltes d'ortografia	2 participants	1 participant	4 participants	3 participants
	Total: 12,5% (3/24)		Total: 29% (7/24)	

Taula 3. Resum dels resultats de les enquestes en percentatges

Veiem, doncs, que en la primera fase el fet de pertànyer a un o altre perfil sí que s'ha reflectit a les respostes, amb una major consciència lingüística per part dels participants que estudien o han estudiat les carreres de Traducció i Interpretació o de Filologia. De les 8 persones que fan esment de la col·loquialitat, a més, 2 coincideixen amb les persones que detecten errades ortogràfiques. Pel que fa a les respostes obtingudes després de veure el setè clip, hi ha un augment en el nombre de participants dels dos perfils que assenyalaven l'aparició d'alguns dels tres elements mencionats, però l'augment no és tan ostensible com a priori es podria esperar.

6 CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE FUTUR

L'objectiu que ens plantejàvem a l'inici d'aquest treball de màster era analitzar la recepció del llenguatge col·loquial en la subtitulació, i més específicament esbrinar si el fet de presentar uns subtítols col·loquials modifica la manera com llegeixen els subtítols i hi fixen la mirada. Les unitats seleccionades han estat els pronoms febles i les seves combinacions. Després d'una contextualització teòrica necessària sobre què és el llenguatge col·loquial i les característiques específiques dels pronoms febles col·loquials, com també una descripció dels treballs més rellevants sobre subtitulació del col·loquial i sobre *eye tracking* i subtitulació, hem presentat el disseny i els resultats d'un estudi que ens ha permès complir l'objectiu presentat a l'inici: així, mitjançant un *eye tracker* hem estudiat el nombre de fixacions i les durades d'aquestes fixacions en subtítols amb combinacions de pronoms col·loquials o normatius i hem completat les dades amb uns qüestionaris que hem passat als nostres informants, els quals estaven dividits en dos grans grups (especialistes/no especialistes).

Ateses les limitacions d'aquest treball, les conclusions que es poden extreure són també limitades i és difícil poder generalitzar-les al conjunt de la població partint d'un experiment en què intervenen tan sols 24 informants. Dit això, de l'anàlisi dels resultats de les dades obtingudes amb l'aparell de seguiment de la mirada hem extret una sèrie de conclusions que resumim a continuació:

a) De manera global, i independentment del perfil dels participants:

1. Hi ha una lleugera tendència que hi hagi un nombre més elevat de fixacions i una durada de les fixacions superior en els subtítols col·loquials que en els normatius.

b) Tenint en compte el perfil dels participants (especialització lingüística o no):

2. Es dona un nombre més baix però una durada superior de les fixacions en el perfil de participants amb especialització lingüística. Així, com més especialització lingüística, menys fixacions sense importar si es tracta de

combinacions de pronoms normatius o col·loquials, però més durada de les fixacions, sobretot en els que contenen combinacions pronominals col·loquials.

Vistos en conjunt, aquests resultats ens porten a acceptar fins a cert punt la nostra hipòtesi, que afirmava que l'aparició de pronoms col·loquials sí que feia que els espectadors es fixessin més en els subtítols/pronoms i a refutar, per tant, la hipòtesi segons la qual els espectadors llegeixen els subtítols amb pronoms col·loquials igual que llegeixen els subtítols amb pronoms normatius. Diem fins a cert punt, perquè aquesta distracció sembla no ser conscient en la majoria dels espectadors, sobretot aquells que no tenen especialització lingüística, tal com demostren els resultats de les enquestes.

Això no obstant, recordem que a la introducció indicàvem que els resultats que s'obtinguessin dependrien “en última instància de les característiques dels espectadors, especialment del grau de familiarització que tinguin amb aquesta mena de textos escrits *espontanis*, de l'edat, del nivell educatiu assolit i de la sensibilitat lingüística”. La mostra de participants escollida, precisament, està formada per gent jove amb un grau de familiarització similar pel que fa a textos escrits espontanis i amb un nivell educatiu força homogeni; i l'únic que s'ha pogut contrastar és el que anomenàvem “sensibilitat lingüística” dividint la mostra en participants amb i sense especialització lingüística.

En conseqüència, cal considerar aquestes conclusions fragmentàries i representatives només d'espectadors amb unes característiques com les dels participants de l'experiment. Així doncs, en futurs experiments mitjançant *eye tracking* caldria augmentar el nombre de participants, incloure'n més tipus i incorporar altres mesures a banda de les d'identificació de mots, com ara les que indiquen Clifton *et alii* (2007: 248) per estudiar la lectura de fragments més amplis:

- First pass reading: the sum of all fixations in a region from first entering the region until leaving the region
- Go-past or regression path duration: the sum of all fixations in a region from first entering the region until moving to the right of the region. Fixations made during any regressions to earlier parts of the sentence before moving past the right boundary of the region are thus included in this measure, again given that the region was fixated)

- Regressions-out (the probability of regressing out a region, generally limited to the first pass reading of that region)
- Second pass reading time (the sum of all fixations in a region following the initial first pass time, including zero times when a region is not refixated).

Seria convenient, a més a més, reformular el qüestionari de manera que fos més fàcil quantificar les respostes a les preguntes que es planteja als participants de l'experiment i relacionar-les amb les dades quantitatives obtingudes mitjançant l'*eye tracker*. Potser caldria reconvertir-les en preguntes tancades, més precises i concretes, i afegir-ne d'altres per tal d'obtenir respostes que aportessin més informació sobre el tipus de llengua.

Quines implicacions tenen els resultats obtinguts? En principi, deduïm implícitament que, si la distracció és tan poc significativa i sobretot inconscient, tant és que els pronoms siguin col·loquials o no. A més a més, en alguns casos pot ser que fins i tot la presència d'aquestes combinacions col·loquials es percebi com una falta d'ortografia. Per tant, potser la manera de transmetre l'oralitat en els subtítols l'haurem de continuar buscant en el lèxic, en l'ús d'interjeccions, etc. i ser fidels a la normativa. O potser — per què no?—, igual que fan els *fansubbers* (Foerster 2010, 96), hauríem de gosar trencar la norma i ser creatius en aquest sentit, ja que la percepció del producte audiovisual no es veu afectada. O fins i tot plantejar-nos la possibilitat de generar diferents tipus de subtítols en funció del producte audiovisual (normatius per als documentals, col·loquials per a comèdies, etc.) o de les preferències dels espectadors (que hi hagi la possibilitat de tenir subtítols normatius i col·loquials per a un mateix producte audiovisual).

El debat continua obert i són moltes les possibilitats. Parlem-ne.

7 BIBLIOGRAFIA

Alves, F., Pagano, A., Neumann, S., Steiner, E. i Hansen-Schirra, S. (2010) Translation Units and Grammatical Shifts: Towards an Integration of Product- and Process-based Translation Research. Dins de: Shreve, G. M. i Angelone, E. (eds.) *Translation and Cognition*. Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins Publishing Company. 109-142.

Balota, D., Pollatsek, A. i Rayner, K. (1985) The Interaction of Contextual Constraints and Parafoveal Visual Information in Reading. *Cognitive Psychology*. 17 (3), 364-390.

Bartoll, E. (2008) *Paràmetres per a una taxonomia de la subtitulació*. Tesi doctoral. Universitat Pompeu Fabra. [En línia] Disponible a: <http://tdx.cat/bitstream/handle/10803/7572/tebt.pdf.pdf?sequence=1> [Últim accés el 10 de juliol del 2011]

Bibiloni, G. (2000) *Llengua estàndard i variació lingüística*. Contextos 3. 3a edició. Barcelona, Edicions 3 i 4.

Bonet, E. (2008) Cliticització. Dins de: Solà, J., Lloret, M. R., Mascaró, J. i Pérez Saldanya, M. [dirs.] *Gramàtica del català contemporani*. 4a edició. Barcelona, Empúries. Vol. 1, part 2, cap. 10, 933-989.

Caffrey, C. (2008) Viewer Perception of Visual Nonverbal Cues in Subtitled Anime. *European Journal of English Studies*. 12 (2), 163-178.

Cassany, D. (1992) *Descriure escriure*. 5a edició. Barcelona, Editorial Empúries.

Castellà, J. M. (1996) *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*. Biblioteca Universal 58. 2a edició. Barcelona, Editorial Empúries.

Chaume, F. (2003) *Doblatge i subtitulació per a la TV*. Biblioteca de Traducció i Interpretació, 8. Vic, Eumo Editorial / Universitat Pompeu Fabra / Universitat Autònoma de Barcelona / Universitat de Vic / Universitat Jaume I.

- Clifton, C., Staub, A. i Rayner, K. (2007) Eye Movements in Reading Words and Sentences. Dins de: Van Gompel, R.P.G., Fischer, M.H., Murray, W.S. i Hill, R.L. (eds.) *Eye Movements: A Window on Mind and Brain*. Amsterdam, Elsevier. 341-371.
- Colomina, J. (2008) Paradigmes flectius de les altres classes nominals. Dins de: Solà, J., Lloret, M. R., Mascaró, J. i Pérez Saldanya, M. [dirs.] *Gramàtica del català contemporani*. 4a edició. Barcelona, Empúries. Vol. 1, part 2, cap. 3, 535-582.
- Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. *Ésadir. El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals*. [En línia] Disponible a: <http://esadir.cat/> [Últim accés el 16 de juny del 2011]
- De Linde, Z. I Kay, N. (1999) *The Semiotics of Subtitling*. Manchester, St. Jerome.
- D'Ydewalle, G. i Gielen, I. (1992) Attention Allocation with Overlapping Sound, Image, and Text. Dins de: Rayner, K. (ed.) *Eye Movements and Visual Cognition*. Nova York, Springer. 415-527.
- D'Ydewalle, G. i Van Rensbergen, J. (1987) Reading a Message when the Same Message is Available Auditorily in Another Language: The Case of Subtitling. Dins de: O'Regan, J. K. i Lévy-Schoen, A. (eds.) *Eye Movements: From Physiology to Cognition* (pp. 313-321). Amsterdam, Elsevier Science.
- D'Ydewalle, G., Praet, C., Verfaillie, K. i Van Rensbergen, J. (1991) Watching Subtitled Television: Automatic Reading Behavior. *Communication Research*. 18, 650-666.
- D'Ydewalle, G., Warlop, L., i Van Rensbergen, J. (1989) Television and Attention: Differences between Young and Older Adults in the Division of Attention over Different Sources of TV Information. *Medienpsychologie: Zeitschrift für Individual- und Massenkommunikation*. 1, 42-57.
- Díaz Cintas, J. (2003) *Teoría y práctica de la subtitulación: inglés-español*. Barcelona, Ariel.
- Díaz Cintas, J. (2004) Subtitling: The Long Journey to Academic Acknowledgement. *The Journal of Specialised Translation*. [En línia] 1, 50-68. Disponible a:

http://www.jostrans.org/issue01/art_diaz_cintas.php [Últim accés el 28 de febrer del 2011]

Díaz Cintas, J. i Remael, A. (2007) *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester, St. Jerome Publishing.

Doherty, S., O'Brien, S. i Carl, M. (2010) Eye Tracking as an MT Evaluation Technique. *Machine Translation*. 24 (1), 1-13.

Dragsted, B. (2010) Coordination of Reading and Writing Processes in Translation: An Eye on Uncharted Territory. Dins de: Shreve, G. M. i Angelone, E. (eds.) *Translation and Cognition*. Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins Publishing Company. 41-62.

Duchowski, A. (2007) *Eye Tracking Methodology. Theory and Practice*. 2a. edició. Londres, Springer.

Fabra, P. (1991) *Gramàtica catalana*. 15a edició. Barcelona, Teide.

Foerster, A. (2010) Towards a Creative Approach in Subtitling: A Case Study. Dins de: Díaz-Cintas, J., Matamala, A. i Néves, J. (eds.) *New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility*. Amsterdam / Nova York, Rodopi. 81-98.

Fougner Rydning, A. i Lachaud, C. M. (2010) The Reformulation Challenge in Translation: Context Reduces Polysemy during Comprehension, but Multiplies Creativity during Production. Dins de: Shreve, G. M. i Angelone, E. (eds.) *Translation and Cognition*. Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins Publishing Company. 85-108.

Gambier, Y. (2008) Recent Developments and Challenges in Audiovisual Translation Research. Dins de: Chiaro, D., Heiss, C. i Bucaria, C. (eds.) *Between Text and Image. Updating Research in Screen Translation*. Benjamins Translation Library 78. Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins Publishing Company. 11-33.

García del Toro, C. (2004) Traducir la oralidad: su incidencia en el proceso de aprendizaje de la traducción. *Glosas didácticas*. [En línia] 13, 115-127. Disponible a http://www.um.es/glosasdidacticas/GD13/GD13_11.pdf [Últim accés el 21 de febrer del 2011].

Georgakopoulou, P. (2009) Subtitling for the DVD Industry. Dins de: Díaz Cintas, J. (ed.) *New Trends in Audiovisual Translation*. Bristol / Buffalo / Toronto, Multilingual Matters. 21-35.

Gielen, I. i d'Ydewalle, G. (1992) How Do We Watch Subtitled Television Programmes? Dins de: Demetriou, A., Efklides, A., Gonida, E. i Vakali, M. (eds.) *Psychological Research in Greece: Vol. 1, Development, Learning, and Instruction*. Salònica, Aristotelian University Press. 247-259.

Göpferich, S., Jakobsen, A. i Mees, I. (eds.) (2008) *Looking at Eyes: Eye tracking Studies of Reading and Translation Processing*. Copenhagen Studies in Language 36. Copenhagen, Samfundslitteratur.

Gottlieb, H. (2001) Subtitling: Visualizing Filmic Dialogue. Dins de: Lorenzo, L. i Pereira, A. M. (eds.) *El subtitulado: (inglés-español/gallego)*. Traducción subordinada 2 / Congresos 33. Vigo, Universidad de Vigo, Servicio de Publicacións. 85-110.

Gregory, M. i Carroll, S. (1978) *Language and Situation. Language Varieties and their Social Contexts*. Londres, Routledge & Keagan Paul.

Hefer, E. (2010) *Reading Second Language Subtitles: A Case Study of Afrikaans Viewers Reading in Afrikaans and English*. Tesina de màster inèdita. Vaal Triangle Campus of the North-West University, Sud-àfrica.

Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica (1999) *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. 2, Morfologia*. 4a edició revisada, 1a reimp. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica.

Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica (1999) *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. 1, Fonètica*. 3a edició revisada, 1a reimp. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica.

Ivarsson, J. i Carroll, M. (1998) *Subtitling*. Simrishamn, TransEdit.

Jensema, C.J. (1997) *Presentation Rate and Readability of Closed Caption Television: Final Report*. Washington, Office of Educational Technology.

- Jensema, C.J. (1998). Viewer Reaction to Different Television Captioning Speeds. *American Annals of the Deaf*. 143 (4), 318-324.
- Jensema, C.J. (2000). Final Report: A Study of the Eye Movement Strategies Used in Viewing Captioned Television. Washington, Department of Education Technology, Educational Media and Materials for Individuals with Disabilities. [En línia] Disponible a: <http://www.dcmp.org/caai/nadh7.pdf> [Últim accés el 16 de juny del 2011]
- Jensema, C.J. (2003). *Final Report: The Relation between Eye Movement and Reading Captions and Print by School-age Deaf Children*. Washington, Department of Education, Technology, Educational Media and Materials for Individuals with Disabilities. [En línia] Disponible a: <http://www.dcmp.org/caai/nadh134.pdf> [Últim accés el 16 de juny del 2011]
- Llengua i Mèdia (2004) *La subtitulació del col·loquial*. Col·lecció Documents. Bellaterra, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Matamala, A. (2009) Interjections in Original and Dubbed Sitcoms: A Comparison. *Meta. Journal des traducteurs*. 54 (3), 485-502.
- Matamala, A. i Orero, P. (eds.) (2010) *Listening to subtitles. Subtitles for the Deaf and Hard of Hearing*. Viena, Peter Lang.
- McConkie, G. i Yang, S. (2003) How Cognition Affects Eye Movements during Reading. Dins de: Radach, R., Hyona, J. i Deubel, H. (eds.) *The Mind's Eye: Cognitive and Applied Aspects of Eye Movement Research*. North Holland. 413-427.
- O'Brien, S. (2006) Eye Tracking and Translation Memory Matches. *Perspectives - Studies In Translatology*. 14 (3), 185-205.
- O'Brien, S. (2008) Processing Fuzzy Matches in Translation Memory Tools: An Eye Tracking Analysis. *Copenhagen Studies In Language*. 36, 79-102.
- O'Brien, S. (2010a) Controlled Language and Readability. Dins de: Shreve, G. M. i Angelone, E. (eds.) *Translation and Cognition*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company. 143-165.

- O'Brien, S. (2010b) Eye Tracking in Translation Process Research: Methodological Challenges and Solutions. *Copenhagen Studies In Language*. 38, 251-266.
- O'Brien, S. (ed.) (2011) *Cognitive Explorations of Translation*. Londres / Nova York, Continuum.
- Orero, P. (en premsa) *Audio Description as a cognitive activity: checking what is seen through eye tracking*.
- Payrató, L. (1990) *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. Biblioteca lingüística catalana 5. 3a edició. València, Universitat de València.
- Payrató, L. (ed.) (1998) *Oralment. Estudis de variació funcional*. Barcelona, Universitat de Barcelona / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Payrató, L. (2003) *Pragmàtica, discurs i llengua oral. Introducció a l'anàlisi funcional de textos*. Humanitats 81. Barcelona, Editorial UOC.
- Perego, E. (2008) What Would We Read Best? Hypotheses and Suggestions for the Location of Line Breaks in Film Subtitles. *The Sign Language Translator and Interpreter (SLTI)*. Vol. 2, 35-63.
- Perego, E. (2009). The Codification of Nonverbal Information in Subtitled Texts. Dins de: Díaz Cintas, J. (ed.). *New Trends in Audiovisual Translation*. Bristol, Multilingual Matters, 58-69.
- Perego, E., Del Missier, F., Porta, M. i Mosconi, M. (2010) The Cognitive Effectiveness of Subtitle Processing. *Media Psychology*. 13, 243-272.
- Pla, A. (2010) *Això del català*. Barcelona, Columna Edicions.
- Radach, R., Kennedy, A. i Rayner, K. (eds.) (2004) *Eye Movements and Information Processing during Reading*. Nova York, Taylor & Francis.
- Rayner, K. (1998) Eye Movements in Reading and Information Processing: 20 Years of Research. *Psychological Bulletin*. 124, 372-422.

- Rayner, K. i Duffy, S. A. (1987) Eye Movements and Lexical Ambiguity. Dins de: O'Regan, J. K. i Levy-Schoen, A. (eds.) *Eye movements: From Physiology to Cognition*. Amsterdam, Elsevier. 512-529.
- Rayner, K. i Pollatsek, A. (1989) *The Psychology of Reading*. Broadway (EUA), Lawrence Erlbaum Associates.
- Rayner, K., Chace, K. Slattery, T., Ashby, J. (2006). Eye Movements as Reflections of Comprehension Processes in Reading. *Scientific Studies of Reading*. 10, 241-256.
- Remael, A. i Neves, J. (eds.) (2007) *A Tool for Social Integration? Audiovisual Translatio for Different Angles*. Linguistica Antverpiensia NS6. Anvers, Hogeschool Antwerpen / Hoger Instituut voor Vertalers & Tolken.
- Rico, A. (2000) Música per a camaleons: subtitulació i traducció. Dins de: Cros, A., Segarra, M. i Torrent, A. M. (eds.) *Llengua oral i llengua escrita a la televisió*. Biblioteca Milà i Fontanals 37. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 89-111.
- Romero, S. (1998) Aproximació a la variació pronominal àtona en àmbits d'us formals i informals. Dins de: Payrató, L. *Oralment. Estudis de variació funcional*. Biblioteca Milà i Fontanals 29. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 115-128.
- Romero-Fresco, P. (2009) More Haste Less Speed: Edited versus Verbatim Respoken Subtitles. *VIAL. Vigo International Journal of Applied Linguistics*. 6, 109-133.
- Romero-Fresco, P. (2010) Comprehension and Reading Patterns of Respoken Subtitles for the News. Dins de: Díaz-Cintas, J., Matamala, A. i Néves, J. (eds.) *New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility*. Amsterdam / Nova York, Rodopi. 175-194.
- Romero-Fresco, P. (ed.) (en premsa) *The Reception of SDH in Europe*. Berlín, Peter Lang.
- Santamaria, L. (2003) Subtitulació i implicacions cognitives en la recreació dels personatges. Dins de: Mallafrè, J. (ed.) *II Jornades per a la cooperació en estandardització lingüística*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica.

Sepielak, K. (en curs) Voice-over in Fiction Movies in Poland: Synthesis, Synchrony, Attention and Comprehension. Tesi doctoral en curs.

Shreve, G. M. i Angelone, E. (eds.) (2010) *Translation and Cognition*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Shreve, G. M., Lacruz, I. i Angelone, E. (2010) Cognitive effort, syntactic disruption, and visual interference in a sight translation task. . Dins de: Shreve, G. M. i Angelone, E. (eds.) *Translation and Cognition*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company. 63-84.

Solà, J., Lloret, M. R., Mascaró, J. i Pérez Saldanya, M. [dirs.] *Gramàtica del català contemporani*. 4a edició. Barcelona, Empúries.

Solà, J. (2009) *Plantem cara. Defensa de la llengua, defensa de la terra*. Orígens 139. Barcelona, La Magrana.

Todolí, J. (2008) Els pronoms. Dins de: Solà, J., Lloret, M. R., Mascaró, J. i Pérez Saldanya, M. [dirs.] *Gramàtica del català contemporani*. 4a edició. Barcelona, Empúries. Vol. 2, cap. 6, 1371-1430.

Tuson, A. (1995) *Anàlisi de la conversa*. Trad. Lluís Payrató. Biblioteca Universal 73. Barcelona, Editorial Empúries.

Tuson, J. (1993) *El lujo del lenguaje*. Trad. Xavier Laborda. Paidós Comunicación 36. 2a edició. Barcelona, Ediciones Paidós.

Vallverdú, F. (2000) *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*. Pràctiques lingüístiques 3. Barcelona, Edicions 62.

Zola, D. (1984) Redundancy and Word Perception during Reading. *Perception & Psychophysics*. 26, 277-284.

8 ANNEX. RECULL DELS SUBTÍTOLS INCLOSOS ALS CLIPS DE L'EXPERIMENT AMB LES VARIABLES INDEPENDENTS MARCADES

8.1 Clip 471

IEC	TVC
<pre>{HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:00:60 El bonic d'un dilema és } {T 00:00:02:11 } {T 00:00:02:31 que és fàcil de definir. } {T 00:00:04:85</pre>	<pre>{HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:00:60 El bonic d'un dilema és } {T 00:00:02:11 } {T 00:00:02:31 que és fàcil de definir. } {T 00:00:04:85</pre>

<p>}</p> <p>{T 00:00:04:95</p> <p>Estimo l'Alex.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:05:75</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:55</p> <p>Però també estimo l'Sven,</p> <p>i l'Alex ho ha descobert.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:85</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:10:45</p> <p>Instal·lem-nos-hi, va.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:28</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:14:30</p> <p>Hauríeu de rumiar-vos-ho,</p> <p>tu i l'Sven.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:16:29</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:17:27</p> <p>Ostres, Alex!</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:04:95</p> <p>Estimo l'Alex.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:05:75</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:55</p> <p>Però també estimo l'Sven,</p> <p>i l'Alex ho ha descobert.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:85</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:10:45</p> <p>Instal·lem's-hi, va.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:28</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:14:30</p> <p>Hauríeu de rumià-us-ho,</p> <p>tu i l'Sven.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:16:29</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:17:27</p> <p>Ostres, Alex!</p>
--	--

<p>}</p> <p>{T 00:00:18:36</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:19:42</p> <p>I no triguis gaire.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:49</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:91</p> <p>Dissabte surt el pis al diari.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:74</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:23:22</p> <p>Com deia:</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:19</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:39</p> <p>és fàcil definir un dilema.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:26:67</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:27:68</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:18:36</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:19:42</p> <p>I no triguis gaire.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:49</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:91</p> <p>Dissabte surt el pis al diari.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:74</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:23:22</p> <p>Com deia:</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:19</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:39</p> <p>és fàcil definir un dilema.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:26:67</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:27:68</p>
--	--

<p>Torna a ser cosa d'una nit?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:29:17</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:29:99</p> <p>Però no és fàcil de resoldre.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:31:97</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:35:93</p> <p>No ho sé.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:21</p> <p>}</p>	<p>Torna a ser cosa d'una nit?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:29:17</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:29:99</p> <p>Però no és fàcil de resoldre.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:31:97</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:35:93</p> <p>No ho sé.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:21</p> <p>}</p>
--	--

8.2 Clip 472

IEC	TVC
<p>{HEAD</p> <p>DISCID=</p> <p>DVDTITLE=</p> <p>CODEPAGE=1250</p> <p>FORMAT=ASCII</p> <p>LANG=EN</p> <p>TITLE=1</p> <p>ORIGINAL=ORIGINAL</p>	<p>{HEAD</p> <p>DISCID=</p> <p>DVDTITLE=</p> <p>CODEPAGE=1250</p> <p>FORMAT=ASCII</p> <p>LANG=EN</p> <p>TITLE=1</p> <p>ORIGINAL=ORIGINAL</p>

<p>AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:02:06 Lolle, no podem continuar així. } {T 00:00:03:89 } {T 00:00:05:97 Tens raó. } {T 00:00:07:03 } {T 00:00:09:26 Què fem ara? } {T 00:00:10:33 } {T 00:00:16:75 Ens n'oblidem? } {T 00:00:18:21 }</p>	<p>AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:02:06 Lolle, no podem continuar així. } {T 00:00:03:89 } {T 00:00:05:97 Tens raó. } {T 00:00:07:03 } {T 00:00:09:26 Què fem ara? } {T 00:00:10:33 } {T 00:00:16:75 Ens en oblidem? } {T 00:00:18:21 }</p>
---	--

{T 00:00:26:84	{T 00:00:26:84
Et descuides dues coses.	Et descuides dues coses.
}	}
{T 00:00:28:64	{T 00:00:28:64
}	}
{T 00:00:29:52	{T 00:00:29:52
Quines?	Quines?
}	}
{T 00:00:30:20	{T 00:00:30:20
}	}
{T 00:00:32:02	{T 00:00:32:02
No podem oblidar-nos-en,	No podem oblidà'ns-en,
del primer petó.	del primer petó.
}	}
{T 00:00:34:14	{T 00:00:34:14
}	}
{T 00:00:34:25	{T 00:00:34:25
I l'altra?	I l'altra?
}	}
{T 00:00:35:15	{T 00:00:35:15
}	}
{T 00:00:36:79	{T 00:00:36:79
Que t'estimo.	Que t'estimo.
}	}
{T 00:00:37:79	{T 00:00:37:79

}	}
---	---

8.3 Clip 473

IEC	TVC
<pre>{HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:00:00 És el primer cop que xerro tota la nit amb un noi. } {T 00:00:02:84 } {T 00:00:03:34 N'hi ha hagut bastants. }</pre>	<pre>{HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:00:00 És el primer cop que xerro tota la nit amb un noi. } {T 00:00:02:84 } {T 00:00:03:34 N'hi ha hagut bastants. }</pre>

{T 00:00:04:91	{T 00:00:04:91
}	}
{T 00:00:05:05	{T 00:00:05:05
Però ens n'anàvem al llit.	Però ens en anàvem al llit.
}	}
{T 00:00:06:99	{T 00:00:06:99
}	}
{T 00:00:08:90	{T 00:00:08:90
M'estimo més xerrar amb tu.	M'estimo més xerrar amb tu.
}	}
{T 00:00:10:23	{T 00:00:10:23
}	}
{T 00:00:12:94	{T 00:00:12:94
Jo també m'ho estimo molt més.	Jo també m'ho estimo molt més.
}	}
{T 00:00:14:92	{T 00:00:14:92
}	}
{T 00:00:16:68	{T 00:00:16:68
Ja el tinc!	Ja el tinc!
}	}
{T 00:00:17:67	{T 00:00:17:67
}	}
{T 00:00:18:12	{T 00:00:18:12
Heu d'arrencar-vos-els,	Heu d'arrencà-us-els,

<p>aquests pèls.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:45</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:21:12</p> <p>L'ajudava a arrencar-se un pèl.</p> <p>Té bigoti.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:88</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:37</p> <p>Vaig a preparar la declaració.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:27:49</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:27:69</p> <p>Bigoti?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:28:96</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:29:25</p> <p>No vull que ho sàpiga.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:31:12</p>	<p>aquests pèls.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:45</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:21:12</p> <p>L'ajudava a arrencar-se un pèl.</p> <p>Té bigoti.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:88</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:37</p> <p>Vaig a preparar la declaració.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:27:49</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:27:69</p> <p>Bigoti?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:28:96</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:29:25</p> <p>No vull que ho sàpiga.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:31:12</p>
---	---

<p>}</p> <p>{T 00:00:31:22</p> <p>Et fa por com reaccionarà?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:32:63</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:34:85</p> <p>Entesos, esperem una mica.</p> <p>Serà emocionant.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:38:40</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:02</p> <p>Sí?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:95</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:40:25</p> <p>M'agraden els secrets.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:41:65</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:46:35</p> <p>Li he de dir a l'Alex</p> <p>que he dormit amb l'Sven.</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:31:22</p> <p>Et fa por com reaccionarà?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:32:63</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:34:85</p> <p>Entesos, esperem una mica.</p> <p>Serà emocionant.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:38:40</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:02</p> <p>Sí?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:95</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:40:25</p> <p>M'agraden els secrets.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:41:65</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:46:35</p> <p>Li he de dir a l'Alex</p> <p>que he dormit amb l'Sven.</p>
---	---

<p>}</p> <p>{T 00:00:48:96</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:49:06</p> <p>No dir-li-ho seria molt injust.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:51:66</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:52:36</p> <p>La qüestió és:</p> <p>com li ho dic?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:55:02</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:55:96</p> <p>Ja m'ho rumiaré.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:58:07</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:58:36</p> <p>El problema és com s'ho prendrà.</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:01:12</p> <p>}</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:48:96</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:49:06</p> <p>No dir-l'hi seria molt injust.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:51:66</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:52:36</p> <p>La qüestió és:</p> <p>com l'hi dic?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:55:02</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:55:96</p> <p>Ja m'ho rumiaré.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:58:07</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:58:36</p> <p>El problema és com s'ho prendrà.</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:01:12</p> <p>}</p>
--	--

8.4 Clip 476

IEC	TVC
<pre>{HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:02:15 Alex. } {T 00:00:03:18 } {T 00:00:04:16 La Lolle no era a dins? } {T 00:00:05:55 } {T 00:00:07:23 Em dec haver equivocat. Perdona...</pre>	<pre>{HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:02:15 Alex. } {T 00:00:03:18 } {T 00:00:04:16 La Lolle no era a dins? } {T 00:00:05:55 } {T 00:00:07:23 Em dec haver equivocat. Perdona...</pre>

<p>}</p> <p>{T 00:00:09:33</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:43</p> <p>Sí que hi era, Alex.</p> <p>I ens n'hem fet molts, de petons.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:47</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:19:52</p> <p>No us n'heu estat, Sven?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:84</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:84</p> <p>No t'enganyo, Alex.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:35</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:48</p> <p>No em toquis la pera, Sven.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:24</p> <p>}</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:09:33</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:43</p> <p>Sí que hi era, Alex.</p> <p>I ens en hem fet molts, de petons.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:47</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:19:52</p> <p>No us en heu estat, Sven?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:84</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:84</p> <p>No t'enganyo, Alex.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:35</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:48</p> <p>No em toquis la pera, Sven.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:24:24</p> <p>}</p>
--	--

{T 00:00:24:34	{T 00:00:24:34
Tu mateix, Alex.	Tu mateix, Alex.
}	}
{T 00:00:26:06	{T 00:00:26:06
}	}
{T 00:00:26:16	{T 00:00:26:16
Vaig a buscar-la al súper.	Vaig a buscar-la al súper.
}	}
{T 00:00:27:44	{T 00:00:27:44
}	}
{T 00:00:49:16	{T 00:00:49:16
Per què vas xop?	Per què vas xop?
}	}
{T 00:00:50:60	{T 00:00:50:60
}	}
{T 00:00:51:10	{T 00:00:51:10
Ens hem remullat a la banyera.	Ens hem remullat a la banyera.
-Sarah...	-Sarah...
}	}
{T 00:00:53:91	{T 00:00:53:91
}	}
{T 00:00:54:08	{T 00:00:54:08
Sí...	Sí...
-Que sí!	-Que sí!
}	}

{T 00:00:55:59	{T 00:00:55:59
}	}
{T 00:00:55:79	{T 00:00:55:79
Sara, quan hi he entrat	Sara, quan hi he entrat
en Hart no hi era.	en Hart no hi era.
}	}
{T 00:00:58:81	{T 00:00:58:81
}	}
{T 00:00:58:91	{T 00:00:58:91
I en Hart amb una dona seria	I en Hart amb una dona seria
com Mr Bean amb una dona.	com Mr Bean amb una dona.
}	}
{T 00:01:02:89	{T 00:01:02:89
}	}
{T 00:01:03:29	{T 00:01:03:29
Mr Bean.	Mr Bean.
}	}
{T 00:01:04:35	{T 00:01:04:35
}	}
{T 00:01:04:95	{T 00:01:04:95
Doncs l'Alf, si vols.	Doncs l'Alf, si vols.
}	}
{T 00:01:06:57	{T 00:01:06:57
}	}

{T 00:01:06:90	{T 00:01:06:90
L'Alf.	L'Alf.
}	}
{T 00:01:07:98	{T 00:01:07:98
}	}

8.5 Clip 512

IEC	TVC
{HEAD	{HEAD
DISCID=	DISCID=
DVDTITLE=	DVDTITLE=
CODEPAGE=1250	CODEPAGE=1250
FORMAT=ASCII	FORMAT=ASCII
LANG=EN	LANG=EN
TITLE=1	TITLE=1
ORIGINAL=ORIGINAL	ORIGINAL=ORIGINAL
AUTHOR=	AUTHOR=
WEB=	WEB=
INFO=	INFO=
LICENSE=	LICENSE=
}	}
{T 00:00:00:00	{T 00:00:00:00
I tant que no vull!	I tant que no vull!
No en vull mantenir cap més.	No en vull mantenir cap més.
}	}
{T 00:00:03:62	{T 00:00:03:62

<p>}</p> <p>{T 00:00:04:17</p> <p>I es pot saber qui més mantens?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:45</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:45</p> <p>Una paia que fa dos mesos que no em paga el lloguer.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:55</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:65</p> <p>No t'amoïnis, que t'ho pagaré tot!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:13:30</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:13:40</p> <p>Això dius sempre, però no ho fas.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:15:25</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:15:35</p> <p>Saps què et dic?</p> <p>}</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:04:17</p> <p>I es pot saber qui més mantens?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:45</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:45</p> <p>Una paia que fa dos mesos que no em paga el lloguer.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:55</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:65</p> <p>No t'amoïnis, que t'ho pagaré tot!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:13:30</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:13:40</p> <p>Això dius sempre, però no ho fas.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:15:25</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:15:35</p> <p>Saps què et dic?</p> <p>}</p>
---	---

<p>{T 00:00:16:94</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:16:94</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:17:05</p> <p>Baralleu-vos-hi, aquí al mig,</p> <p>que jo només passo.</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:17:05</p> <p>Baralleu's-hi, aquí al mig,</p> <p>que jo només passo.</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:20:41</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:20:41</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:21:71</p> <p>Ja t'ha dit que el Fatman</p> <p>s'ha instal·lat aquí?</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:21:71</p> <p>Ja t'ha dit que el Fatman</p> <p>s'ha instal·lat aquí?</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:24:48</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:24:48</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:24:48</p> <p>El Fatman?</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:24:48</p> <p>El Fatman?</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:25:48</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:25:48</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:26:10</p> <p>No us n'adonareu que hi és!</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:26:10</p> <p>No us en adonareu que hi és!</p> <p>}</p>
<p>{T 00:00:28:13</p> <p>}</p>	<p>{T 00:00:28:13</p> <p>}</p>

{T 00:00:36:01	{T 00:00:36:01
No, eh?	No, eh?
}	}
{T 00:00:37:01	{T 00:00:37:01
}	}
{T 00:00:52:80	{T 00:00:52:80
Fred!	Fred!
}	}
{T 00:00:53:80	{T 00:00:53:80
}	}
{T 00:00:55:87	{T 00:00:55:87
Però què hi fas al meu llit?	Però què hi fas al meu llit?
}	}
{T 00:01:00:03	{T 00:01:00:03
}	}

8.6 Clip 513

IEC	TVC
{HEAD	{HEAD
DISCID=	DISCID=
DVDTITLE=	DVDTITLE=
CODEPAGE=1250	CODEPAGE=1250
FORMAT=ASCII	FORMAT=ASCII
LANG=EN	LANG=EN
TITLE=1	TITLE=1

ORIGINAL=ORIGINAL	ORIGINAL=ORIGINAL
AUTHOR=	AUTHOR=
WEB=	WEB=
INFO=	INFO=
LICENSE=	LICENSE=
}	}
{T 00:00:00:00	{T 00:00:00:00
Lolle!	Lolle!
-Què?	-Què?
}	}
{T 00:00:01:53	{T 00:00:01:53
}	}
{T 00:00:02:28	{T 00:00:02:28
Li pots dir que deixi el vàter lliure?	Li pots dir que deixi el vàter lliure?
}	}
{T 00:00:04:95	{T 00:00:04:95
}	}
{T 00:00:05:05	{T 00:00:05:05
Ja hi torna a ser?	Ja hi torna a ser?
-Sí!	-Sí!
}	}
{T 00:00:06:72	{T 00:00:06:72
}	}
{T 00:00:06:62	{T 00:00:06:62
Deu ser el seu hobby!	Deu ser el seu hobby!
-Sí.	-Sí.

<p>}</p> <p>{T 00:00:07:72</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:07:92</p> <p>Bon dia!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:40</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:86</p> <p>Sembla que hi dormi!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:11:07</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:11:71</p> <p>Fred! Afanyem-nos-hi una mica, sents?</p> <p>-Un moment! Ja surto.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:16:85</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:19:01</p> <p>Sento haver-vos-el embussat.</p> <p>El desembussaré de seguida!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:47</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:07:72</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:07:92</p> <p>Bon dia!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:40</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:09:86</p> <p>Sembla que hi dormi!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:11:07</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:11:71</p> <p>Fred! Afanyem's-hi una mica, sents?</p> <p>-Un moment! Ja surto.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:16:85</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:19:01</p> <p>Sento havè-us-el embussat.</p> <p>El desembussaré de seguida!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:47</p>
---	---

<p>}</p> <p>{T 00:00:22:89</p> <p>Lolle!</p> <p>-Sí?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:24</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:37</p> <p>Si es torna a fer flams de nit, el mato.</p> <p>-Lolle!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:28:86</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:30:35</p> <p>Voleu que se'n vagi, no?</p> <p>-Sí.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:32:03</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:33:42</p> <p>Fa tres dies que no he...</p> <p>-Ja t'he entès! Fred!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:24</p> <p>}</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:22:89</p> <p>Lolle!</p> <p>-Sí?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:24</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:37</p> <p>Si es torna a fer flams de nit, el mato.</p> <p>-Lolle!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:28:86</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:30:35</p> <p>Voleu que se'n vagi, no?</p> <p>-Sí.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:32:03</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:33:42</p> <p>Fa tres dies que no he...</p> <p>-Ja t'he entès! Fred!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:24</p> <p>}</p>
---	---

{T 00:00:38:55	{T 00:00:38:55
No s'ho empassa...	No s'ho empassa...
}	}
{T 00:00:40:00	{T 00:00:40:00
}	}
{T 00:00:41:37	{T 00:00:41:37
Hem de parlar.	Hem de parlar.
-Ja tira avall.	-Ja tira avall.
}	}
{T 00:00:43:90	{T 00:00:43:90
}	}
{T 00:00:45:70	{T 00:00:45:70
Has de buscar-te pis.	Has de buscar-te pis.
}	}
{T 00:00:48:99	{T 00:00:48:99
}	}
{T 00:00:49:57	{T 00:00:49:57
Primer he de trobar feina.	Primer he de trobar feina.
}	}
{T 00:00:51:03	{T 00:00:51:03
}	}
{T 00:00:52:23	{T 00:00:52:23
Per què no ho proves al centre?	Per què no ho proves al centre?
}	}
{T 00:00:54:93	{T 00:00:54:93

<pre> } {T 00:00:55:06 Ja ho he provat, però no sóc prou bo. } {T 00:00:59:10 } </pre>	<pre> } {T 00:00:55:06 Ja ho he provat, però no sóc prou bo. } {T 00:00:59:10 } </pre>
--	--

8.7 Clip 514

IEC	TVC
<pre> {HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:00:59 No sóc una inútil. } {T 00:00:01:86 </pre>	<pre> {HEAD DISCID= DVDTITLE= CODEPAGE=1250 FORMAT=ASCII LANG=EN TITLE=1 ORIGINAL=ORIGINAL AUTHOR= WEB= INFO= LICENSE= } {T 00:00:00:59 No sóc una inútil. } {T 00:00:01:86 </pre>

<p>}</p> <p>{T 00:00:02:53</p> <p>Els inútils tenen els cabells greixosos, estudien pedagogia religiosa</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:36</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:93</p> <p>i tenen grans.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:08:11</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:11:47</p> <p>No!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:27</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:74</p> <p>Només hi havia vingut un cop, amb l'institut.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:15:70</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:16:99</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:02:53</p> <p>Els inútils tenen els cabells greixosos, estudien pedagogia religiosa</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:36</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:06:93</p> <p>i tenen grans.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:08:11</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:11:47</p> <p>No!</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:27</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:12:74</p> <p>Només hi havia vingut un cop, amb l'institut.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:15:70</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:16:99</p>
---	---

<p>Feia la mateixa olor.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:18:56</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:18:96</p> <p>No sento cap olor.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:43</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:53</p> <p>També hi tens un gra al nas?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:26</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:65</p> <p>Mirem-nos-ho més positivament.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:34</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:44</p> <p>Tot s'ha modernitzat i</p> <p>ens n'estalvien la part burocràtica.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:30:47</p>	<p>Feia la mateixa olor.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:18:56</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:18:96</p> <p>No sento cap olor.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:43</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:20:53</p> <p>També hi tens un gra al nas?</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:26</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:22:65</p> <p>Mirem's-ho més positivament.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:34</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:25:44</p> <p>Tot s'ha modernitzat i</p> <p>ens en estalvien la part burocràtica.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:30:47</p>
---	--

<p>}</p> <p>{T 00:00:30:67</p> <p>Ara tot és...</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:31:72</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:33:45</p> <p>de disseny.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:34:50</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:34:86</p> <p>Haurem d'acostumar-nos-hi,</p> <p>a tant disseny.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:10</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:20</p> <p>Deuen haver de fer reformes...</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:16</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:49</p> <p>Valdria més que ho enderroquessin.</p> <p>}</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:30:67</p> <p>Ara tot és...</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:31:72</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:33:45</p> <p>de disseny.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:34:50</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:34:86</p> <p>Haurem d'acostumà'ns-hi,</p> <p>a tant disseny.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:10</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:37:20</p> <p>Deuen haver de fer reformes...</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:16</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:39:49</p> <p>Valdria més que ho enderroquessin.</p> <p>}</p>
--	--

{T 00:00:41:77	{T 00:00:41:77
}	}
{T 00:00:42:51	{T 00:00:42:51
Agafa el número.	Agafa el número.
}	}
{T 00:00:43:96	{T 00:00:43:96
}	}
{T 00:00:45:67	{T 00:00:45:67
Només en tens tres al davant.	Només en tens tres al davant.
}	}
{T 00:00:47:27	{T 00:00:47:27
}	}
{T 00:00:48:58	{T 00:00:48:58
Només tres, eh?	Només tres, eh?
}	}
{T 00:00:49:95	{T 00:00:49:95
}	}
{T 00:00:51:25	{T 00:00:51:25
Perdona.	Perdona.
}	}
{T 00:00:52:25	{T 00:00:52:25
}	}
{T 00:00:53:90	{T 00:00:53:90
Digui?	Digui?

<p>}</p> <p>{T 00:00:54:92</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:55:32</p> <p>Sí.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:56:32</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:56:81</p> <p>Sí, era el meu.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:58:13</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:59:29</p> <p>Fantàstic!</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:00:71</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:01:39</p> <p>Avui a les tres? Perfecte.</p> <p>A les oficines, oi?</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:04:35</p> <p>}</p>	<p>}</p> <p>{T 00:00:54:92</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:55:32</p> <p>Sí.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:56:32</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:56:81</p> <p>Sí, era el meu.</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:58:13</p> <p>}</p> <p>{T 00:00:59:29</p> <p>Fantàstic!</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:00:71</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:01:39</p> <p>Avui a les tres? Perfecte.</p> <p>A les oficines, oi?</p> <p>}</p> <p>{T 00:01:04:35</p> <p>}</p>
--	--

{T 00:01:04:45 D'acord. Gràcies. Adéu. Genial! } {T 00:01:07:83 }	{T 00:01:04:45 D'acord. Gràcies. Adéu. Genial! } {T 00:01:07:83 }
--	--

9 ANNEX. MISSATGE DE CRIDA ALS PARTICIPANTS

Benvolguts:

Em dic Anna Fernández i necessito col·laboradors voluntaris per a la realització d'un experiment per a un projecte de recerca audiovisual. Es tracta simplement de veure uns clips de vídeo i de respondre un breu qüestionari. L'experiment té una durada de 20 minuts i s'ha de realitzar necessàriament la setmana que ve dimarts o dijous a l'Edifici MRA (Mòdul de Recerca A), aula MRA/126.

Els qui estigueu interessats a participar en l'experiment heu de complir els següents requisits:

- Ser catalanoparlants.
- No tenir coneixements d'alemany.

Si hi voleu participar, em podeu enviar un missatge a la següent adreça de correu electrònic m.audiovisual@uab.cat i mirarem de concretar l'hora que us vagi millor.

Gràcies!

10 ANNEX. FULL D'INSTRUCCIONS ALS PARTICIPANTS

Tot seguit et presentarem 7 clips extrets de la sèrie que es va emetre a TV3 titulada *Berlín, Berlín*. Tots tenen una durada d'1 minut aproximadament i estan subtitulats en català, atès que l'idioma original és l'alemany.

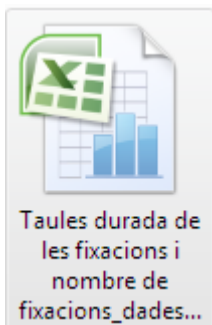
La teva tasca serà mirar detingudament els clips. Mentre els mires, t'enregistrarem els ulls amb un aparell de seguiment de la mirada (*eye tracker*). Quan hakis vist els 6 primers clips, et passarem un qüestionari molt simple que hauràs de respondre. Després veuràs el 7è clip i tornaràs a respondre un breu qüestionari.

Moltes gràcies per la teva col·laboració.

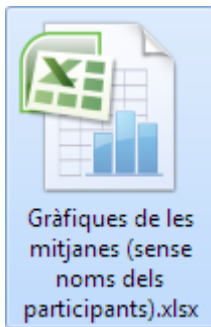

Ara passarem l'últim clip. Para especial atenció als subtítols, sisplau.

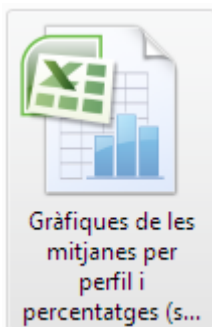
11 ANNEX. TAULES DE RECOLLIDA DE DADES DE L'EXPERIMENT

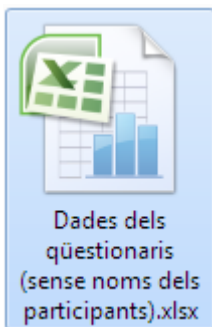
12 ANNEX. DADES I GRÀFIQUES DE LES MITJANES DE L'EXPERIMENT

13 ANNEX. DADES I GRÀFIQUES DE LES MITJANES DE L'EXPERIMENT PER PERFIL

14 ANNEX. DADES DELS QÜESTIONARIS

15 ANNEX. ENQUESTES DELS PARTICIPANTS

PERFIL 1 PARTICIPANT 1

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé. Es podien llegir clarament ~~en tot moment~~ ^{en tot moment}. El tamany de la font cec que era correcte.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No. No he notat cap canvi i tots els subtítols m'han semblat iguals.

En cas afirmatiu, quin i per què?

—

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

M'han semblat fàcils de seguir quan després d'un diàleg hi havia una acció sense conversa. En les converses quan hi ha força diàleg em costava una mica seguir la conversa i l'acció alhora.

PERFIL 1 PARTICIPANT 1

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

No ~~no~~ he vist cap diferència amb els anteriors subtítols.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

—

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

~~Adona~~ Molt correctes, fàcils de seguir.

PERFIL 1 PARTICIPANT 2

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

En general m'han semblat bé els subtítols, amb un alt nivell de neutralitat en el llenguatge (potser hauria esperat un altre tipus de llenguatge ~~de~~ per les persones protagonistes de les imatges)

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Algun subtítol m'ha sobtat ~~per~~ per com ~~els~~ ho feien servir els pronoms febles (no recordo quin imatge era)

També (tot i que ara no ho recordo) m'ha semblat veure alguna falta d'ortografia ~~(de les paraules)~~

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Crec que estan escrits correctament a excepció d'allò ja ~~comentat~~ comentat anteriorment

PERFIL 1 PARTICIPANT 2:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Ho

El mateix que per als 6 primers

Te n'ha sobtat algun especialment?

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

PERFIL 1 PARTICIPANT 3:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Curts, fàcils de llegir i em deixaven veure l'escena perquè no havia de dedicar molta estona a llegir.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

M'han semblat ben contrastats amb el fons i el tamany de la lletra molt apropiat. Puc imaginar-me que, donat que les escenes tenien diàlegs amb frases curtes, la lectura dels subtítols m'ha resultat fàcil. A més, pel context i sense saber alemany no era difícil seguir l'argument.

PERFIL 1 PARTICIPANT 3:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Igual q abans

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Ara he vist que el text de subtítol no tenia ombra, cosa que fa que resulti encara més el text per sobre del fons.

PERFIL 1 PARTICIPANT 4

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Be', apareixen a temps en les escenes.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Es llegeixen de manera molt fàcil, fa ràpida la lectura i permeten seguir fixant-se en la imatge.

PERFIL 1 PARTICIPANT 4:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé, adequats al temps del diàleg original.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

De fàcil lectura i ben escrits.

PERFIL 1 PARTICIPANT 5:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Trobo que es podria haver fet més col·loquial perquè es dirigeix a un públic jove.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Estan escrits en un català correcte i (weewets) en moments bastant formal.

PERFIL 1 PARTICIPANT 5:

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

No han estat tan finals però també m'agrada
saber clerà per veure si realment diuen el
mateix.

Te n'ha sobtat algun especialment?

7

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Molt correctes.

PERFIL 1 PARTICIPANT 6:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

—

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé.

PERFIL 1 PARTICIPANT 6:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

—

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé

PERFIL 1 PARTICIPANT 7

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Entenedors, correctament escrits. Cap problema a l'hora d'entendre el contingut del vídeo. El temps entre subtítol i subtítol suficient, ni molt llarg ni massa curt, dona temps de llegir sense perdre el fil.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Es comprenen amb facilitat. &

PERFIL 1 PARTICIPANT 7:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

A i apareixer paraules mal escrites, fa que m'hagi fixat més en els subtítols que en la imatge.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí

En cas afirmatiu, quin i per què?

Mirem-s'ho i una altra paraula que no recordo.

Perquè contenen faltes d'ortografia.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

H hi ha paraules ~~escrites~~ escrites incorrectament.

PERFIL 1 PARTICIPANT 8:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé

Te n'ha sobtat algun especialment?

NO

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé, són clars

PERFIL 1 PARTICIPANT 8:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Be

Te n'ha sobtat algun especialment?

NO

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Be

PERFIL 1 PARTICIPANT 9:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Normal, com sempre ..

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Normal, com ho estan normalment.

PERFIL 1 PARTICIPANT 9:

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Normal

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí, un en concret

En cas afirmatiu, quin i per què?

En un en el que hi havia un pronom feble i no el correct. En el mateix, estava molt accentuat.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Tot de l'enunciat, normal.

PERFIL 1 PARTICIPANT 10:

Questionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Correctes però podrien haver remarcat més alguns aspectes com les exclamacions, pauses, etc.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Algun on la llole ajuda una mica però els subtítols ho escrivien sense aportar aquesta informació.

En cas afirmatiu, quin i per què?

El últim clip on s'ha embussat el WC, on la vida l'aniga però no s'aprecia als subtítols.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Correctes però mai han de ser ni massa literals ni tampoc molt diferents de a l'original, s'han d'adaptar més.

PERFIL 1 PARTICIPANT 10:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Correctes però no hi ha diferències entre la veu en off i els diàlegs, per exemple.

Te n'ha sobtat algun especialment?

NO.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé, però de nou tampoc es mantenen expressions literals com el "mein pot" del final que tradueixen com "sexual" però que fa que sigui una expressió més propera a l'espectador català.

PERFIL 1 PARTICIPANT 11:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Que que força suets i futuris,
però molt entenedible.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Que que costa saber qui parla
en cada moment, si no parla alqu
que esta el pànel.

PERFIL 1 PARTICIPANT 11

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé. Igual que l'altre. Però notament el color blanc perquè a vegades segons el fons es dissolen.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé, igual que l'altre. Prou bé.

PERFIL 1 PARTICIPANT 12:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

M'ha semblat, a vegades una mica costós d'entendre perquè la traducció era diferent de com parlem normalment.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

No estan escrits com parlem normalment en català.

PERFIL 1 PARTICIPANT 12:

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

S'entenia bastant bé.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Si.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Els verbs amb pronoms febles i com s'uneixen, perquè normalment diem les frases explícitament i no posem tants pronoms febles.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Haurien d'haver estat escrits com parlem normalment, però que sembla una traducció literal.

PERFIL 2 PARTICIPANT 1

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Ben fets, recollien tota la informació necessària per entendre la frase.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí, no recordo exactament com era però era molt col·loquial. Si no recordo malament era al clip 1 o 2.

En cas afirmatiu, quin i per què?

No estava escrit normativament i mai l'havia vist escrit així.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé, és difícil de veure i llegir tots els pronoms febles.

PERFIL 2 PARTICIPANT 1:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí, un parell.

En cas afirmatiu, quin i per què?

El mateix que en els altres clips, l'apòstrof en els pronoms febles (col·loquia). Be.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé, però costa de llegir els pronoms que no estan escrits de manera normativa, t'has d'esforçar més. D'altra manera amb un cop d'ull ja etana llegit, hi estem més acostumats.

PERFIL 2 PARTICIPANT 2:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Molt correctes i adequats al llenguatge estàndard.

Te n'ha sobtat algun especialment? No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols? Molt bé.

PERFIL 2 PARTICIPANT 2:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general? Hi ha errors ortogràfics i algunes de les frases no concorden, tret d'això tot bé.

Te n'ha sobtat algun especialment? No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols? Hi ha faltes.

PERFIL 2 PARTICIPANT 3:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Breus, clars i enteneders, al mateix temps que les imatges

Te n'ha sobtat algun especialment?

Quan diu: "T'estime", no s'assembla gens al'alemany

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

En lletra blanca i gran, són molt enteneders

PERFIL 2 PARTICIPANT 3:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Quan m'hi he fixat no semblaven tan nítides,
ja que el blanc estava una pel distorsionat

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí

En cas afirmatiu, quin i per què?

Quan diu: "Hole" no s'assembla gens al català.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

El moment es correspon amb la imatge, el blanc
és veu clarament però les lletres eren més borroses.
No són gaire llargs i dona temps a llegir-les.

PERFIL 2 PARTICIPANT 4.

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé. No he trobat res especial.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

No

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Massa pronoms febles? Poc ord?

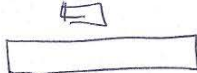
PERFIL 2 PARTICIPANT 4:

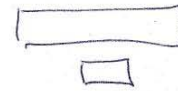
Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Bé

Te n'ha sobtat algun especialment?

M'he sobtat la distribució
en comptes d'

En cas afirmatiu, quin i per què?

Per la distribució

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé

PERFIL 2 PARTICIPANT 5:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Ferça breus i fàcils de captar a simple vista, tot i que al final quan parla el l'home gran és fan més difícils de seguir perquè hi ha moltes girsores.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí, sobretot al final. Però en general no hi he trobat paraules estranyes.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Com deia a la u, els verbs amb molts pronoms.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Be', ferça ben escrits.

PERFIL 2 PARTICIPANT 5:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Igual que el primer 6.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Bé, el mateix que deia abans, alguns verbs que es conjuguen de manera molt col·loquial i usualment són feixucs de seguir perquè hi ha molts guionets i en algun cas fins i tot accents i apostrofs.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Un verb en futur i amb apostrof al final que no recordo.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

En general bé tot i que potser manca col·loquial. Però ben escrit, la veure ja té aquest to, així que no sabria com rebre aquest conflicte.

PERFIL 2 PARTICIPANT 6:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

M'han semblat correctes. Eren breus i es podien llegir ràpidament. Potser no ~~es~~ transcriuen exactament el que deien els personatges, però crec que permetien seguir la història.

Te n'ha sobtat algun especialment?

N'hi havia un en català que deia "Felicitats..."

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols? Em semblen que estan ben escrits. Potser hi havia alguna falta d'ortografia.

PERFIL 2 PARTICIPANT 6:

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general? Igual que d'abans.

Te n'ha sobtat algun especialment? No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols? En un cas hi havia una paraula que havia de portar apòstrof i no en duia. Això m'ha fet encallar en la lectura.

→ (en català)

PERFIL 2 PARTICIPANT 7:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Estaven bé, però hi havien coses que semblaven mal escoltes
o que no encaixaven amb el català estàndard.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No recordo exactament què deia, però ~~hi~~ recordo
una forma verbal amb pronoms que m'ha sobtat

En cas afirmatiu, quin i per què?

Sí, ja he comentat a la pregunta n-2 que hi havia
uns verbs que crec que estaven malament

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

En general estaven bé.

PERFIL 2 PARTICIPANT 7

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Be, m'han semblat correctes

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí, perquè hi ha hagut un moment que he dit "~~acostuma~~"
"acostumà-ns'hi"

En cas afirmatiu, quin i per què?

Sí, can he dit alguns "acostumà-ns'hi" no és una forma verbal gaire correcte.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Estàn correctes.

PERFIL 2 PARTICIPANT 8:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Que me n'han semblat correctes.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

La tipografia amb la que estan escrits podria ser diferent

PERFIL 2 PARTICIPANT 8:

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Eien adequats ja que es podien llegir en el mateix temps que els personatges parlaven

Te n'ha sobtat algun especialment?

Si quan ha dit que no era cap flocosada

En cas afirmatiu, quin i per què?

quan ha dit que no era cap flocosada, perquè utilitzava la paraula anglesa "loser"

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Potser amb una altra tipografia serien una mica més còmodes de llegir

PERFIL 2 PARTICIPANT 9:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Prou bé.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No, especialment. No m'he vist cap.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Bé, em semblen clars i que expressen perfectament l'original.

PERFIL 2 PARTICIPANT 9

Qüestionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Igual que l'altra

Te n'ha sobtat algun especialment?

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Igual que l'altra. Que representen l'original

PERFIL 2 PARTICIPANT 10:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

En general m'han semblat bons i adequats al que estava passant

Te n'ha sobtat algun especialment?

No

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

No he trobat cap innovació ortogràfica en ells ni cap cosa il·lògica.

PERFIL 2 PARTICIPANT 10:

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

En aquest vídeo hi he trobat un parell d'errades de traducció que m'han semblat

Te n'ha sobtat algun especialment?

Si.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Quan agafa el telèfon i diu "sí, és el meu". Crec que es surt traduït incorrecte a la
hora de dir "sí, sí, jo".

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Correctes, tot d'~~un~~ un accent que no està segun si és correcte.

PERFIL 2 PARTICIPANT 11

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

M'han semblat prou entenedors i fàcils de seguir

Te n'ha sobtat algun especialment?

M'ha sobtat un cas en que es fa servir l'expressió col·loquial "tocar la pera"

En cas afirmatiu, quin i per què?

L'ús de l'expressió "tocar la pera"

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Crec que estan ben escrits. No he tingut problemes per seguir l'argument

PERFIL 2 PARTICIPANT 11:

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Eren clars, però hi havia molts pronoms
felles

Te n'ha sobtat algun especialment?

No, cap

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Estan ben escrits, He entès l'argument
del video

PERFIL 2 PARTICIPANT 12:

Qüestionari clips 1-6

Què t'han semblat els subtítols en general?

Molt sen fets.

Te n'ha sobtat algun especialment?

No.

En cas afirmatiu, quin i per què?

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Molt bé, s'entenen molt bé i dona temps de llegir-los.

PERFIL 2 PARTICIPANT 12

Questionari clip 7

Què t'han semblat els subtítols en general?

Força se.

Te n'ha sobtat algun especialment?

Sí, "acostumàns-li"

En cas afirmatiu, quin i per què?

Res que no es com s'escriu normalment, és molt col·loquial i m'ha sorprès.

Què et sembla com estan escrits els subtítols?

Força se, potser molt col·loquials.